„Din focarul Bucureştilor, putrejunea morală şi socială se măntţine metodic asupra întregei ţări."

MIHAI EMINESCU (p. 4–5)

CONVORBIRI LITERARE

FONDAT 1867 DE „JUNIMEA"

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România serie nouă nr. 3 (1292) ianuarie 1991

STELIAN TĂNASE: De ce am părăsit Grupul pentru Dialog Social (p. 6)

Dl. Măgureanu a asigurat victoria grupului Iliescu

Scutieri în peisaj

(p. 12)

Călăul lui STALIN

În deal la Mitropolie. Sasa Legea Presei serie

(p. 2–3)

pag. 16 Un rege „fără interpret": **JURNALUL LUI CAROL AL II-LEA**

REMUS RADINA Testamentul din morgă (p. 10)

Aria calomniei

Va să zică, Preşedintele nostru ales a făcut o scurtă vizită de lucru în China. S-a îmbrăţişat tovărăşeşte cu liderii de la Beijing. Şi-au împărtăşit reciproc din experienţa într-ale democraţiei, constatînd destule puncte comune între democraţia asiatică şi tînăra democraţie originală românească, între Piaţa Tien-an-Men şi Piaţa Universităţii. Încîntaţi de un asemenea discipol, asasinii studenţilor s-au grăbit a-i acorda un credit comercial de 20 milioane dolari. Vom primi, în baza lui, alimente şi utilaje pentru industria uşoară, care vor rezolva definitiv problemele economiei naţionale. În comunicatul difuzat la încheierea convorbirilor, gazdele au ţinut să precizeze că schimbările survenite în România după decembrie 1989 nu au afectat relaţiile prieteneşti dintre cele două părţi. Şi cum le-ar fi afectat? Prieteneşti în 1971, cînd Ceauşescu vizitase China însoţit de Iliescu, ele nu puteau fi decît tot prieteneşti în 1991, cînd însoţitorul e Preşedinte. Faptul că mîna dreaptă a dictatorului i-a luat locul, trebuie să fi reprezentat, şi în ochii actualei conduceri chineze, o garanţie de continuitate. Altfel nici nu s-ar explica de ce Ion Iliescu este singurul preşedinte est-european invitat de comuniştii din inima Asiei. Spune cu cine te-nsoţeşti, ca să-ţi spun cine eşti! Acum 19 ani şi jumătate, Ceauşescu revenea din China cu faimoasele Teze din iulie, salutate cu promptitudine de actualul nostru Preşedinte. Rămîne de văzut ce idei originale va scoate din bagaje domnul Iliescu. E limpede că avea nevoie de această vizită ca de aer, de vreme ce nici exploziva situaţie din Golf, nici grevele de la Timişoara nu l-au hotărît să o contramandeze. Falimentul politicii sale economice şi sociale a devenit evi-

Al. DOBRESCU

(urmare în pag. 2)

9150

În deal la Mitropolie,

Tovarăşul Bîrlădeanu contraatacă

Tovarăşul Alexandru Bîrlădeanu, academician fără operă, în schimb preşedinte al *Senatului*, sub pretext că răspunde la unele atacuri în presă aduse Tovărăşiei Sale, contraatacă puternic. Încearcă să facă presa groggy, vînturînd pe deasupra capului spectrul unei viitoare legi a presei. Desigur, nimic mai dăunător climatului public decît calomnia, insulta, jignirea ş.c.l. Dar unde vede Tovărăşia Sa calomnie? În criticile şi observaţiile ce i s-au făcut în legătură cu perioada cît a stat în Uniunea Sovietică, cu durata acestei rezidenţe, cu ce anume a făcut acolo. Mă întreb dacă faimosul academician fără operă nu va vedea şi în ceea ce scriu eu aici calomnii şi, de aceea, voi încerca să preîntîmpin acuzaţiile. Deci — folosesc pe parcursul articolului apelativul „tovarăşul" şi derivatul „tovărăşia sa". Cred că preşedintele *Senatului* va fi de acord că nu poate fi vorba de calomnie, dat fiind că o activitate de 60 de ani în slujba Partidului Comunist îşi pune decisiv amprenta asupra unei persoane, astfel încît aceasta rămîne „tovarăş" pentru eternitate. Cum se poate vedea şi pe pietrele tombale de la *Monumentul eroilor pentru victoria socialismului în România*. N-am observat ca acest loc să se fi desfiinţat, nici să se fi înlocuit „tovarăş" cu „domn".

Dar, oare, formula „academician fără operă" nu e calomnioasă? În momentul de faţă, nu. Ea este mai degrabă absurdă, dar e legată de absurdul lumii comuniste, singura care a putut produce asemenea specimene. Această formulă ar putea deveni calomnioasă în clipa în care s-ar produce dovada că Tovarăşul Bîrlădeanu are o operă datorită căreia merită titlul de academician. Cum acest pericol nu pare demn de a fi luat în seamă, voi folosi în continuare, liniştit, respectiva asociere de cuvinte. Cineva propunea academicianului fără operă să recurgă la arhivele *K.G.B.*-ului pentru a publica în „unul, două sau nouă volume" textele citite la *Radio Moscova*, în limba română, între 1940 şi 1946, cînd a revenit în ţară. Precizez, ca să nu calomniez: nu pe tancurile sovietice, acestea îi pregătiseră drumul încă din 1944! Publicarea acelor texte ar fi o soluţie, dar respectivele volume ar fi mai utile învăţămîntului politico-ideologic fesenisto-parlamentar decît instituţiei academice.

Însă altceva mi se pare foarte curios în apărarea (contraatacul) atacul Tovarăşului Bîrlădeanu, anume faptul că nu precizează împrejurările în care a rămas în Uniunea Sovietică. După cîte ştim — nu e o afirmaţie fermă, ci o ipoteză, deci iese din aria calomniei dacă nu e adevărată — deci, după cîte ştim, înainte de 21 iunie 1940, Tovărăşia Sa era la Iaşi, pe post de asistent la catedra profesorului Zane. Deci nu se afla în Basarabia ocupată. Cum o fi ajuns Tovarăşul Bîrlădeanu „sub ocupaţie"? Iar dacă se afla în excursie în teritoriile de peste Prut, cum se face că nu s-a retras în patria rămasă liberă? Doar atîţia au făcut-o.

Cît priveşte faptul că nu s-a întors în 1944, pe tancurile sovietice, ci în 1946, iarăşi se mai nasc nişte întrebări. Ce-a făcut Tovărăşia Sa acolo? Era prizonier? Era bolnav? Era instruit la *Cominform*? Era antrenat de *K.G.B.*? Atenţie, tovarăşe Bîrlădeanu, nimic din ce-am spus mai înainte nu poate fi taxat drept calomnie întrucît este formulat la modul interogativ! Mă întreb ce o să faceţi dacă toată lumea va face observaţiile şi criticile în acest fel!

Dar Tovarăşul Bîrlădeanu este un om foarte obiectiv. Nu a uitat să menţioneze că şi Domnul Cîmpeanu a fost calomniat în presă — iar acesta chiar a fost! — numai că a uitat să precizeze altceva. Anume a uitat să spună că lucrurile se întîmplau în cotidianul *Azi* pe vremea cînd actualul preşedinte al *Senatului* era director al ziarului! O să se dea Tovarăşul Bîrlădeanu singur în judecată? Mă îndoiesc. În schimb, mă întreb de ce nu a amintit o mulţime de domni şi tovarăşi parlamentari ai majorităţii feseniste ca fiind „calomniaţi" în presă. Este vorba de Vasile Moiş, Dan Iosif, Gelu Voican Voiculescu, Dan Marţian ş.a., care nici pînă astăzi n-au binevoit să dea explicaţii în legătură cu acuzaţii precise şi documentate. Cum n-au dat astfel de explicaţii nici preşedintele, nici primul ministru, nici vreunul dintre miniştrii controversaţi.

Prin urmare, ce-o fi legea presei învîrtită pe deasupra capului de preşedintele *Senatului*? Ce să fie? O sperietoare care trebuie să îngheţe mîna ziaristului neguvernamental înainte de a formula critici şi reproşuri la adresa celor de la putere.

Nicăieri în lumea civilizată nu funcţionează o asemenea lege. Constituţiile democratice se mulţumesc să enunţe libertatea absolută a presei şi a celorlalte mijloace de informare, iar problemele legate de calomnie (insultă, jignire etc.), produse prin intermediul presei, rămîn de competenţa codurilor penal şi civil şi a tribunalelor. Nu e nevoie de o lege specială pentru asemenea situaţii. Asta în ţările civilizate. E adevărat, în „democraţiile originale", lucrurile pot sta cu totul altfel! Dacă *Parlamentul* va lua în considerare propunerile Tovarăşului Bîrlădeanu şi ale cozilor de topor din *U.Z.P.*, înseamnă că pînă în lumea civilizată mai este ceva drum.

Liviu ANTONESEI

ZIARIŞTI!

„Calomniaţi" cît mai e vreme!

Legea presei e pe drum!

Aria calomniei

(continuare din pag. 1)

dent pînă şi pentru cei care-i dăduseră votul în mai. Sindicatele protestează, studenţii protestează, partidele şi organizaţiile civile de asemenea. Valul crescînd al nemulţumirilor îi strică Preşedintelui somnul. Însă şi mai tare îl îngrijorează perspectiva solidarizării opoziţiei, stimulată pînă acum în dezbinare. Situaţie fără ieşire pentru Preşedinte. Îi trebuia neapărat o îmbărbătare şi un sfat din partea unor specialişti într-ale liniştii. Şi e de presupus că directul contact cu proverbiala disciplină chinezească îi va fi sugerat unele soluţii pentru realizarea „consensului" după care tînjeşte.

Criza din Golf e, pentru comunişti, o veritabilă mană cerească, încît eşti tentat să te întrebi dacă n-au vreun amestec în declanşarea ei. Iminenţa izbucnirii războiului a acaparat atenţia întregii lumi civilizate, soarta democraţiilor din Est trecînd pe planul al doilea chiar dacă un jurnalist american pretindea că ziariştii lumii libere au cînd să se ocupe de ambele probleme, iar între timp să mai şi mestece gumă. Big Brother de la Moscova a profitat de ocazie spre a restabili „liniştea" comunistă în ţările baltice. Acum e momentul! Cînd se vor desmetici occidentalii, sugrumarea democraţiilor incipiente va fi demult un fapt consumat. Vizita Preşedintelui în China ne încurajează a-l bănui de intenţii similare. Şi, apoi, eventualele măsuri forte nici măcar n-ar fi ilegale de vreme ce au girul Parlamentului: legile de funcţionare a Ministerului de interne şi a Ministerului apărării autorizează represiunea. Ne putem aştepta, prin urmare, ca, în viitorul apropiat, Preşedintele să încerce a redobîndi controlul asupra unei situaţii ce-i scăpase din mîini.

Iar prima vizată e presa. Evident, că presa independentă, aceea care se încăpăţînează să pună întrebări stînjenitoare şi să arate cu degetul, să spună şi să pretindă adevărul. Care adevăr? Pentru comunişti, adevărul e unic şi ei sînt singurii lui deţinători. Gorbaciov nu s-a sfiit, dăunăzi, să susţină în faţa Sovietului Suprem că presa a deformat realităţile din Lituania şi a cerut, în consecinţă, introducerea cenzurii ca garanţie a obiectivităţii! Şi pe Preşedintele nostru îl irită, de o bună bucată de vreme, „o anume parte a presei". Mai încoace, iritarea l-a molipsit şi pe preşedintele Senatului, care se consideră calomniat de gazetarii ce-i purifică biografia de agent sovietic şi îi ameninţă cu o viitoare, grabnică Lege a presei. Oare să nu-i spună chiar nimic domnului Bârlădeanu numele Malinski şi Grekul? Iar peste toate, în zilele de 11—13 ianuarie, circa 30 de ziarişti români şi străini au fost bătuţi sălbatec, în plin centrul Bucureştilor, tocmai de poliţiştii ce ar fi trebuit să-i protejeze. E, probabil, un avertisment de care, dacă nu vom ţine seama, ne aşteaptă căluşul: proces, amenzi, luarea dreptului de semnătură, închisoarea. Şi va fi fi, măcar o vreme, linişte, va fi noapte...

Minunatele aventuri ale domnului Bîrlădeanu şi ale năstruşnicului său Parlament

Dl. Bîrlădeanu e supărat. E numai foc şi pară. Dl. Bîrlădeanu vine la televiziune şi mi se varsă în casă şi eu nu pot să închid televizorul fiindcă dumnealui bate cu pumnul în biroul meu şi răcneşte mai ceva ca-n celebra operetă: „Calomnie! Calomnie! Calomnie!"

— Ooo, uşurel, nene, zic, fii calm şi explică-te: cine, cum, cînd?

— Şi nenea o ia nervos pe arătură, nu mai ţine cont de nimic, se bîlbîie penibil, face gafe lingvistice, dar ce mai contează: nenea e atotputernic, nenea va impune o *lege a presei* şi vedem noi, partea aia a presei... că, săracu', uite, pînă şi Cîmpeanu i s-a plîns că... Dar parcă de Cîmpeanu i se rupe lui nenea? De el i se rupea inima... S-au spus atîtea şi atîtea... Că n-ar fi cetăţean român, că e la fel de academician ca Elena Ceauşescu ba, încă şi mai şi! Că a venit în ţară cu tancurile sovietice ca şi cînd n-ar avea voie omul să folosească orice mijloc de transport cînd e vorba să revie în biata-i ţărişoară!... Că s-a dus cu nevasta în Israel... Că şi-a luat şi omul în folosinţă o căsuţă cu şaispe camere, ca şi cum numai I.V. Stalinescu ar avea dreptul! Uite, nenea n-a căzut în genunchi la nimeni! Ba, mai mult, a fost rugat să accepte, aşa, ca dar de la naţiunea recunoscătoare... Pentru tot ce a făcut nenea pentru poporul român. Ce a făcut?

— Şi nu tot lui nenea îi datorăm salvarea bugetului? Tot. Că doar a lui a fost ideea magnifică de a propune ca, jumătate din amenzile pe care le vor plăti ziariştii să intre în orfelinate şi şcoli ajutătoare şi aziluri de bătrîni. Ştie nenea ce face! Ştie el! De la o anume vîrstă încolo (şi nenea a atins-o) ai nevoie şi de orfelinat, şi de şcoală ajutătoare, şi de azil de bătrîni. Ei, vezi 'mneata ce-nseamnă gîndire în perspectivă? Sau, mai dihai, *prospectivă*?

— Dar eu nu mă supăr... De-abia aştept momentul cînd, cu emoţie, voi păşi pragul casei ajutătoare, al orfelinatului şi al azilului de bătrîni şi-l voi depune, emoţionat, în braţele slăbite de bătrîneţe şi încordare pentru binele patriei, îi voi depune, spuneam, academicianului şi preşedintelui senatului, tomul ale cărui prime pagini le citiţi şi dumneavoastră acum şi care poartă sublimul subtitlu: *Viaţa şi opera Marelui Conturbator*. Sper, sper din tot sufletul ca momentul să fie înregistrat pe peliculă color întru ultima desăvîrşire a omagiului pe care presa îl aduce (prin mine) pentru devoţiunea cu care a apărat atît interesele partidului, cît şi ale lui însuşi.

Sperăm, sperăm din tot sufletul, să-l găsim acolo şi pe domnul senatov. I. V. Săndulescu căruia o să-i facem în dar o casetă cu *„Broaştele ţestoase ninja"* şi un televizor pe care o să i-l aşternem la picioare, pentru că, altfel, cum o să poată privi, cu spinarea atît de încovoiată de închinăciuni, domnul senator Săndulescu I.V.?

— Dar parlamentul, va amenda el oare legea? Legea presei?...

— Ba bine că nu! Să fim noi sănătoşi şi să-l schimbăm la vreme prin alegeri anticipate, că altfel nu se mai poate!...

Şi nenea revine la tema favorită: „Se calomniază personalităţi!" Măi, să fie, îmi zic, care-or fi alea? Poate Iliescu? Păi un şef de trib din Borneo, cu capetele duşmanilor bălăngănindu-i-se pe lîngă trup se bucură, chiar şi la O.N.U., ca să nu mai vorbim în propria-i insulă, de mai multă consideraţie, tovarăşi!

Sau, mai ştii?, o fi vreo mare personalitate ăsta, cum îi zice? Dan Marţian?

Dar mai sînt şi alţii: multe, multe alte personalităţi care au stat ascunse, oprimate de dictatură şi care, acum, prin libertatea cucerită de tovarăşi pentru binele întregului popor ne scaldă în lumina trandafirie a înţelepţei lor gîndiri.

— Geme, domnilor, nu alta, parlamentul de atîtea şi atîtea genii!... Geme şi ţara domnilor, cînd vede atîtea genii!... Nepătate, oneste, civilizate şi liber-schimbiste!

Sînt mîndru!... În curînd, nu peste multă vreme, vom avea şi o *lege a presei*, acesta fiind, o spun fără să clipesc măcar, marele pas pe *Poarta Intrării din Europa*.

Sus capul, nene Săndulescu! Fii mîndru! Aşa opozant! Halal de el! Halal.

Cu desăvîrşit respect,
al dvs.,

Dorin SPINEANU

P.S. Acu', acu' stau şi-aştept cu emoţie să vie miliţianu' cu amenda. Şi dacă n-am bani să i-o plătesc, o să dau televizorul. Cu tot cu nenea Bîrlădeanu. Că prea s-a-nfierbîntat săracul.

Sașa Legea Presei scrie

Legea (re)pres(i)ei

Citeam de curînd într-o gazetă, nu mai știu în care — căci multe au fost, dar, în ciuda unora, încă au mai rămas — că dl. I.I.Brătianu, acest pitoresc, în felul său, urmaș al ilustrei familii, cere să se adopte de urgență o lege a presei, punîndu-se în felul acesta capăt unor excese de limbaj. Să înțelegem că și de atitudine ?... Trecînd peste faptul că n-ar strica să izvodim mai degrabă un ucaz pentru delictul de incultură, o penalitate pentru agramați („sine ca non", în Parlament, nu-i așa ?), intervenția adică principială a domnului senator te pune, oricum, pe gînduri. Acest personaj suspect, care s-a ivit în preajma campaniei electorale parcă anume ca să producă o breșă în formațiunea liberală abia înfiripată, a făcut întruna, mai pe față-mai acoperit, jocul Puterii. E greu să te îndoiești că asta chitește și acum.

De fapt, ce se dorește prin severa lege a audio-vizualului cu care tot sîntem amenințați ? Să se curme fără vreo putință de replică vocile nemulțumite, indignate, scîrbite din publicistica a cărei libertate de expresie este, din acel decembrie încoace, unul din puținele cîștiguri adevărate ? Dar, cum să spun, aceste nemulțumiri nu prin coerciție au să fie rezolvate. Îi trece cuiva prin cap că o soluție poate fi reprimarea lor ? Lovind efectul, se volatilizează oare și cauza ? Se dezic-nu se dezic de marxism, bunul-simț ar trebui să-i viziteze din cînd în cînd pe dregătorii noștri. Firesc ar fi ca si să se întrebe de ce sînt nemulțumiri, ce îi indignează, ce îi mînie pe desperații aceia, ce-i doare, de nu se mai... liniștesc. Și, dacă și-ar răspunde, nu în stilul propriu, ci inechivoc la o asemenea întrebare, normal ar fi să se decidă grabnic să ia acele măsuri, să lanseze acele reforme, să dea acele răspunsuri fără de care democrația rămîne o ficțiune de îmbrobodit naivii și, eventual, Occidentul dispus la compromisuri. Ca să nu mai fie nemulțumiri, mocnite ori vehemente, cată a se asana pricina, șirul de nereguli care le întrețin. Ca să se potolească indignarea, s-ar cere să se rărească, pe cît posibil, gafele politice și să dispară, din gesticulația diriguitorilor, binecunoscutele reflexe care irită atîtea susceptibilități. Ca să se vindece nevroza ce ne domină, ar trebui ca echipa conducătoare însăși să se țină de acea lege morală care i-ar dicta, în cuget curat, să nu se mai abată de la adevăr.

Îmi dau seama că presa de opoziție stă ca un instrument ascuțit în coastele Puterii. Dar, de ce atîta nerăbdare ? Cu „implementarea" liberalizării prețurilor, n-ar mai fi mult de așteptat pînă ce, una cîte una, gazetele incomode ar începe să devină o amintire. Să jucăm cinstit : deranjează **cum** se spune sau ce se spune ? Cuvîntul liber stînjenește ? Există și metode mai subtile de a-l neutraliza. Ce-i drept, ele ar cere un timp oarecare. Or, iritarea vizibilă a liderilor noștri nu îngăduie, s-ar părea, nici un fel de amînări. Totul, care va să zică, e bine să fie ținut, cu cît mai repede, cu atît mai „sănătos", sub strict control. Prea își permite multe această presă — „S-o ia dracu !"

O s-o ia, în haosul economic gestionat de fesenism. Sînt, de pe acum, semne îngrijorătoare. În revistele de cultură nu se vorbește urît, decît pe ici, pe colo, nu se practică, decît relativ rar, calomnia, nu se folosește un limbaj supărător de agresiv. Și totuși, sub inerta oblăduire a Ministerului Culturii, falimentul paște aceste publicații, care nu au cum să aibă argumentele picante ale foilor de scandal. Eu sînt convins că, în timp, o selecție se va face de la sine. De ce atîta febrilitate de a institui o ordine — convenabilă cui ? Fie și dar de-ar fi să fie neliniștitoarea lege, tot m-aș teme. Mă tem de F.S.N. chiar și cînd face daruri.

Păi nu ? Cum să nu fii bănuitor față de manevrele de tot felul ale cîrmuirii, cînd prin isprăvile de pînă acum, unele de notorietate europeană și mondială, ea nu numai că și-a pierdut credibilitatea, dar mai lasă în permanență și impresia că urmărește un scop ascuns. O nostalgie a cenzurii, de esență totalitară, bîntuie cugetele acestor domni cît se poate de alergici la critică. Reacția de apărare, trădînd o conștiință nu tocmai curată, duce la gestul represiv. Cine cîrtește, să ia aminte ! Există legi. Cui vrea să-i fie bine să nu se mai agite în front.

E în acest proiect inacceptabil, o anume schemă mentală, reflexul unei mentalități care tînjește după aliniere, unanimitate, monolog. Premise, toate, ale unei democrații sadea... Să fie limpede ! Cîtă vreme evenimetele petrecute din decembrie încoace și reacțiile vinovate (sau, cel puțin inadecvate) ale Puterii au generat puzderia de mistificări și de diversiuni, nu putem avea nici o încredere în buna-credință a legiuitorului. Cîtă neîncredere, atîta contestare.

Cîtă exasperare, atîta nevoie de liberă exprimare. Nu sînt un monarhist — nu încă ! — dar, iată, purtarea reprobabilă, în episodul recent consumat, a „elementelor" cu „putere de decizie", unind mitocănia cu minciuna, pe fondul unei flagrante slăbiciuni a inteligenței politice, mă face, pentru a cîta oară, mefient și ostil față de intențiile cinicilor neoactiviști de profesie. Cît despre legea presei, vorba lui nenea Iancu, **a se scuti !** Excesele supărătoare pot intra oricînd dacă e cazul, sub incidență penală. Nu prin constrîngeri de acest (ter)tip vor izbuti mai-marii noștri să facă, în publicistică și oriunde, un climat mai respirabil. Alte primeniri sînt trebuitoare pentru ca frunțile să se descrețească. Poate că, odată și odată, ne vom regăsi și noi zîmbetul. Dar, fără să vreau să jignesc pe nimeni, pînă atunci mai este, din păcate !

Florin FAIFER

ERATA. Pentru un publicist, erata e, se înțelege, un lucru neplăcut. Am evitat-o în alte situații, chiar dacă aveam oarecari motive să o dau. Acum, însă, în articolul **Privitor ca la teatru**, apărut în nr. 2 al revistei, printre alte cîteva greșeli mărunte care s-au strecurat, una mi se pare că nu pot să o las nesemnalată. Nu este vorba de o pseudovocabulă nostimă precum „crebibilă" („O autenticitate știm noi cît de crebibilă ?"), care imprimă finalului un involuntar aer facețios. Ci de o scăpare prin care se modifică sensul frazei de început și, în fond, al textului întreg. În manuscrisul meu apare : „Cum nu pot, de felul meu, să **nu** mă implic...", în timp ce în textul publicat putem citi cu totul altceva : „Cum nu pot, de felul meu, să mă implic..." Nu primesc insinuarea, fie și accidentală, de pasivitate. E, de altfel, un accident absurd, întrucît chiar articolul în discuție este, în pofida titlului, tot un semn al impilcării. Ce să-i faci, se mai întîmplă. În același număr, în interviul luat de Dorin Popa poetului Florin Iaru, dăm peste un ciudat „Mandelstorm" în loc de Mandelstam. Fac cu cuvenita, „crebibilă" sper, îndreptare. **F.F.**

Hienele

Închipuiți-vă ascensiunea lui Ceaușescu fără uriașa și sofisticata minciună cotidiană, care era presa comunistă. Închipuiți-vă biata noastră democrație de după decembrie '89 fără presa anticomunistă. Dacă s-a mai făcut și cîte ceva în bine, în strivitoarea aglomerare de cinisme, sfidări și crime, s-a făcut datorită presei acesteia. Ea este ghimpele care nu lasă noul regim comunist să-și savureze triumful. De aceea printre primele strigăte de savant de „talie europeană" ale lui Răzvan Theodorescu au fost și acelea despre interzicerea presei nefeseniste. Dar după ridiculizarea juridică a propunerilor pentru o lege a presei, guvernanții păreau resemnați să accepte răul existenței foilor contestatare. Dar iată, sîntem din nou amenințați cu această Lege.

Dacă apare o lege a presei — de ce nu ? Cine ar fi crezut că poate reapărea P.C.R. (ca P.S.M.) ? — ea va fi, ca tot ce-a făcut acest guvern pînă acum, îndreptată împotriva democrației. Ea va sugruma presa. Văzînd că scumpirea hîrtiei de 10 ori tot n-a desființat-o complet, guvernul îi pregătește lovitura de moarte. Va mai fi ceva, în afară de osanalele pentru comunismul renăscut, necontrar acestei legi ? Va mai îndrăzni cineva să rostească adevărul ? Tot ce nu convine puterii va fi calomnie, minciună, dezinformare, iar gazetarii cu pricina vor fi dușmani ai poporului și trădători. Nu va mai exista decît un singur fel de publicații : feseniste și fesenizante, procomuniste adică.

Era normal ca o astfel de lege să fie propusă. Ea este în consonanță cu uriașa batjocură și mistificare la care este supus poporul român după decembrie '89. Ea este revigorată ca atitudine în zilele glorioasei ofensive gorbacioviste împotriva libertății republicilor unionale, cînd glasnosti-ul se dovedește din zi în zi o diabolică mașină a înșelării Occidentului.

Presa este ultimul loc public unde s-a refugiat demnitatea atît de nerușinat călcată în picioare a românilor. Ea trebuie distrusă pentru ca românul să redevină ce-a fost sub Ceaușescu : un neputincios culpabilizat, un batjocorit constrîns la propria batjocură, un om plin de teamă, un laș și un colaboraționist la propria înjosire și ruină.

Noul regim comunist trebuie să-și acopere incompetența, minciuna, jaful și ticăloșia. El nu poate gîndi decît sub auspiciile dogmatice ale unui partid unic, aprobat și adulat în unanimitate triumfalistă. El nu poate concepe decît o presă ditirambică, bombastică, reflex al inconștienței instinctelor sale cavernare, o presă al cărei ideal să fie patinitatea ascaridă și gudurătura entuziastă. El nu poate ajunge decît la totalitarism și la tiranie, cărora orice crimă le este congeneră. O nouă tentativă aberantă și ucigașă, într-un șir al rușinii și infamiei. Nu spre Europa ne îndreptăm ci spre Canibalia, unde tot ce conține o sclipire de umanitate este batjocorit, lovit, sfîșiat, distrus. Sîntem în plin coșmar și vedem, înnebuniți de oroare și scîrbă ridicate pe pieptul spart al martirilor lui Decembrie, urlîndu-și trimful și nerușinata poftă, hienele.

N. TATARU

Domnul Bîrlădeanu ne face cu degetul

● Kazacioc și legea presei ●

Știți cum intenționează F.S.N.-ul să ajute azilurile de bătrîni și de handicapați ? Într-un mod extrem de original. În curînd, cît mai curînd posibil, Alexandru Bîrlădeanu și ai săi ortaci ne vor da o lege a presei, dar, știți, una drastică, una care să usture, care să ne bage mințile în cap. Ce are Legea presei cu azilurile de bătrîni ? Păi, are ! Ne-a explicat însuși dl. Bîrlădeanu, la T.V., că orice „calomnie", orice tentativă de destabilizare vor fi prompt sancționate cu amenzi drăcești, iar contravaloarea acestor amenzi se va îndrepta direct spre aziluri. Iată, stimați telespectatori, ce mod ingenios a găsit bravul nostru academilițian de a fi și destoinic și bun român patriot și revoluționar. Revoluționar chiar și în modul de a face o binefacere. Păi, vă dați seama ce de calomnii vor curge în presa noastră, de acum înainte ? Cu cît un ziarist va fi mai bun la inimă, cu atît va calomnia mai abitir, știind că astfel ajută niște bieți oameni căzuți la greu !

Cei care pînă în seara zilei de 10 ianuarie l-au crezut pe dl. Bîrlădeanu oarecum inofensiv și cam... de cum să spun ?..., au avut prilejul să-și dea seama că lucrurile nu stau chiar așa, că dl. Bîrlădeanu veghează strașnic la mersul democrației, neabătut, înainte. Ce, te joci ? Avansează înainte, tovarășe, în tramvaiul numit... demokrație ! Deci, în seara zilei de 10 ianuarie, în anul de grație 1991, Televiziunea ne-a prezentat „furtunoasele dezbateri" din Parlamentul țării pe marginea arzătoarelor chestiuni ale zilei. Ce-au voit acel Senat în ziua de 10 ianuarie ? Se pare că nimic altceva decît să stea cuminte și să asculte o „informare" a d-lui Bîrlădeanu pe marginea problemelor sale personale cu presa românească, de fapt, cu „o anume presă", vorba cîntecului prezidențial — probleme care-l ardeau în acea zi pe bravul nostru economist.

Iată că dl. Bîrlădeanu citește și presa noastră, bat-o vina !, nu numai pretențioase opuri academice ! Iată că domnia sa găsește, eroic, timp și pentru problemele personale, nu numai pentru cele ale țărișoarei sale ! Explicîndu-ne, deci, la T.V., cum *nu* a venit el pe tancurile sovietice în România, cum *nu* a avut nici măcar pașaport și cum *nu* a făcut stagiul militar în U.R.S.S., dl. Bîrlădeanu trece ușor, ușor, de la simpla informare a Senatului, a Televiziunii și, implicit, a noastră, la amenințări (publice) la adresa presei. Dintr-o pură și regretabilă întîmplare, asta e sigur !, dl. senator a „descoperit" o schemă comunistă tipică în care, pornindu-se de la un caz particular, se generalizează apoi în sensul dorit.

Cu o vioiciune nebănuită, dl. Bîrlădeanu nici n-a apucat bine să-și justifice cetățenia română că a și început să amenințe furtunos. Să ne mai plîngem altă dată că presa nu e luată în seamă ! Iată, dl. Bîrlădeanu a dezmințit, cu asupra de măsură, aceasta ! E drept, însă, că atunci cînd „Cuvîntul" și „Expres" l-au întrebat pe dl. academilițian unde zace ascunsă opera domniei sale acesta nu a răspuns. Probabail că nu a citit acele numere în care îi era atît de solicitată opera științifică. Ce, poți citi toată presa ? Și apoi un academician, bașca senator, are timp sa citească 1 000 de ziare ? Da de unde ?! Dar și presa noastră — e foarte adevărat — a sărit calul ! Ce, îi trebuie academicianului Bîrlădeanu operă științifică sau chiar cetățenie româna pentru a umili Timișoara ori pentru a amehința, atît de inefabil, tot ce mișcă în țara asta ??

Cine mișcă, nu mai mișcă !

P.S. Cine face vreo legătură între diktatura ce se îmbățoșează, din nou, în U.R.S.S. și „vioiciunea" din ultima vreme a d-lui Bîrlădeanu poate să-și ia... cîmpii.

Dorin POPA

Miha EMINESCU

Ca la noi la nimenea

Proverbul acesta moştenit din moşi-strămoşi, e rezultatul unei dureroase istorii, în cursul căreia poporul nostru, pierzînd orice speranţă de îndreptare, ia lucrurile mai mult în bătaie de joc, ca şi cînd lui Dumnezeu i-ar fi plăcut să drapeze tragedia sorţii noastre cu foarte multe scene comice.

Realitatea tragică a vieţii noastre de stat o nespusă mizerie a populaţiunilor de jos, e stoarcerea lor prin nemăsuratele clase improductive, compuse mai cu seamă din străini, e uşurinţa şi lipsa de caracter în viaţa publică, e putrejunea bizantică a puilor de fanarioţi, care sub masca interesului general, fură de sting, fie pe calea diurnelor şi lefilor nemeritate, fie prin arendarea moşiilor statului, fie pe alte mii de căi.Comedia consistă însă în minciuna vecinică a constituţionalismului, în pretextarea diferitelor libertăţi publice, a civilizaţiei, şi a altor mofturi pentru a acoperi unica tendinţă a acelei negre mulţimi de liberali care nu caută, nu visează decît puterea statului, pentru ca prin mijlocul ei să prade.

O mulţime de oameni mari se mişcă pe această scenă bizară, pe care toate sînt cu putinţă afară de un singur lucru : onestitatea.

Autori cari nu ştiu a scrie o frază corectă (vezi Pseudo-Ureche), oameni de stat, cari nu pot justifica nici săvîrşirea şcoalei primare, advocaţi fără ştirea lui Dumnezeu, pictori orbi şi sculptori fără de mîni, generali cari nu ştiu citi o hartă, subprefecţi ieşiţi din puşcărie, locţiitori recrutaţi dintre stîlpi de cafenele, jucători de cărţi şi oameni cu darul beţiei, caraghioşi cari înaintea erei liberale vindeau bilete la cafe chantant, iată banda oculta care guvernează azi România, bandă care, pînă mai ieri republicană pînă la comunism astăzi crează decoraţii, împărţindu-le între ei cu profunzime ; ieri voind să răstoarne pe Domn, azi îl tutuiesc rege ; ieri proclamînd republică la Ploieşti, azi joacă cu aceeaşi măiestrie pe linguşitorii Curţii.

Din focarul Bucureştilor, putrejunea morală şi socială se mănţine metodic asupra întregei ţări ; din painjinişul hidoasei pocituri se-ntind firele în filialele societăţii de exploataţie ce au forma de comitete de salut public. Pe cînd nici o îndreptare nu se face nici şcolii, nici bisericii, nici ramurilor de producţiune materială, tot pe atunci presa vrednicei minciuni, presa radicală, discută subtilităţi despre cea mai bună organizare a statului. Militari cari au pus pistolul în pieptul lui Vodă Cuza azi au reintrat în rangurile lor militare şi sînt decoraţi ; omul care a proclamat la Ploieşti republica şi l-a detronat pe Vodă e-naintat primeşte decoraţii şi reprezintă azi pe monarhul pe care l-a trădat ieri înaintea altor principii. A-şi călca jurămîntul a devenit în România un titlu de înaintare. Plebea de sus, slugarnică către cei mari, de neomenească cruzime şi trufie cu clasele de jos, esploatează poziţia ei oficială în interesul ei privat. Un meschin egoism, o lăcomie de cîştig ca orice mijloace, lipsa de bună-credinţă în afacerile publice şi în cele private, făţărnicia şi amăgirea ca busolă a presei, iată cumplitele efecte ale unui guvern liberal de cîţiva ani. Încă alţi cîţiva ani şi societatea va începe a plesni din toate încheieturile.

Elemente străine vor inunda România ca valurile potopului, după ce vor fi subminat terenul pe care hidoasa pocitură conduce ca regisor comedia meschină jucată de bufonii partidului său.

Mai mult încă. Noi credem că mini-poimîne, desfiinţîndu-se şi justiţia, va începe deplina anarhie. (Timpul, 12 septembrie 1878)

Eminescu – un necunoscut

La Conferinţa scriitorilor din aprilie anul trecut, cineva ponderat în aprecieri, uitîndu-se în sală, a spus : nici 20% din ei nu sînt cu adevărat scriitori. Să încerce să scrie asta şi să mai dea şi exemple : i-ar sări în cap nu ştiu dacă în primul rînd cei desemnaţi, dar mai ales admiratorii lor şi cei ce-au scris despre ei. La revista noastră s-a discutat încă de la începutul anului 1990 despre necesitatea unei vaste anchete de reevaluare a literaturii române de după război, pornindu-se de la ideea că ierarhia valorilor este în cea mai mare parte falsă. Nu s-a mers mai departe. Scriitorii, deveniţi ziarişti din necesităţile momentului (care se prelungeşte) denunţă menţinerea aceleiaşi stări de lucruri comuniste la nivel politic şi social şi condamnă cu vehemenţă acest fapt, uitînd să observe acest fenomen şi în literatură, unde nici măcar D.R.P., M.R.I., A.P., E.B., C.V.T., nu se bucură de mai puţină admiraţie ca înainte de decembrie 89. Deşi lipsa de valoare se asociază aproape întotdeauna cu precaritatea morală şi intelectuală. Scriitorii văd paiul din ochiul politic, dar bîrna din ochiul literar, nu. Aşa cum se simte bine guvernul cu remanieri cosmetice ale comunismului, aşa şi literatura română se simte bine aruncînd cîteva oprobrii de formă în domeniul valorii estetice. Se poate scrie concret despre acest lucru ? Nicicum. Ar fi luat drept un atac interesat la persoană, o denigrare a valorilor literaturii române, o iniţiativă plătită de cine ştie ce foruri abracadabrante, sau pur şi simplu o revărsare veninoasă. Deşi nu s-a vorbit depre falsa ierarhie estetică doar după decembrie '89, ei cu mult înainte.

Pentru că, dacă guvernul poate să facă ce face, ajungînd pînă la cinism şi sfidare, mentalitatea noastră generală i-o permite : nepăsarea, complacerea în căldicel, lipsa de curaj şi de claritate existenţiale, neîncrederea în spiritualitate, neputinţa creării valorii. Şi, oare, scriitorii sînt cei care sub comunism au rezistat, care au reprezentat o lumină pentru naţiune, o speranţă şi un exemplu ? Din păcate, nu este nici pe departe asa. Retragerea în estetic ? Ar fi fost mult şi atît, chiar foarte mult, pentru că esteticul nu apare decît pe un bun şi generos fundament etic, pe credinţa necondiţionată în spirit şi nicicum nu este o răscumpărare a unor ruşinoase şi laşe tranzacţii morale. Sau : sînt măcar acum scriitorii o lumină, o speranţă, un exemplu pentru naţiune ? Desigur, opera lor ziaristică este necesară şi benefică. Dar li se cere mai mult. Li se cere acea purificare de care s-a vorbit la începutul anului '90, li se cere un adevărat efort moral, de la care să poată purcede valoarea estetică (acea „joy for ever"), li se cere regenerarea, pentru ca să poată da naştere frumuseţii, frumuseţii care are putere. Or, aşa ceva nu se întrezăreşte încă. De aceea şi plănuita anchetă a rămas baltă. Nimeni nu e interesat de aşa ceva, nimeni aproape n-ar putea suporta aşa ceva. Dar cerem politicii să facă ceea ce noi nu îndrăznim să facem, fără să ne dăm seama că şi ea e constrînsă să fie atît cît este de nivelul general al aspiraţiilor noastre, al credinţei noastre, al idealului nostru. Ceea ce guvernanţii nu pot face în domeniul politic şi social, nici noi nu facem în domeniul spiritual al esteticului. Pentru că trăim la acelaşi nivel, sîntem modelaţi de o aceeaşi „matrice stilistică".

Ştim bine că sub dictatură n-a existat nici un domeniu de refugiu, dar ne place să credem că acela a fost totuşi literatura. În cazuri individuale, da, în general, nu. Sau, dacă n-a fost nici literatura, poate o mică oază pe lîngă ea, cum ar fi eminescologia. Ce ne oprea sub dictatură să-l studiem şi să-l admirăm pe Eminescu ? Exact acelaşi lucru care oprea ca poemul de dragoste să fie reflexul unei puternice idealităţi morale, al unei plenitudini metafizice. Căci nu studiile serioase şi cinstite au dat tonul în perceperea lui Eminescu, ci puzderia de articole şi cuvîntări şi omagii şi poezii. De aceea Eminescu ar fi un anticipator al lui Einstein, o enciclopedie ştiinţifică, în teatru un Shakespeare român, un om universal, împărat, domn, voievod ; cutare profesor universitar propovăduieşte că ar trebui predat în genunchi şi studenţii să asculte cursul aşijderea ; este numit sfînt, profet, şi i se caută o Mecca ; laude bombastice se întretaie cu tămîieri bizantine ; se fac propuneri serioase de mutare a osemintelor într-un templu, etc. Aproape nu a existat număr omagial de revistă unde să nu te fi jenat, acest ton care este, de fapt cel al encomiastică comuniste şi al cultului aberant al personalităţii. În locul admiraţiei, dai de linguşeala care, de fapt, este o insultă.

Ca să admiri trebuie să înţelegi şi, cel puţin moralmente, să te ridici la valoarea celui de care vorbeşti. Neputîndu-se stabili această egalitate omenească, neputînd întrezări idealul care a făcut din Eminescu ceea ce este, s-a contrafăcut prin prosternare admiraţia şi înţelegerea prin ditirambul bombastic : Este inevitabilă căderea în ticurile unei epoci de aur în care goana după laudele cele mai deşănţat-senzaţionale era un spectacol trist şi hilar.

Avem eminescologi care nu ştiu nici filosofie, nici nemţeşte, nici poetică, dar pot vorbi cu nestrămutată convingere de înalta cultură filosofică a lui Eminescu ; care nu pot stabili dacă o poezie oarecare a altcuiva are valoare sau nu, dar demonstrează cîtă valoare are o poezie de Eminescu : care în viaţa socială s-au (se mai) ocupat cu sforăitul şi delaţiunea şi în reviste şi de la catedră vorbesc despre elevaţia modelului existenţial eminescian.

De aceea, nu că nu s-ar cunoaşte teme, motive, influenţe izvoare, etc. etc., — aş spune că Eminescu este un necunoscut. Un necunoscut, pentru că rămîne încă străin mentalităţii noastre de simulanţi ai înţelegerii, culturii şi moralităţii. Şi cele mai multe din laudele care i s-au adus trebuie să-l fi mîhnit peste măsură.

Ne-ar trebui o nouă cultură şi o nouă literatură, aşa cum ne-ar trebui o societate democratică în locul celei comuniste. Deocamdată e mai comodă literatura aşa cum e (literatura din sertar dovedindu-se o himeră) şi comunismul cu facies humanoid. Cîndva, poate nu foarte tîrziu, cînd generaţia aceasta va pieri în deşertul exodului din comunism, vom avea un alt ideal, care va fi de natura credinţei în spiritualitate. Atunci Eminescu nu va mai fi un necunoscut.

Nicolae IONEL

Un om pietrificat ?

S-ar putea rescrie cumva unul dintre cele mai lunecoase capitole din biografia eminesciană şi anume acela al perioadei de după cel dintîi atac al bolii ? Credem că da. Încă anii aceştia de pe urma cărora au rămas puţine date neîndoielnice au fost imediat acoperiţi de bălăriile „istorisirilor adevărate" (gen Kirileanu, *Cîteva date asupra lui Eminescu*) ale „amintirilor sentimentale", ce au ţesut legenda neagră a unui om „surpat sufleteşte, greoi la faptă şi la cugetare", mai mult : „cu creierul apăsat de stînci grele ori de cîte ori deschidea o carte". (G. Călinescu). Trecut prin ravagiile unei boli cumplite, fireşte că poetul va fi fost marcat chiar în perioadele de remisiune. Însă totala sa lipsă de „productivitate", „bolovanii grei" imaginaţi de G. Călinescu, această ipostază ne pare mult exagerată. Pot doar *patru condici* schimba ceva din destul de obscurul text biografic ? Cu siguranţă : cel puţin cîteva pagini pot fi rescrise cu grafie mai clară.

Din septembrie 1884 şi pînă în noiembrie 1886 Eminescu este subbibliotecar ; între 1 octombrie 1884 şi 1 septembrie 1885 profesează la şcoala comercială, fără multă plăcere, desigur, predînd ore de geografie şi statistică (materiile îl exasperează). Deşi Maiorescu ar fi dorit pentru poet doar o slujbă *de formă*, Eminescu lucrează *efectiv* şi ca profesor şi ca subbibliotecar. Şi atunci ne întrebăm cum ar putea cineva atît de bolnav, cum ne învaţă „mărturisitorii" de genul acelui Kirileanu, să se achite de cele două slujbe şi încă extrem de conştiincios, cum vom vedea ? În vara lui 1886 s-ar putea ca „grei bolovani" să-i fi apăsat creierul, să fi fost „un om petrificat", „osîndit" *(ein aufgegebener Mensch)*, însă anii 1884 şi 1885 par a fi fost de relativă acalmie a maladiei. Acum traduce Eminescu o bună parte din gramatica sanscrită a lui Bopp, traducere impecabilă ne asigură specialiştii, fapt ce implică o dispoziţie senină şi o aplecare la muncă, negată de mulţi dintre biografii săi. Dar cum putea Eminescu renunţa la înclinaţia sa de a scrie cel puţin patru pagini zilnic, cum şi-ar fi putut părăsi şantierul după atîţia ani şi ani de benedictină trudă ? Puţini ştiu ce înseamnă a scrie cîte zece articole pe lună, porţia sa în perioadele de gazetărie. E uriaş ! Uzează poetul de viclenii pentru a se „sustrage de la treabă", cum afirmă acelaşi Călinescu ? Să lăsăm deschisă această întrebare şi să spunem cîteva cuvinte despre *condicile* păstrate la B.C.U. Iaşi.

Am răsfoit şi ne-am luat cîteva note din trei condici : de Intrare, de Eşire şi de Expediţie. Grafia este aceeaşi, nealterată : litere caligrafice, minuscule, un scris foarte îngrijit. Sînt notaţii eminesciene din lunile : octombrie 1884 (prima din data de 3 !), februarie, martie aprilie, mai, iunie, apoi septembrie, octombrie şi noiembrie 1885, în fine din ianuarie, februarie, martie, aprilie, mai, iunie şi, dacă am reţinut corect şi una din iulie 1886. Doar spre finele perioadei scrisul poetului capătă trăsături „gotice", grafia e mai largă, literele mai mari. Semn al apropierii celui de-al doilea atac ? E de cercetat... Dacă nu ne înşelăm, mai există o condică (s-o numim astfel) conţinînd *titlurile cărţilor noi* intrate în bibliotecă. Cele înregistrate de poet sînt mai ales pe teme care privesc religiile indiene. Cum unele titluri sînt încă în litigiu (au fost sau nu consultate de Eminescu ? ; vezi Amita Bhose, *Eminescu şi India)*, examinarea acestei condici ar scuti de investigaţii inutile pe exegeţi. Dar Eminescu nu face un simplu oficiu transcriind zecile de titluri, mai mult *el corectează* titlurile copiate cu licenţe de custodele P. Gârcineanu. Poetul înţelegea să-şi facă şi aici conştiincios datoria, aşa cum procedase şi ca director al aceleiaşi biblioteci şi ca revizor şcolar.

Nu-i lipsit de interes să amintim că salariul său era de 200 de lei (directorul I. Caragiani lua 333 lei şi 35 bani iar custodele Gârcineanu 197 lei şi 50 bani !). Alături de banii primiţi cît a funcţionat ca profesor, o sumă suficientă (orice ar spune apostolii mizeriei poetului) pentru un trai decent.

Privind aceste condici, o frază precum : „Lăsa biblioteca cu uşile deschise în voia întîmplării, nu însemna cărţile eliberate în registru şi-şi însuşea garanţiile băneşti pentru cărţi" (G. Călinescu) ar trebui moderată sau circumstanţiată. Poate că anul 1886 va fi adus şi aceste infirmităţi (condicile stau şi ele mărturie, grafia se deteriorează, notaţiile sînt mai puţine). Cît despre hiatus-ul noiembrie 1884 — februarie 1885, el este uşor de înţeles : prin noiembrie Eminescu alunecînd îşi fracturează piciorul şi pentru o lună este internat la Sf. Spiridon. În ianuarie 1885 scrie cîteva scrisori şi pomeneşte că este bolnav şi stă în pat. Boala nu e negreşit psihică...

Valeriu GHERGHEL

Mihai EMINESCU

„Caracterul obștesc al luptelor"

Caracterul obştesc al luptelor din viaţa publică a românilor e că în mare parte nu sînt lupte de idei, ci de persoane, că cei mai mulţi, în deplină necunoştinţă de ceea ce combat, dau într-un principiu oarecare c-o orbire şi c-un curaj demne de-o cauză mai bună, condamnă ceea ce nu cunosc, batjocoresc ceea ce nu vor să cerceteze, trezindu-se prea tîrziu c-au fost induşi în eroare de ambiţiile vreunei gaşte şi că a lovit într-o ţintă pe care ar fi respectat-o dacă şi-ar fi dat osteneala de-a privi mai de aproape.

Dacă un om e la noi într-adevăr atît de nefericit să profeseze o serie de idei, nu o listă de persoane, e în pericol de-a-şi vedea ideile întoarse şi răsucite de adversarii lui, pretinşi politici, după placul acestora, va vedea trăgîndu-se din ele concluzii nemaiauzite, care lui nici prin minte nu i-au trecut vreodată, şi în fine se va vedea citat înaintea opiniei publice după şoapte, după calomnii acreditate prin repetarea papagalicească din partea celor uşori, nu însă în virtutea unor enunţări sau fapte determinate, cari pentru toată lumea rămîn aceleaşi. Căci în aceste discuţii nu e cestiunea de-a afla adevărul, ci din contra de-a acredita un neadevăr, nu de logică, ci de eristică; cestiunea e de a taxa pe adversar de ceea ce vrei să-l taxezi, potrivească-se epitetul sau nu. Aparenţa ţine locul adevărului, înduplecarea locul convingerii.

În zădar am protesta, în zădar am cere să ni se probeze o singură tendenţă reacţionară în înţelesul adevărat al cuvîntului, adecă tendenţa de-a ne-ntoarce la teocraţia şi feudalismul evului mediu, în zădar am dovedi că nici prin vis nu ne-a trecut de-a fi ceea ce ni se impută, că voim a fi şi că faptele noastre toate sînt contrarie acelei aserţiuni gratuite, adversarii noştri, dacă n-au minte, au cel puţin o gură, o gură ce pare a-şi fi arogat pe seamă-şi atribuţiunile tuturor celorlalte calităţi intelectuale pe care natura obicinuieşte a le dărui oamenilor. Dacă nu voieşti să crezi fără a cerceta, dacă nu juri că frazele apocaliptice, plivite din discursurile revoluţiilor franceze, sînt adevăruri absolute, nu meriţi a şedea alături cu unicii naţionalişti, unicii români, unicii patrioţi, care se bucură de privilegiul de-a fi monopolizat pe seama lor toate ideile mari şi frumoase. Ei singuri au dreptul de a face paradă cu patriotismul lor, căci dacă n-ar face atîta măcar, ar şti sau ar putea să facă altceva mai folositor?

Dacă cineva se uită la teapa obicinuită a roşiilor, la Mihăleşti, Pătărlăgeni, Fundeşti ect. se întreabă cu drept cuvînt: mai au aceşti oameni şi alt merit, altă raţiune de a juca vrun rol în viaţa statului decît pe acela că s-au întîmplat să fie români? Cam de contrabandă români, nu-i vorba, dar la aceasta se reduce toată îndreptăţirea lor de-a figura în viaţa publică a statului.

Domnia absurdă a frazei a mers atît de departe încît ei înşişi şi-au deschis ochii şi merg pe calea pe care odinioară o numeau reacţionară. (...)

Nu sîntem dar contra nici unei libertăţi, oricare ar fi aceea, întrucît ea e compatibilă cu existenţa statului nostru ca stat naţional-românesc şi întrucît s-adaptează în mod natural cu progresele reale făcute de noi pînă acuma. Numai pe terenul acesta găsim că o discuţie e cu putinţă. Cine susţine însă ca absolute şi neînlăturabile principii a căror aplicare ar fi echivalentă cu sacrificarea unui interes naţional, acela nu poate fi omul nostru.

Aşteptăm dar ca, pe multe terenuri ale vieţii publice, spiritele oneste, de orice opinii s-ar fi ţinut pîn-acuma, să simtă nevoia unei reacţiuni sănătoase şi conforme cu trebuinţele actuale ale ţării, aşa că reacţionar va fi un titlu de merit chiar pentru mulţi din aceia care pînă astăzi dădeau acestui cuvînt sensul reînvierii privilegiilor şi feudalităţii. Reacţiunea noastră se întemeiază pe convingerea că ţara nu mai poate merge cu această organizare laxă, favorabilă naturilor catilinare şi reputaţiilor uzurpate, fără de pericolul de-a înceta să fie ţară românească, pe convingerea în fine că statul e asemenea un produs al naturei, care are legile organice după care trăieşte, şi că dacă se introduce o legislaţie artificială în locul celei care s-ar fi potrivit şi ar fi rezultat din stadiul organic al lui, arbitrariul unei asemenea substituţiuni se traduce în crize acute, ce pot pune capăt existenţei noastre chiar. (*Timpul*, 3 august 1978)

Între fond și formă

Gazetăria noastră modernă a ieşit din „mantaua" lui Eminescu. Şi dintr-a lui Caragiale. Ei sînt prototipurile, dar şi modelele absolute. Se pleacă de al ei şi, deopotrivă, se tinde către ei. Majoritatea jurnaliştilor români de mai tîrziu, le e, cu şi fără de ştiinţă îndatorată. Căci îi imită în literă sau îi urmează în spirit. Numai pe unul, însă şi pe amîndoi deodată. E de toată savoarea să descoperi cum trăsăturile lor definitorii, aproape excluzîndu-se reciproc, ating performanţa de a coexista în urmaşi. Să fie un progres? Să fie o degradare? Greu de răspuns înainte de o examinare cît de sumară a gazetăriei celor doi. Încă şi mai greu după aceea.

Sub raportul atitudinii, jurnalistica eminesciană e, de departe, mai unitară decît a lui Caragiale. Contradicţiile gazetarului Eminescu sînt în primul rînd contradicţiile gîndirii sale şi abia pe urmă ale schimbătoarei conjuncturi. Caragiale, în schimb, e contradictoriu mai ales pentru că îşi modifică neîncetat circumstanţele şi ideile, adoptînd azi o poziţie asupra căreia îşi revărsase, nu mai departe decît ieri, supranormativele stocuri de ironie şi sarcasm. Ideile politice eminesciene sînt, în genere, stabile; cele caragialiene — tulburător de fluctuante. E în gazetarul Eminescu o apreciabilă doză de idealism absent cu desăvîrşire la Caragiale spirit esenţialmente practic. Unul trăieşte şi scrie cu iluzia perfectibilităţii; celălalt n-are nici o iluzie, fiind un mizantrop incorigibil. De aceea, îi e indiferent sub ce flamuri se înrolează. Suveran, artistul din el slujeşte cu egal interes toate ipostazele omului. Caragiale rămîne el însuşi întrucît nu abdică de la norma estetică. Celelalte norme se bucură de toate libertăţile, inclusiv a adaptării la împrejurări. Comediograful este o natură de tip cameleonic, luînd culoarea locului pe unde trece. La Eminescu, în schimb norma estetică e subordonată normei morale. Asta şi explică absenţa flagrantelor dezacorduri între ele. Cîtă vreme imperativul artistic nu suferă, Caragiale îşi poate îngădui să afirme una şi să se poarte tocmai pe dos. Biografia lui abundă în reacţii cu care scriitorul Caragiale e necruţător. Morala fabulei nu este şi a fabulistului. Literatură şi viaţă sînt, în cazul său, compartimente izolate unul de altul. Ca să pătrundă într-unul, Caragiale n-are decît să lepede la intrare straiele purtate în celălalt. Curată bagatelă! Oare trecerile acidului jurnalist pe la organele mai tuturor partidelor de succes nu evocă filozofia practică a „neicuşorului" Dandanache, „imparţial ca tot românul"? El combate întîi la *Timpul*, pe urmă la *Gazeta poporului*, cu acelaşi aplomb, cu aceeaşi risipă de spirit, semn că firma e secundară şi că aliaţii de ieri pot deveni foarte bine adversarii de astăzi. Şi nu din vina lor. Gazetăria dă la iveală fibra de moralist a scriitorului pe care însă omul Caragiale nu prea se arată dispus a-l lua în serios. E greu să punem salturile dintr-o tabără în cealaltă pe seama schimbării convingerilor Caragiale nu e un spirit doctrinar, nu se ataşează unui program şi, bineînţeles, nu-l apără din convingere. Iar cînd păräseşte o baricadă, n-are nevoie de serioase motive ideologice. Şerban Cioculescu a remarcat demult că peregrinările pe la ziare şi reviste ce se exclud politiceşte nu-l implică decît superficial. Nu e un fidel dezamăgit, ci un veşnic „independent". Caragiale n-are, de fapt, convingeri, ci un soi de disponibilitate politică, de sursă pragmatică. Crezul estetic, da, el rămîne nealterat. Dar nici apăsata lui subliniere nu e chiar inocentă. În fond, el le sugerează oamenilor politici ai zilei cît ar avea de cîştigat atrăgîndu-şi de partea lor condeiele înzestrate. Lăsată pe mîna artiştilor, acesta e subtextul, propaganda politică ar dobîndi o credibilitate şi o autoritate nebănuite. Consideraţiile lingvistice, aşa de numeroase în articolele lui Caragiale tocmai acest rost îl au: el îşi bate joc de exprimarea şchioapă a gazetelor adverse, făcîndu-le astfel să regrete că nu-l numără printre colaboratori. Conştient de prestigiul artei literare, Caragiale face totuşi greşeala de a-l supraestima, închipuindu-şi că el conferă, automat, şi prestigiu politic. A ţinut morţiş să fie deputat, socotind că scriitorul care era merită un loc în parlament. Utopia pragmaticului Caragiale e de a năzui să facă o carieră politică prin mijloace artistice. „Politica" sa, cîtă şi cum este, nu depăşeşte nivelul unei experienţe estetice. Unicele lui scrupule sînt de natură artistică. Fie că scrie în gazeta conservatoare, fie în cea liberală, reacţionează cu precădere la calitatea îndoielnică a exprimării potrivnicilor, denunţînd invazia inesteticului. Programele politice propriu-zise, adică acelea care constituie esenţa intervenţiilor eminesciene din *Timpul*, nu-l ademenesc, neezitînd, la o adică, să militeze, în felul lui, pentru toate. O explicaţie există: talentul caragialean, bizuit pe acuitatea observaţiei, excelează în înscenarea de situaţii şi în pictura de caractere, nu în disocierea ideilor, pentru care îi lipseau şi naturala aplecare, şi pregătirea. El „vede" şi „simte" hiperbolic, însă nu concepe, ci mişcarea vie a materiei. Speculaţia ideilor nu e partea sa cea mai tare, dovadă situaţiile cînd are a face faţă unei asemenea cerinţe şi cînd discursul fuge de abstracţiune în anecdotică, sugerînd în loc să exprime, concretizînd în loc să se înalţe deasupra accidentalului. Pînă şi un eseu precum *Cîteva păreri*, îndeobşte citat în sprijinul teoreticianului Caragiale, se distinge printr-o gîndire precumpănitor concretă. Iar cînd urcă, totuşi, în ţării, distingerile sînt trudnice şi nu mai originale decît ale jurnaliştilor cu care se războieşte. Să ne mai mirăm atunci că polemicile gazetarului Caragiale sînt numai tangenţial amestecate în chestiunile de doctrină, rezervînd „partea leului" redactării acestora? Caragiale îşi cunoaşte limitele şi se fereşte de aventura în teritorii nesigure. Aici e deplin maiorescian Caragiale, în neştirbitul interes arătat înfăţişării lucrurilor, nu miezului lor, în concentrarea asupra amănuntelor stilistice şi gramaticale, în ocolirea dibace a fondului litigios. Dintre toţi cei care i-au stat în preajmă, Caragiale şi-a însuşit cel mai bine lecţia şefului spiritual al Junimii. Stilul exact şi eficient, guvernat de logica de fier şi suficient sieşi, a cărui introducere la noi o datorăm lui Maiorescu, a găsit în el un discipol de excepţie. Fără a fi politician în sensul propriu al termenului, deşi şi-a dorit întreaga viaţă un asemenea titlu, el inaugurează un tip de gazetărie politică, în care accentul cade — paradoxal — pe expresie, nu pe ideologie. Celălalt, întrupat de Eminescu, îi e opus în toate privinţele. „Golurile" lui Caragiale sînt „plinurile" lui Eminescu: puterea di[...] sociativă, larga cuprindere, rigoarea ideologică şi patosul. Caragiale face o jurnalistică de tip silogistic, detaşată de ideologie şi morală. Sensibilă la dialectica ideilor şi la implicaţiile lor etice, gazetăria eminesciană e apăsat militantă, aducînd importante clarificări de doctrină. Eminescu e, pînă şi în articolele declarat junimiste, un liber cugetător, nedispus a ignora slăbiciunile programului în numele căruia vorbeşte. Dogma poetului gazetar e de a respinge orice dogmă. Caragiale e însă bun maiorescian pînă şi în izbucnirile antijunimiste şi e de-a dreptul amuzant să-l vezi reproşîndu-i autoritarului său dascăl într-ale logicii ceea ce acesta le imputa de regulă duşmanilor: neadevărul. Unul ia în serios fondul lucrurilor, încercînd a descoperi prin analiză calea cea dreaptă. Celălalt e captivat de forma lor, arătîndu-i cu degetul neîmplinirile. Primul se cufundă în semantică, al doilea pluteşte pe mai liniştitele ape ale sintaxei. Eminescu e captivant. Caragiale doar spectaculos. „Beţia ideologică", remacată de Călinescu într-o cercetare a lui Ibrăileanu, e constanta gazetăriei eminesciene. La Caragiale, în compensaţie, expresia e strălucitoare. El scrie şi regizează un spectacol ce mizează pe replica de efect. Cucerirea publicului, lesnicioasă prin cantonarea în zonele elementarului şi evidenţei, rămîne principalul obiectiv al jurnalisticii sale politice şi, prin extensie, al întregii opere. Caragiale ştie continuu ce vrea şi îşi adaptează mijloacele scopului. Prin justa intuire a căilor sigure, prin hotărîta orientare a talentului propriu către ele, Caragiale e un spirit practic, poate cel mai practic dintre artiştii noştri de primă mărime. Mobilul gazetarului Eminescu e de alt ordin: adevărul, neafectat de împrejurări şi interese individuale. Îl caută şi, cînd crede a-l fi descoperit, i se devotează necondiţionat. Cînd Maiorescu îi recunoştea „naivitatea unui geniu cuprins de lumea ideală, pentru care orice coborîre în lumea convenţională era o supărare şi o nepotrivire firească", mai cu seamă acest înţeles se cuvine a-l atribui cuvintelor.

Al. D.

Clipele vieții

Tinerețea geniului și maturitatea popoarelor

„Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi", aşa va rămîne poetul în memoria poporului român, în memoria tuturor lumilor

Născut în clipa aurorală a unei naţii eulalice, el nu a învăţat să îmbătrânească, dar a ştiut cum se moare întru nemoarte.

„Vreme trece, vreme vine", doar cei plecaţi de tineri vor fi într'una tineri, pe când naţiunile, capocii, oceanele şi lumile sunt pururea sub vremi.

Ochii nevinovaţi şi tineri ai celor ucişi în decembrie 1989, întocmai ca spiritul lui Eminescu, ne vor priveghea faptele şi anii.

Sângele tinerilor ucişi, umilinţele şi jalea îndurate zeci de ani, gândul adânc şi neuitarea, iată ce face dintr'o naţiune novice o naţiune adultă.

Din acest prag de mileniu şi de ev, geniul sacrificat al lui Eminescu ni se arată ca preţ al împlinirii, întocmai ca jertfa de sânge a copiilor de la sfârşit de an

O naţiune matură, o naţie mediocră, o naţiune eutrofică, o naţie longevivă, iată „Ce'ţi doresc eu ţie/ Dulce Românie"

Mihai URSACHI

Stelian TANASE:

De ce am părăsit Grupul pentru Dialog Social

● un leac pentru izolare. Grupul nu are nici un ban ● Brucan n-a avut nici un amestec ● la început am avut doi miniștri și un ambasador ● Alin și-a pierdut pipa ●

CUM „22" ERA SĂ FIE „AZI"

Domnule Stelian Tănase, cum s-a născut ideea formării Grupului pentru Dialog Social ?

Cred că începuturile Grupului vor suscita în viitor — dacă Grupul are vreun viitor — multe discuții, dar din experiența mea directă Grupul pentru Dialog Social s-a născut în dialogurile dintre domnul Paleologu și mine în 1988, cînd, discutînd noi despre posibilitatea unei opoziții intelectuale și confruntîndu-ne cu faptul că nu reușeam să coagulăm nimic, mi-am dat seama care ar fi cauza principală : izolarea. Pe de o parte, izolarea scriitorilor față de restul intelectualilor, pe de alta, izolarea intelectualilor față de restul societății, față de celelalte categorii profesionale.

Era vorba de o opoziție doar a intelectualilor ?

Nu. De fapt, în acele dialoguri a apărut ideea societății civile ca prim obiectiv de atins pentru noi. Ideea apare mai tîrziu și în prima declarație de principii pe care am scris-o în decembrie. Era chiar punctul central al doctrinei Grupului.

Ați avut vreun model pentru constituirea Grupului ?

KOR. Asta aveam în minte atunci. Citeam mult despre dizidența sovietică, grupurile Helsinki care apăruseră. Charta '77. Bănuiesc că mulți intelectuali români gîndeau astfel atunci. Modelul meu personal a fost KOR, adică o apropiere între intelectuali de mare calitate morală și intelectuală și muncitori și alți oameni simpli care trebuie ajutați. Și reciproca, adică semnalul venit de la muncitori să fie recepționat de acești intelectuali, să se iasă, adică, din izolare. Obsesia mea și a noastră în general era să ne unim pentru a ne apăra mai ușor împotriva puterii, împotriva disoluției, împotriva unei noi opere de dezbinare. Ceea ce s-a și întîmplat, intuiția noastră a fost justă, s-a văzut încă din ianuarie că politica puterii va fi de a dezbina.

Ideea revistei cînd a apărut ?

Pe mine Alin Teodorescu m-a acuzat încă din ianuarie că singurul meu mobil și motivația mea principală a fost să fac o revistă. Eu am avut în cap această revistă, ea a existat ca profil, ca linie, cu mult timp înainte de decembrie. Și cred că s-a și văzut, adică faptul că a ieșit atît de repede nu se putea întîmpla fără ca scenariul să nu fi preexistat în capul cuiva.

Pentru revistă ați avut vreun model ?

E mult spus. În ultimii ani ai lui Ceausescu eu citeam mult „Moscow News".

Totuși 22 nu prea seamănă cu Moscow News.

E adevărat. Sporadic mai citeam *Liberation*, în decembrie am primit chiar un teanc, și m-am uitat la paginație, la teme. Ideea mea era să fac o revistă care să fie în principal imaginea sfîrșitului comunismului, demolării unei lumi în Europa de Est și intrării într-o nouă lume. Mi se părea că este exact ceea ce ne lipsește, o revistă de dezbateri pe aceste teme. Și de aceea a ieșit atît de repede, chiar dacă nu era un program prestabilit, era oricum o stare preexistentă. Program nici nu avea cum să fie, ar fi o prostie să afirm că noi știam în noiembrie ce se va întîmpla și ne pregăteam să scoatem o revistă. Eram însă pregătiți și visam la această revistă.

S-a apropiat revista de modelul pe care l-ați avut în carte ?

Da și nu. S-a apropiat prin *Cortina sfîșiată*, prin interviurile pe care le-am luat. Temele și întrebările se regăsesc mereu și se vede care este preocuparea principală a revistei. Am încercat să-i dau această linie, începînd cu traduceri din Havel. Eu eram fascinat de dizidența est-europeană.

Cum ați fixat numele revistei ?

Inițial propusesem un titlu, un alt titlu, nu mai spun care...

Vă rog, spuneți-l.

„AZI".

Excelent. A cui a fost ideea ?

A lui Tănase. Pe urmă am făcut o ședință cu toții, celorlalți nu le-a plăcut — de fapt nici eu nu mă dădeam în vînt după titlul ăsta — și s-a convenit că „22" ar fi cel mai potrivit.

Cine a propus acest titlu ?

Cred că Magda Ghica.

A avut cu adevărat Silviu Brucan vreun rol în crearea Grupului, cum s-a rostit la un moment dat ?

Nici un rol.

Este deci un simplu zvon, o bîrfă ?

Da.

Revista de unde a avut primii bani să apară ?

N-a avut nici un ban. Înainte de revoluție eu trăiam din publicarea de caiete program pentru teatre. Nu-mi publicam cărțile și nu aveam nici un ban. Cunoșteam personal toată această rețea, de unde se procură hîrtia, cine răspunde de chestiile astea, și pe baza unui simplu petec de hîrtie scris de mine...

O comandă tipografică, probabil...

Exact. Am tipărit pe baza ei.

Pe credit, cum ar veni.

Pe credit. Cei cu care lucram aveau încredere în mine.

Totuși, scuzați-mă, umblă vorba că Grupul pentru Dialog Social este foarte puternic finanțat din exterior.

Nu. Nu are nici un ban Grupul Dialog Social. Iar revista a trăit cu două mașini de scris și un fax. Capacitatea ei a fost dată de intelectualii care se aflau în spatele revistei, și care scriau măcar o dată la cîteva numere.

CÎND AM FOST ÎN PIAȚA UNIVERSITĂȚII S-A SPUS CĂ ATRAG GRUPUL ÎNTR-O AVENTURĂ

În ansamblu, politica revistei 22 a fost politica Grupului pentru Dialog Social ?

Nu.

Deci au apărut niște diferențe.

Da. Trebuie să recunosc că sînt vinovat de a înfățișa lumii o altă față decît cea pe care o avea în realitate. Mie mi s-a părut că trebuie să implic revista în toate dezbaterile sociale și politice care se desfășurau în societatea românească. Am utilizat tot felul de strategii pentru a mă strecura printre toate temerile, complexele și predispoziția de pasivitate a foarte multor membri din Grup, care se dezinteresau de tot ceea ce se întîmpla în jurul lor. A fost o perioadă de efervescență care se întîmpla în primele săptămîni și luni, cînd aproape toți ne-am implicat în realitate. Apoi a apărut un declin la cea mai mare parte din Grup. Am avut senzația că unora nu le mai pasă de ceea ce se întîmplă în jurul lor. Aceasta a fost senzația mea, și s-a simțit și în revistă, pentru că totuși nu poți de unul singur...

Dar nu este și o aripă mai angajată din grup, care face politică în mod deschis, cum ar fi Gabriel Andreescu, sau... ?

Vedeți, aici nu este vorba de politică. Nu este aceasta problema, implicarea în politică. Este vorba de o implicare în social. Faptul că o reformă pleacă prost sau că sînt încălcări ale democrației nu este numai o problemă de ordin politic. Este o chestiune generală, în care fiecare om este interesat. Pe mine aceste probleme care depășesc interesul particular m-au și implicat. Însă am avut și eu o vină. Vina mea în ceea ce privește 22-ul este că el a creat imaginea unui grup dinamic, concertat, activ, care este foarte atent la ceea ce se întîmplă în jur și în societate, și ia atitudine și lucrurile nu stau chiar așa.

Este deci o imagine care nu corespunde realității.

Da, nu este o imagine reală. Și lucrul a devenit tot mai evident odată cu trecerea timpului. Și am rămas tot mai singur în această atitudine.

Majoritatea membrilor GDS au fost de acord cu adoptarea Proclamației de la Timișoara ?

Aici lucrurile sînt mai complicate. Au venit băieții de la Timișoara o

săptămînă după ce au dat-o, aveau întîlnire cu Iliescu, și noi eram vreo cinci-șase, și am adoptat-o după o discuție. Dar, ca să vă dau un exemplu și mai clar, se spune că *GDS* sprijină Piața Universității. Nu era adevărat. Cîțiva oameni doar au făcut aceasta. Eu personal am primit și observații că atrag *Grupul* într-o aventură. Singura aventură reală au fost alegerile.

Au fost o nereușită...

O eroare. O aventură în care m-am lăsat antrenat bazîndu-mă pe creditul extraordinar al acestor două nume : Liiceanu și Băcanu. Dacă ei s-au putut expune la una ca asta, eu nu puteam sta deoparte.

Care a fost activitatea grupului după alegeri ?

A mai fost un moment bun, cel cu minerii. După mineriadă, toți s-au simțit îndîrjiți, era unitate din nou.

Și după aceea ?

După aceea *Grupul* a fost din ce în ce mai șters. De luni de zile nu a mai intervenit decisiv.

GDS nu și-a spus punctul de vedere în multe chestiuni stringente, cum ar fi liberalizarea, guvernul de coaliție...

Întocmai.

CÎND NE CONSTITUIAM NE-A PRINS UN FOC ÎNCRUCIȘAT

Să încercăm să tragem o concluzie. a reușit GDS să devină lider de opinie în societatea noastră ?

Grupul are un mare prestigiu dat tocmai de revistă, care a fost singurul lui canal de comunicație eficient. Reușind niște autorități în domeniul științelor sociale cum ar fi Pippidi, Liiceanu, Cornea, care au scris, unii mai rar, alții mai des, era firesc să reușească. La început, grupul a fost o mare speranță. Lumea a fost convinsă că el va participa activ la viața social-politică și că își va spune un cuvînt nu numai ca o părere, ci participînd la decizii și orientîndu-le către democrație. Aceasta a fost marea speranță pe care lumea și-a pus-o în *GDS*. Această speranță nu s-a confirmat, pentru că *Grupul* nu își propusese acest lucru. Probabil că ar fi fost cinstit să spună aceasta. Dar gloria ne place la toți, și interesul pe care ni-l poartă oamenii din jur ? A fost un fel de iluzie pe care eu am simțit-o foarte repede. Acum, că nu mai sînt în *GDS*, m-am retras, simt bine acest lucru. Acum duc o viață obișnuită, mă duc la cozi, la prieteni, sînt între ei... Le simt dezamăgirea. Despre *Grup* aproape nu se mai vorbește, în vreme ce, în aprilie, dacă spuneam cuiva că sînt de la *GDS*, era un interes... Acum nu mai interesează pe nimeni.

Unde s-a greșit, deci ?

Grupul s-a declarat închis, aici a fost o greșeală foarte mare. Eu și cu Gabi Andreescu am încercat la un moment dat să-i dăm o structură pe filiale, să luăm contacte în provincie, dar n-am reușit. Pe de altă parte, el s-a înființat foarte în grabă și foarte repede. În ziua de 23 decembrie, la ora șase și douăzeci dimineața, cu declarația de principii a *GDS*, care s-a citit apoi pe post în mare parte — eu scrisesem o versiune, Sorin Vieru alta, și Liiceanu le-a mixat. Am fost la televiziune ca s-o citesc. Pe lista membrilor, pe care eu o făcusem la repezeală și după consultări foarte sumare, fusese vorba să facă parte cei optesprezece care au semnat scrisoarea cu trei luni în urmă și cîțiva prieteni : domnul Paleologu, Mihai Șora. Această dorință și grabă de a înființa acest grup, despre care mai vorbisem, și cu Sorin Vieru, și cu Petru Creția.

Rămăsesem pe 23, dimineața.

Da, exact. La ora 6,30 am fost acolo. Am intrat pe burtă pe sub rafalele care se trăgeau. Apare și o casetă care s-a dat la televizor, eu fugind pe acolo... nu este, de altfel, un act de eroism. Scena a fost filmată de un camerman care îmi era prieten, primul tip care a filmat în *CC*. Eu îl introdusesem acolo. A doua zi l-am introdus la televiziune. El a fugit primul pe sub gloanțe și a avut timp să mă filmeze pe mine cum veneam. Am stat toată dimineața în studioul 4, n-am mai citit declarația, mi s-a părut pripită și necesitînd unele consultări. Mi se părea de altfel mai fascinant să particip la evenimentele de acolo decît să merg să negociez cu diverși intelectuali care să facem asta. Peste cîteva zile ne-am dat întîlnire undeva pe la Schitu Măgureanu, eram cu Magda Ghica, Sorin Vieru, Dan Arsenie, Alin Teodorescu... s-a și tras asupra noastră, a fost o scenă... Pe Beldiman ne-a prins un foc încrucișat venind dinspre poliție și CCA și ne-am întins pe burtă. Alin și-a pierdut și pipa. Călin Anastasiu mai era cu noi... Dan Oprescu... A venit și Mihnea Berindei și ne-a stimulat, au mai fost niște întîlniri acasă la Pleșu, și acasă la Liiceanu. Pe 31 am fost la o conferință de presă la Intercontinental cu toții.

Căzuserăți la un acord.

Știu eu ? Acum cred că ne-am cam grăbit. Ar fi trebuit să ne măsurăm mai bine unii pe alții, să adîncim programul, să-l mai discutăm. Ne-am grăbit și se vede, grupul este foarte eterogen. Ideea mea era cam leninistă. Unu : să avem un grup. Doi : Să avem sediu. Trei : să avem revistă.

La clădirea aceasta în care e găzduit Grupul și pe care au vrut s-o ocupe minerii cum s-a ajuns ?

Eu știam din întîmplare de ea. Am fost la *BTT*, tocmai se spusese, clădirile partidului să se dea la asociații nou înființate. Am luat cheile, am intrat aici și n-am mai plecat. Între timp, aveam doi miniștri și un ambasador... Eu fusesem ales în biroul de conducere al *Uniunii Scriitorilor*, chestie pe care am lăsat-o pentru *GDS*, mi se părea mai palpitant aici, mai aproape de idealurile mele sociale, mai gauchist, așa, dacă înțelegi ce vreau să spun.

Și revista ?

Am scos-o repede. Ideea mea era că era un haos, cine venea primul ocupa terenul, și voiam să apărem atunci. Primul număr a fost făcut în grabă și țin minte că Andrei Pleșu a fost foarte supărat că era slab. Era nemulțumit și că toți străinii care veneau la el — așa mi-a spus el atunci — îl întrebau mai întîi : „Cum pot să dau de Stelian Tănase ?" Se pare că asta i-a creat destule alergii, de altfel și mie, că eu nu contribuisem cu nimic la situația asta. Cu primul număr, a început și succesiunea de atacuri împotriva mea. Nu a mai fost apoi număr care să nu fie vehement contestat după apariție. Altfel, cu două săptămîni înainte să mă cert cu Liiceanu și să părăsesc grupul, el a spus că este cea mai bună revistă din țară. Pippidi, făcînd o antologie pentru Italia, a spus și el că a citit numerele din urmă și că este foarte bună revista. Tocmai de asta am și plecat, am părăsit postul de redactor-șef, ca să-mi și arăt dezinteresul față de așa-zisele poziții sociale cucerite. Eu îmi cunosc valoarea, fără nici o instituție în jurul meu.

un interviu de
Alina MUNGIU

CRONICA LITERARĂ

„Inevitabilul popas etic"

Cartea Monicăi Lovinescu **Unde scurte** cuprinde apelurile lansate de la microfonul **Europei libere** minților noastre amorțite, intre 1961 și 1971, deci intr-o perioadă de relativă liberalizare întreruptă brusc de „tezele din iulie". Citind-o, m-am gindit o clipă la un comentariu alcătuit din cele mai reprezentative texte prin care autoarea a fost atacată de comuniștii speriați de o asemenea voce și de rigoarea intelectuală. Vă imaginați, probabil, că nimic nu ar fi fost mai nimerit pentru a dezvălui virtuțile cărții decît un asemenea „fundal" dat de „revoltele" impotriva acelui loc unde memoria rămasese intactă, la adăpost de mutilările progresive și de pornirea celor mai mulți de a-și inventa istoria după bunul lor plac. De asemenea, insistența cu care se încerca răstălmăcirea comentariilor acestor emisiuni radiofonice ar fi putut să încredințeze pe oricine de importanța și oportunitatea acestor mesaje. Bineînțeles, n-ar mai fi existat nici o îndoială, s-ar fi știut că erau mesaje incomode. De ce? Pentru că reprezentau mai mult decît o posibilă critică literară, chiar foarte bine scrisă, bine construită. Făceau parte dintr-o radiografie ce se anunța completă — a mecanismului comunist proliferant, a literaturii care a slujit mecanismul sau, dimpotrivă, a încercat să i se opună. Deveneau un fel de istorie a țipetelor sperînd să străpungă zidul de tăcere și minciună, o carte a „datoriei de neconformism" Acidă, riguroasă, dar într-un fel disperată, înregistrînd extinderea cancerului comunist, dar și micile încercări de ieșire de sub presiunea regimului concentraționar, repede gîtuite sau abandonate. O carte devenită, în timp o istorie à speranței într-o posibilă „dezghețare" în Est dar și una a scepticismului.,

Spre deosebire de majoritatea paginilor apărute în această vreme în țară, subordonate în mare măsură „limbii de lemn" și nedepășind minciuna instituționalizată, aici eufemismele nu-și mai au locul, șablonul este exclus, iar instituțiile — exaltările chiar analizele neîndurătoare, parabolele, sinceritatea se întîlnesc fără a avea de depășit vreo piedică interioară sau exterioară. Autocenzura și controlul direct au dispărut, este însă păstrată uneori o rezervă inteligentă pentru a nu oferi „probe" în plus celor ce se ocupă de dosarele scriitorilor. S-a depășit, desigur, „vorbirea" în dodii, boala gravă a limbii române însă comentatorul are grijă să nu se transforme în complicele involuntar al puterii.

Ascultătorul (devenit acum cititor) nu este deloc menajat: va fi scos din zona călduță și previzibilă a literaturii propagandistice, văduvit de tonul sigur al descoperitorilor de „genii optimiste" obligat să reacționeze, să se autodefinească prin poziția pe care-o adoptă, situîndu-se de partea valorii sau a nonvalorii a falsului. Măsurile de protecție comuniste nu-l mai ajută, va fi provocat să gîndească, să descopere că siguranța sa a fost de multe ori întemeiată pe înșelăciune, pe crimă și minciună Dar nu i se va oferi în schimb confortul unei anti-ideologii la fel de optimiste speranța nejustificată într-o schimbare totală și rapidă. Va trebui să rămînă lucid, să suporte analizele care-i distrug majoritatea iluziilor În cartea **undelor scurte**, nu e timp pentru autoiluzionări, nici pentru simplificări.

Monica Lovinescu propune, de fapt, confruntarea cu **pragul etic**, alege calea durereoasă a adevărului: „Pentru a pătrunde din nou în literatură — după zodia realismului socialist care-o anulase — se cere un inevitabil popas pe pragul etic! „Un popas, am spune noi, nu prea odihnitor însă o purificare necesară Nu poate fi de conceput o depășire a „Marii Terori", o ieșire din „Marea Minciună" fără o trecere prin purgatoriu fără suprimarea chiar a vocilor uzate și falsificate pentru totdeauna Și totuși mulți au trecut pe deasupra acestui prag ștergîndu-și tălpile de noroi sau refuzînd să-l atingă zburînd direct în zona primitoare a esteticului, unde s-ar mai putea să-și găsească un loc. Sau, dacă s-au încumetat să rămînă pe **pragul etic**, au privit la picioarele lor descoperind prăpastia enormă care îi pîndea, îi aștepta.

Datorită seducției exercitate de paginile **Undelor scurte** asupra cititorului, există pericolul ca un eventual comentariu să încerce să refacă traseul cărții, căzînd în parafrază. Pentru că alături de radiografierea atentă a epocii, autoarea își alcătuiește propriul portret, își dezvăluie opțiunile, ajungînd chiar pînă la a propune un model de literatură și de umanitate. Dar, cum o „comprimare" a cărții se dovedește practic imposibilă — și, în orice caz, falsificatoare — poate că

o asemenea fidelitate față de paginile ei ar putea fi binevenită

Discuțiile asupra autorilor, cărților, conferințelor, articolelor și scrisorilor lor lasă să se întrevadă existența unei „obsesii" esențiale la Monica Lovinescu: relația între scriitor și ideologie. Scriitorul este somat să-și definească în sfîrșit poziția față de cancerul de care este bolnavă cultura, să devină conștient de transformarea unor scriitori cu un oarecare talent în niște marionete, să observe pericolul fanatismului. „Convertirea" la ideologie ar însemna, de fapt, trădarea esenței intelectuale. Apărătorii ideologiei și denunțătorii ei se întîlnesc în spațiul cărții, orbiți de fanatism unii, în stare să suporte orice persecuții ceilalți. Imaginați-vă cum ar fi arătat trezirea tinerilor filosofi francezi, atrași pînă atunci de ideologia marxistă, cum ar fi apărut eforturile celor condamnați la tăcere de a depune mărturie, cum am fi înțeles deziluzia celor ce-au crezut că lagărele comuniste sînt doar o tragică etapă necesară, dar au înțeles pînă la urmă că vor fi eternizate, dacă nu ar fi existat contrapunctul „șolohovilor" al „beniucilor" „stancilor" intervenția ipocrită a unui Louis Aragon față în față cu declarațiile lui Albert Camus?

În același timp, ce idee ne-am fi făcut despre literatura română, dacă, după ce am fi aflat de destinul ciudat al marilor valori — interzise în propria lor țară —, n-am fi avut în față academicieni transformați în slujitori jalnici ai puterii, scriitori predicînd optimismul cu orice preț, „foști" rîvnind după vremea cînd monopolizau prin virtuțile lor polițienești cîmpul cultural? Ce părere ne-am face despre conștiințele scriitorilor noștri dacă nu am ști că „în jurul Congresului al X-lea al Partidului Comunist Român s-a înregistrat un fapt demn de analele istoriei: dintre toate intervențiile și articolele ad-hoc, cele mai lipsite nu numai de curaj, dar și de un minim simț al realității politice, au fost acelea ale scriitorilor."? Imaginea perioadei se obține tocmai datorită acestei relații: Soljenițîn, Pasternak și „șolohovii", Mircea Eliade, Eugen Ionescu, D. Țepeneag, Goma și „stancii", „beniucii", „brazii", dezertările neașteptate din literatură și știință ale unor intelectuali de mari promisiuni, discursurile care „arată, minunat de penibil, cum se ucide o vocație, cum se mînjește o conștiință, cum se fabrică o schimbare la față." Pe de o parte, intelectualitatea din România, care s-a ferit mai tot timpul să devină o forță în stare să dinamiteze edificiile absurde, să se opună, să depună mărturie, de cealaltă, **intelighenția** din Ungaria, Polonia, Rusia, umorul negru și **O zi din viața lui Ivan Denissovitch**, încrederea în primăvara de la Praga. În ciuda terorii, a proceselor, scriitori care-și trimit manuscrisele în străinătate, alții îmbrățișînd ideologia chiar în condițiile unei situații mai îmblînzite. Manifestele pentru desființarea cenzurii și scriitorii noștri grăbiți să se autocenzureze și să propună revenirea la un mecanism care să înlăture orice concurență.

Meritul Monicăi Lovinescu a fost că, într-o perioadă cînd judecata de valoare era sistematic înlocuită de judecata de partid sau disimulată cu cea mai mare grijă, atunci cînd pînă și criticii cei mai buni erau obligați să se oprească la jumătatea drumului să sugereze, nu să spună, a avut libertatea, dar și forța de a denunța ofensiva „grandioasă", dar și agresivă a mediocrității. S-a trecut cu tăvălugul peste vîrfurile și movilițele literaturii, căutîndu-se o uniformizare cu orice chip. Nu mai sînt cultivate valorile, scara a fost răsturnată, scriitorii oficiali fiind mai curînd polițiști, criminali delatori decît adevărați scriitori. De aceea — susține autoarea — literatura trebuie să devină, să redevină o formă a memoriei, de aceea umanitatea trebuie să se închine în fața celor ce-au spus adevărul, acei don Quijotte luptînd cu morile de vînt, sfidînd evidența pericolului, acceptînd mai curînd dispariția decît intrarea în mecanism. De aceea ar trebui ca, pentru un timp, să se renunțe la prudența excesivă a lui Sancho Panza.

Implicit, Monica Lovinescu propune și un model de critic, de comentator. O privire care supără, irită pentru că vine în contradicție cu privirea îngust estetică, înverșunarea de a da la o parte vălul protector de peste evenimente, oameni, cărți, lăsînd să se vadă putreziciunea și falsul. O dorință de a corecta miopia generală prin luciditate, de a demonstra că nimic nu poate justifica o conduită inacceptabilă, că poziția de călău nu e compatibilă cu cea de scriitor. Și, mai ales, denunțarea permanentă a duplicității:

nimic — se spune — nu poate justifica lașitatea, o brumă de talent cu atît mai puțin, mai ales că și talentul se irosește, poate fi ros de prostituție benevolă a scriitorului. Comentatorul, criticul trebuie să păstreze nealterată **memoria**.

Gabriela GAVRIL

DIN TAINELE FONDULUI LITERAR

Domnul Eugen Barbu este dator vîndut

Aflat acum vreo 15 ani la Viena pentru a-și încasa premiul Herder, d. Eugen Barbu a acordat cîteva interviuri, pe care la întoarcere a avut bunătatea să ni le povestească. Firește că replicile sale au lăsat cu gura căscată nu numai pigmeii care i le solicitaseră ci întregul imperiu austro-ungar. Autorul celor 13 versiuni ale romanului *Groapa* se vădea încă o dată un excelent afacerist în materie de publicitate găunoasă și aiuritoare. Premiantul uluise pe toți declarînd nici mai mult nici mai puțin că este pe cale să comită *O istorie polemică și antologică a literaturii române* în vreo 10 volume. Ce-i drept, dacă nu ne înșeală memoria, improvizatul critic literar publicase deja un prim tom, care impresionase prin tonul furibund și lipsa completă de gust. Valorile ședeau de-a-ndoaselea, într-o totală devălmășie, scriitori de mîna a 17-a erau decretați de cruntul patron al *Săptămînii* genii naționale, în timp ce autorii de prim rang se bucurau doar de niște portrete grotești, lipsite de orice haz. D. Eugen Barbu se iluziona pesemne că e un emul al „divinului critic", G. Călinescu. Ceea ce-i lipsea nu era aureola de sfînt ci pur și simplu chemarea. Oricum, „istoria" sa promitea să fie unul dintre cele mai feroce atentate la bunul simț. Din păcate sau din fericire, următoarele volume n-au mai apărut. Istoricul improvizat se reprofilase între timp. Îi convenea probabil mai mult postul de gîde. Și astfel au început să apară, spre deliciul tuturor, un soi de texte puse sub evanghelicul titlu *La judecata de apoi a poeților*, în care nici măcar poetul fesenist Horia Zilieru n-a fost cruțat. Lectura acestor foiletoane dădea palpitații cititoarelor mai în vîrstă, singurele fidele ale publicației cu pricina.

Datoria d. Eugen Barbu este însă cu mult mai mare. Alături de cele 9 volume ale *Istoriei*, admiratorul declarat al lui Paustovski, Ilya Ehrenburg, Mihail Kolțov ori André Malraux, pe care i-a transportat *incognito* prin mai toate prozele sale anunțase mai de multișor cîteva romane, din care s-au publicat pînă astăzi doar fragmente insipide. Mă gîndesc la *Ianus* și, firește, la *O lume de cîștigat*, titlul din urmă acoperind un fel de *autobiografie* a autorului, scrisă cu o sinceritate dezarmantă, de vreme ce naratorul nu omite să-și dea la iveală delațiunile și celelalte cabale, unele destul de încurcate și rușinoase. După opinia subsemnatului, *O lume de cîtșigat* promitea să fie o confesiune cutremurătoare a unui mare păcătos, care se căiește în preajma sfîrșitului, și e infinit regretabilă abandonarea acesteia. Aceste promițătoare romane ale d. Eugen Barbu n-au fost duse, după cîte se pare, pînă la capăt și, precît putem astăzi devina, nu se vor publica niciodată.

Cum am putut vedea, angajamentele cu care „cel mai important scriitor român în viață" speriase publicul austriac au rămas doar vorbă goală. Megalomania nu-i o meteahnă de condamnat negreșit, însă e recomandabilă numai în doze mici. D. Eugen Barbu rămîne în continuare dator vîndut.

Valeriu GHERGHEL

Cred că Virgil N… victoriei …

• Liviu Antonesei în dia…

Actualii conducători nu înțeleg despre ce este vorba

— *Să facem o probă de microfon!*

— Să facem. Deci, sînt împreună cu Liviu Antonesei într-o *banlieue*, într-o suburbie din nordul Parisului, către Aeroportul Charles de Gaulle. E liniște și sîntem într-o zonă cu multă verdeață și cu aer curat. Mult mai curat decît cel din Paris.

— *Merge. Lăsăm asta pe bandă?*

— Să lăsăm, pentru atmosferă...

— *Domnule Mircea Iorgulescu, ceea ce vreau să vă propun nu este o discuție pe teme literare sau, mai precis, interesul meu nu este în primul rînd literar, ci politic. Ați putut observa, cred asta și din discuțiile libere, adică neînregistrate, pe care le-am avut în cele cîteva întîlniri ale noastre de aici, de la Paris. Mie, situația din România mi se pare foarte instabilă și mișcătoare; instituțiile, aproape toate, par compromise, un fel de forme fără fond. Dar eu sînt acolo, în mijlocul evenimentelor, și e posibil să percep situația imprecis, confuz. Încerc, după puterile mele, să pun ordine în ceea ce spun sau scriu, dar, acum, m-ar interesa cum vede evoluțiile din țară cineva care are o anumită distanță. Cineva care este prins în „viața românească", pe care o comentează de cîteva ori pe săptămînă, dar are totuși o oarecare distanță, pe care eu nu o am...*

— Această distanță este și avantajoasă și dezavantajoasă. Este avantajoasă pentru că, de pildă, canalele de pe Marte nu se pot vedea, probabil, dacă te afli chiar pe suprafața planetei Marte. Pe de altă parte, dezavantajul este că nu trăiești concret, aproape epidermic ceea ce se-ntîmplă zi de zi în România.

— *Dar, cu avantajele și dezavantajele respective, cum vedeți Dumneavoastră situația politică din România, mișcarea cîmpului politic?*

— Am tot discutat astăzi și am folosit, amîndoi, formula „a controla" ce se întîmplă. Cred că nu este un termen fericit. Un termen mult mai bun ar fi „a cunoaște", sau, mai bun încă „a înțelege". Cred că actualii guvernanți din România — și mă refer atît la instituția prezidențială, cît și la guvern... de *Parlament* nu mai vorbesc — nu au dat semne că ar înțelege despre ce este vorba. Lucruri concrete — toate declarațiile făcute de președintele României, atît în perioada în care era președintele provizoriu al unui organism provizoriu, cît și după alegerea lui în funcția supremă de stat, au fost la fel. E vorba de un discurs de același tip, un discurs de factură — de ce să nu spunem așa? — de factură comunistă. Eu, de pildă, am fost șocat cînd am văzut că, în prima conferință de presă de după alegerile de la 20 mai, cînd se anunțaseră rezultatele preliminarii, o conferință de presă cu jurnaliștii străini, Domnia Sa a folosit două expresii, într-un anumit sens, năucitoare. A vorbit despre „zdrobirea" necesară a opoziției în alegeri și a recomandat Europei să dea dovadă, citez, pentru că am memorat foarte exact expresia, să dea dovadă de „maturitate politică"! Cred că nu mai e nevoie să comentez aceste...

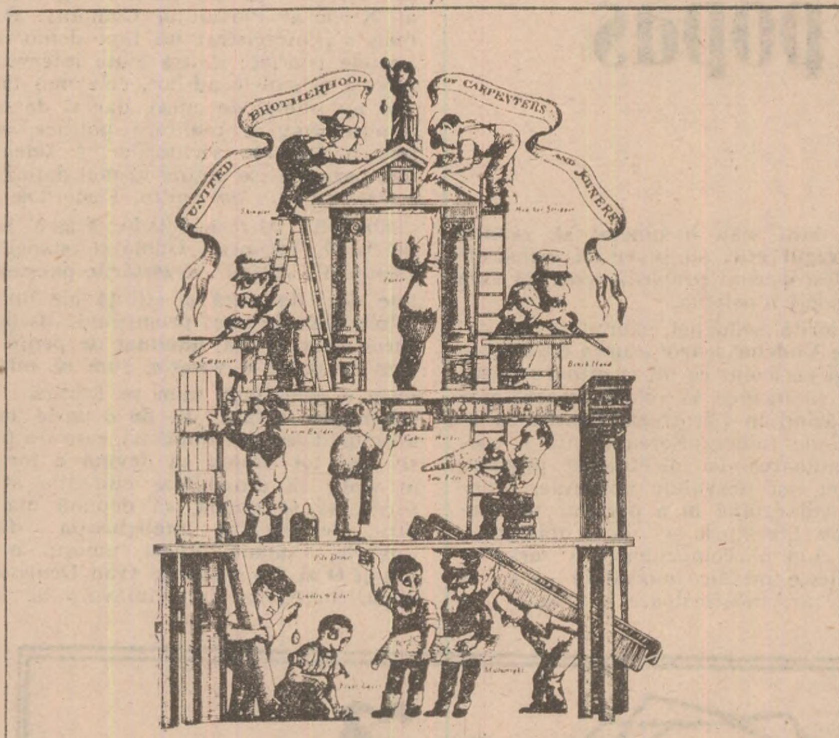
— *Asta mi se pare că spune tot.*

Adecvarea bîlbîită la realitate a guvernului

— Cred că spune tot! În ceea ce privește noul guvern, întrucît este o instituție executivă, încearcă, nu are încotro aș spune, încearcă o adecvare la realitate, dar această adecvare se produce într-un mod, mai degrabă bîlbîit. În condițiile în care *Parlamentul* este alcătuit dintr-o masă de oameni care nu știu foarte bine ce înseamnă, de fapt, un parlament. Ei nu știu ce înseamnă să fii senator sau deputat, cu excepția probabil a micilor privilegii, a nenorocitelor de privilegii dintr-o țară sărăcită, cum ar fi acelea de a avea mașină, de a fi salutat de concetățeni, de a fi văzut la televizor, de a avea o leafă bună, nu?, cădem în Caragiale, de a avea dreptul de a merge la mare în vilele în care, pînă ieri, alaltăieri, stăteau cei pe care îi priveau cu ură și cu invidie... Ei, bine, acest *Parlament* destul de fantomatic și condus într-un mod destul de fantomatic de academicianul Bîrlădeanu, face sau nu face. Guvernul, în schimb, este pus în situația să facă. Și el face, dar într-un mod extrem de confuz pentru că încearcă să cîrpească. Absența unei perspective de ansamblu asupra situației României se reflectă în absența unui raport asupra stării națiunii, primul lucru pe care ar fi trebuit să-l facă noii guvernanți, imediat după instalarea la putere, chit că nu știau, teoretic cel puțin, că se vor eterniza, ar fi fost ca, în ianuarie-februarie, să pregătească și să dea publicității un raport asupra stării națiunii. Asupra stării economiei românești, asupra stării societății românești, asupra stării financiare ș.a.m.d. Și de-abia în funcție de această „foaie de temperatură" a situației în care se găsea România atunci, să încerce să proiecteze o tranziție. Se știa foarte bine spre ce. Sau, poate, nu știau ei!? Era vorba despre democratizarea vieții publice, vieții politice, despre democratizarea economiei pentru că, în ultimă instanță, economia de piață este o economie democratică...

— *Și chiar o pîrghie a economiei, de fapt...*

— Păi, bineînțeles. Or, în acest caz, ar fi trebuit să se înceapă cu schimbarea statutului proprietății. La urma urmelor, ar fi fost destul de simplu, chiar și pentru un gînditor marxist serios, să o ia d-a-ndăratelea. Numai că, în România, există această curiozitate — în 45 de ani de comunism, nu s-a produs nici un text marxist serios. Marxiștii români, vorbesc de doctrinari, au produs texte de propagandă infantile și, deseori, imbecile, cu o terminologie vulgar marxistă, dar un studiu marxist serios, în 45 de ani de comunism în România, nu s-a produs. Cred că și asta spune foarte mult despre potența și competența Partidului Comunist Român și a vîrfurilor sale intelectuale. Or, mergînd oarecum băbește, d-a-ndăratelea, s-ar fi observat că, de pildă, unul dintre gesturile, actele fundamentale ale instalării comunismului a fost schimbarea regimului proprietății. N-ar fi fost normal să se înceapă eliberarea de comunism printr-o mișcare în sens invers, printr-o acțiune hotărîtă, foarte clară, foarte coerentă asupra regimului proprietății? În absența unei legi foarte clare privind proprietatea, tot ce se face acum sînt niște cîrpeli. Iar aceste cîrpeli sînt făcute, oarecum, sub presiunea economiei care se sufocă. Din interviurile primului ministru, cel puțin din cele pe care le-am citit, am senzația, am impresia că măsurile economice ale guvernului, care s-au accentuat în ultima vreme, par luate sub presiunea unei spaime...

Prelungirea „minunaților ani" ai comunismului

— *Dar nu observați ceva ciudat? De cînd sînt eu aici, s-a anunțat că se trece la liberalizarea prețurilor. Dar a liberaliza prețurile înseamnă a le lăsa să se formeze liber pe piață. Dar, odată ce toată proprietatea este în mîinile statului, aveți impresia că există o piață economică în România?*

— Nu, bineînțeles că nu. Ceea ce s-a întîmplat la 1 noiembrie este, în același timp, mai complicat și mai simplu, numai că se află în acea zonă, care arată prelungirea „minunaților ani" ai comunismului, de confuzie, de echivocuri și ambiguități — probabil, deliberate; probabil, involuntare. A fost vorba, mai întîi, de devalorizarea leului, care este o măsură independentă, fără nici o legătură cu liberalizarea prețurilor. Și, concomitent, s-a anunțat așanumita liberalizare a prețurilor, care este, de fapt, o scumpire mascată. Pentru că, pînă la urmă, prețurile sînt stabilite tot de stat, de guvern ca reprezentant al statului, ca instituție ce aprobă sau nu aprobă prețurile propuse de întreprinderi. Pe de altă parte, ca instanță executivă, guvernul este și un fel de agent al proprietății statului asupra mijloacelor de producție. De aceea, mi se pare excesivă formula de „liberalizare a prețurilor". Mă întreb dacă nu cumva unul dintre activiștii de partid mai bătrîn și mai înrăit, mai meșter în diversiune, nu vede în această formulă o modalitate de a compromite, de fapt, ideea de privatizare și de economie de piață...

— *Deci, o nouă tentativă de compromitere a democratizării economice?*

— Se poate, se poate interpreta și așa. Eu unul nu cred că este vorba despre asta, dar la nevoie se poate crede că e așa ceva. Pentru că, atunci cînd se schimbă o putere, se schimbă și tipul de discurs. Or, în România, în ceea ce privește guvernul, s-au schimbat, nu foarte mult, dar s-au schimbat cuvintele. În oarecare măsură, această schimbare se datorează faptului că este vorba de niște oameni mai tineri, care n-au avut de ținut lungi discursuri la diversele forumuri comuniste sau la diversele consfătuiri cu activul. Despre *Parlament?* Am spus mai înainte ce aveam de spus. Cred că *Parlamentul* actual este perfect identificabil cu una din numeroasele consfătuiri la care participau „reprezentanții oamenilor muncii" organizate sub Ceaușescu. Or, guvernul, prin forța împrejurărilor, are un discurs mai direct, mai de-a dreptul. Din păcate, construcția discursului guvernamental, după ce trecem de cuvinte, este tot una de factură veche, un discurs ce se bazează pe foarte multe echivocuri, pe foarte multe ambiguități și, mai ales, pe o lipsă de coerență uluitoare. Cînd același guvern — sau același prim ministru — este în stare să facă, pe parcursul a două luni, declarații care se bat cap în cap ceva nu este în regulă, ceva nu merge... se întîmplă ceva.

— *Deci asta ar fi situația la nivelul puterii și, mărturisesc, sînt în linii mari de acord cu ce-ați spus Dumneavoastră. Dar vi se pare că opoziția propriu-zis politică, partidele istorice și neistorice, a convins? Mă gîndesc, de pildă, că înmulțirea excesivă a partidelor, s-a trecut cu mult peste 100, a dus la fărîmițarea opoziției. În același timp, cred că este salutară tendința, mai recentă, de unire strategică a acestor partide în „Forumurile democratice". E o părere, a mea, Dumneavoastră ce credeți?*

Partidele nu s-au adecvat la realitate

— Domnule Antonesei, eu am o anumită rezervă față de această pornire împotriva apariției a prea multe partide pentru că ea este, într-un fel, analogă cu pornirea pe care a avut-o un confrate de-al nostru, Dl. Buzura, în primăvară, cînd a protestat împotriva înmulțirii publicațiilor în România. Nu cred că înmulțirea partidelor politice, apariția unor formațiuni minuscule și destinate unei morți rapide încă de la naștere a slăbit cu adevărat opoziția. Nu. Opoziția politică din România, vorbesc de partide, a fost slăbită chiar de modul de funcționare și de obiectivele pe care și le-au propus aceste partide. Partidele istorice, care au reapărut, și-au căutat o legitimitate, în primul rînd, istorică. Fie în existența unor tradiții, să zicem liberale, național-țărăniste sau social-democrate, fie într-o rezistență, care s-a manifestat, de fapt, prin suferință reală, fie printr-un fel de păstrare a apartenenței politice la aceste partide în străinătate. Toate aceste elemente nu erau însă de natură să întrunească o formațiune politică destinată unui rol activ. Cred că adevărata legitimitate a acestor partide, pe care eu le consider noi, și-ar fi trebuit ca și ele să se considere așa, ar fi fost de găsit în aplicarea, în adecvarea la realitate.

— *Care ar fi fost avantajul imediat?*

— Cred că ar fi avut un mare atu, un atu extraordinar, dacă ar fi descoperit acest criteriu. Mai ales în condițiile în care *FSN*-ul, o formațiune politică extrem de bizară, cu profil și astăzi nedefinit, se remarca tocmai prin incapacitatea — sau prin refuzul, eu nu am de unde să știu, pornesc însă de la prezumpția de bună credință — de a se adecva la realitate. Or, partidele politice aveau aici un gol complet, aveau terenul pe care puteau acționa, pe care se puteau manifesta. A, că au fost defavorizate prin faptul că *FSN* a preluat și a folosit structurile, aparatul, mijloacele și influența fostului *Partid Comunist Român*, că *FSN*, instalat în postura — de fapt în impostura! — de făuritor al Revoluției Române, avea o autoritate morală incontestabilă, mai ales datorită

celor aflat…
a D-lui Il…
Dar partid…
nou născu…
cute, au g…
tînd să pl…
cretă a m…
că, dacă …
așa cum a…
Pentru că…
acea nen…
manifestat…
forma u…
există și…
precum și…
partide și…

— *Vă r…*
e o impres…

— Aș v…
tul măc…
tre parti…
cu cîteva…
istoriei re…
vorba, m…
zită, din p…
ele au re…
decît *FSN*…
modul ex…
ma urme…
leași part…
ții, în Ro…
din 13—1…
declarații…
cu aceleaș…
neserios, …
vă îngus…
tr-o pers…
că, într-c…
conducere…
te afli în…
rații cu d…
exterior …
care se b…
e compro…

...ureanu e artizanul ...ului Iliescu

...u MIRCEA IORGULESCU •

...n primul rînd
...e altă discuție.
... din România,
... sînt nou năs-
...d evident evi-
...realitatea con-
...și nici nu cred
...a să evolueze
...au mari șanse.
..., acea obsesie,
...sie a puterii.
...le trivial sub
...după funcții,
...rul partidelor,
... dintre aceste

...va concret sau ...?

... comportamen-
...l unora din-
...e în legătură
... majore ale
...România. Este
... proiectata vi-
...Regelui Mihai,
...rcă mai rapid
...r fi vorba de
...fuz și, la ur-
... în care ace-
... niște declara-
... evenimentele
...i alt tip de
...te, în legătură
.... Cred că este
...tr-o perspecti-
...mițător, din-
...naltă. Pentru
...are există o
... comunism, să
... să faci decla-
...clarații pentru
...pentru intern,
...ap, e neserios,

— După părerea mea, evoluția României este destul de diferită de a statelor din jur...

O prejudecată comunistă — oroarea de politic

— Da, dar, stați puțin... Mai există încă două forțe despre care se vorbește mai rar. Una din aceste două forțe este reprezentată de ceea ce se numește opoziția independentă, alcătuită, în cea mai mare parte, de intelectuali, de personalități cunoscute. Este, poate, regretabil că nu s-a înființat o formațiune politică de la început, încă din ianuarie, care să grupeze personalitățile publice din România, atît cît erau ele cunoscute, pe un program general democratic. Poate că, tocmai prin prezența acestor personalități, ar fi avut audiență la populație, la electorat, în alegeri. S-a mers iarăși pe o prejudecată formată, modelată, generată de comunism — și anume oroarea de politic. S-a considerat nedemn să faci politică și cei care, într-adevăr, ar fi putut să reprezinte foarte mult s-au retras într-o reflecție declarat sau pronunțat non-politică sau neurmărind obiective politice dar care era, pînă la urmă, tot una politică !

— Nu credeți că recenta și, în sfîrșit !, anunțata creare a „Alianței Civice" a depășit această pudoare față de politică ?

— Cred că da și cred că este un lucru foarte bun și cred că *Societatea Timișoara, Grupul pentru Dialog Social* și... societatea aceea de la Brașov...

— Forumul Astra ?

— Parcă se numește altfel...

— Asociația 15 Noiembrie ?

— Exact. Cred că acestea sînt formațiuni cu audiență la nivel național și sînt convins că într-un timp destul de scurt *Alianța Civică* va deveni principala formațiune de alternativă din România. Pentru că, prin prezența intelectualilor, ea asigură acea competență necesară pentru efectuarea unor demersuri de tip programatic în legătură cu ceea ce se-ntîmplă în România. Pentru că au și autoritate morală, și autoritate politică. Dar mai este o forță — nu vorbim și nu se vorbește despre Securitate...

— Pare interesant. Cînd ați spus două forțe, eu mă gîndeam, de fapt, la sindicate. Dar sînt chiar mai interesat să-mi vorbiți despre această forță care se numește „Securitatea"...

Securitatea a pătruns în tot organismul social

— Da... mai există o forță care se cheamă *Securitate*. Nu cred că *Securitatea* din România a reprezentat altceva decît au reprezentat polițiile secrete din celelalte țări din Est. Or, ceea ce nu se face în România — sau se face de nevoie, oarecum pe apucate, oarecum la întîmplare — este această plasare a României în contextul est-european, plasare care ar fi elementar necesară. Or, ce se întîmplă cu polițiile politice secrete din celelalte țări din Est ? Scoaterea lor la iveală și deșurubarea lor din mecanismul social reprezintă, pe de o parte, un proces extrem de greu, de-abia început, chiar și în acele țări, ca Ungaria sau Polonia, unde schimbările democratice au început mai devreme, deci extrem de greu, dar în același timp, extrem de periculos. Pentru că, după mărturia unui general sovietic, de la *K.G.B.*, poliția politică secretă de tip comunist a pătruns în tot organismul social într-o asemenea măsură încît foarte multă vreme societățile din Est nu se vor vindeca de acest cancer. Or, nu este vorba aici de psihoza anti-*Securității*, de aversiunea firească, perfect explicabilă a românilor împotriva doar a ideii și a noțiunii de *Securitate*, ci doar de viitorul nostru. Recentul incident în legătură cu proiectarea la televiziunea română a unui film care mergea pe confuzia, grosolană de altfel, dar atît în spiritul propagandei comuniste, dintre trupele de *Securitate* și *Securitatea* propriu-zisă, spune foarte mult despre determinarea românilor, poate chiar și a unora dintre securiști, de ce să credem că toți sînt atît de înrăiți în profesionalismul lor macabru ?, încît să nu aibă, nu patriotism ,să nu folosim cuvinte mari, încît să nu aibă luciditatea necesară pentru a înțelege că s-a isprăvit, totuși, cu această formă de existență subterană și feroce.

— De acord. Și chiar sper că s-a isprăvit cu asta. Aș reveni însă la sindicate. După cum știți, probabil, în România domnește o oarecare anarhie sindicală, care nu e neapărat negativă acum, în plus nu există o experiență sindicală autentică de mai bine de 40 de ani.

— Nu prea știu ce să spun pentru că nu îmi dau seama în ce măsură, în România, există o reprezentare teoretică destul de clară în legătură cu ce înseamnă un sindicat. Știu foarte bine că mai multe instituții din România au cerut aici, în Occident, să li se trimită *Statute* ale sindicatelor, ca să vadă cum funcționează un sindicat. Lucru, de altfel, perfect explicabil după 45 de ani de existență a sindicatelor de tip comunist, care funcționau ca niște curele de transmisie. Prin sindicat se înțelege cu totul altceva decît ceea ce este, cu adevărat, un sindicat. Și asta cu toate că, în România, a existat o puternică tradiție sindicală și cred că ar fi cazul să vorbim despre unul din atuurile *Alianței Civice*, și anume acela al recuperării istoriei...

— Doar în acest sens, în ce privește sindicatele ?

— Nu, în sens general. Pentru că, în ciuda declarațiilor făcute de Dl. Silviu Brucan și de alți reprezentanți ai *FSN*-ului, România este o țară cu tradiții democratice. România a avut *Constituție* la 1866, an în care statele din jur nu existau ca formațiuni statale. Este vorba de Ungaria, este vorba de Cehoslovacia.

— Deci aveam, la venirea comunismului, aproape o sută de ani de tradiție democratică...

45 de ani de spălare a creierelor

— Da, dar 45 de ani de spălare a creierelor, care s-a făcut la nivel social, ne-au furat istoria, au făcut să ni se șteargă și amintirea propriei istorii. România modernă s-a construit începînd de la jumătatea secolului al XIX-lea, iar într-un anumit fel experiența de atunci poate fi considerată un reper, dacă nu neapărat un model, pentru ceea ce are de făcut astăzi societatea românească. S-a pornit, de pildă, de la instituții de factură democratică și europeană care au constituit factori de stabilizare în sens democratic a societății, dar și factori de iradiere a principiilor democrației. Și, în mod poate paradoxal, unul din acești factori a fost armata, armata a fost o instituție care a contribuit la construirea României moderne, apoi presa, învățămîntul, justiția...

— Și Biserica.

— Și Biserica. Or, construcția de noi instituții în România nici nu a început. Este iarăși o probă a miopiei, a incompetenței, repet — nu a relei credințe, este delicat și oarecum excesiv să vorbești de rea credință cîtă vreme n-ai probe exacte. Adică ar trebui să se demonstreze foarte clar că unul sau altul dintre actualii lideri ai României este agentul lui Ceaușescu !

— Ha, ha, ha ! Într-adevăr...

— Or, nu se poate. Nu se poate demonstra asta, așa că pornim de la premisa de bună credință. Dar, pornind de la premisa de bună credință și văzînd ce se întîmplă, este inevitabil să-ți pui întrebarea dacă nu sînt cumva nepricepuți. Dacă nu cumva nu înțeleg, nu realizează momentul istoric și nu au repere !

Securitatea continuă să existe !

— Poate nu chiar fără noimă aș vrea să revenim la ce-ați spus mai înainte despre „Securitate". Deci, în principiu, „Securitatea", așa cum a existat sub Ceaușescu, n-ar mai exista, cel puțin așa spun declarațiile oficiale. Pe de altă parte, după evenimentele de la Tîrgu Mureș, s-a creat „Serviciul Român de Informații". Am avut ocazia să particip la o întîlnire a „Grupului pentru Dialog Social" cu Dl. Virgil Măgureanu...

— Da, știu. Am citit discuția în *Convorbiri literare* și mi s-a părut un document, am și spus asta la *B.B.C.*, am spus că este un document de care orice observator politic al situației din România nu se poate dispensa.

— La asta voiam să ajung. Cum vă explicați faptul că șeful „Serviciului" secret își propune această întîlnire cu intelectualii și, de fapt, cu cei din opoziție, că încearcă un dialog cu ei ?

— *Grupul pentru Dialog Social* este ceva mai mult decît intelectualii și chiar mai mult decît intelectualii din opoziție, pentru că intelectuali de opoziție sînt și la Botoșani, de pildă, și nu fac parte din *Grup*. E, într-adevăr, demn de meditat asupra faptului că doar Dl. Măgureanu, dintre marii demnitari, poate e incorect spus demnitari, dintre factorii de putere din România, factorii reali de putere este singurul care este dispus pentru un dialog deschis — dialogul a fost deschis, chiar dacă a fost condus cu multă abilitate, trebuie să recunoaștem, cu multă abilitate de Dl. Măgureanu. Dar asta, într-un fel, continuă ce spuneam eu mai înainte. Că din considerarea forțelor de putere din România nu trebuie exclusă *Securitatea*. *Securitatea* n-a fost doar o instituție, care a avut, știu eu ?, 15.000, cît se spune, de ofițeri, și 70.000 de informatori *Securitatea* continuă să fie, să existe, pentru că nu are cum să fie distrusă dintr-o dată. Chiar dacă a fost desființată, să zicem, la nivel organizatoric, deși eu am îndoieli, ea continuă să existe.

— Bine, dar altceva mi se pare interesant — este vorba de un serviciu secret, o asemenea instituție de obicei nu iese la suprafață, și cu atît mai puțin un șef al unui asemenea serviciu. Or, Dl. Măgureanu folosește foarte mult mediile de informare. Am înțeles că, de cînd sînt eu aici, a dat și un interviu „României libere"...

— A dat și la *B.B.C.*, a dat unul și în *Expres*, deci este într-o adevărată ofensivă mediatică și trebuie să ne întrebăm și noi — de ce ? Dl Virgil Măgureanu, care în ziua de 24 decembrie, dacă nu mă înșel, a fost reprezentanttul *Comitetului F.S.N.* care a citit la televiziunea română un comunicat din partea acestui *C'F'S'N'* și, după Dl. Măgureanu, a mai spus și Dl. Iliescu cîteva cuvinte, dar comunicatul a fost citit de Dl. Măgureanu, care în acel moment, eram pe 24 decembrie, nu era șeful *S.R.I.*-ului, care nici nu exista, trebuie iarăși să ne întrebăm — de ce ?

— Bine Domnule Iorgulescu, ne întrebăm. Dar ce ne răspundem ?

Dl. Măgureanu a asigurat victoria grupului Iliescu

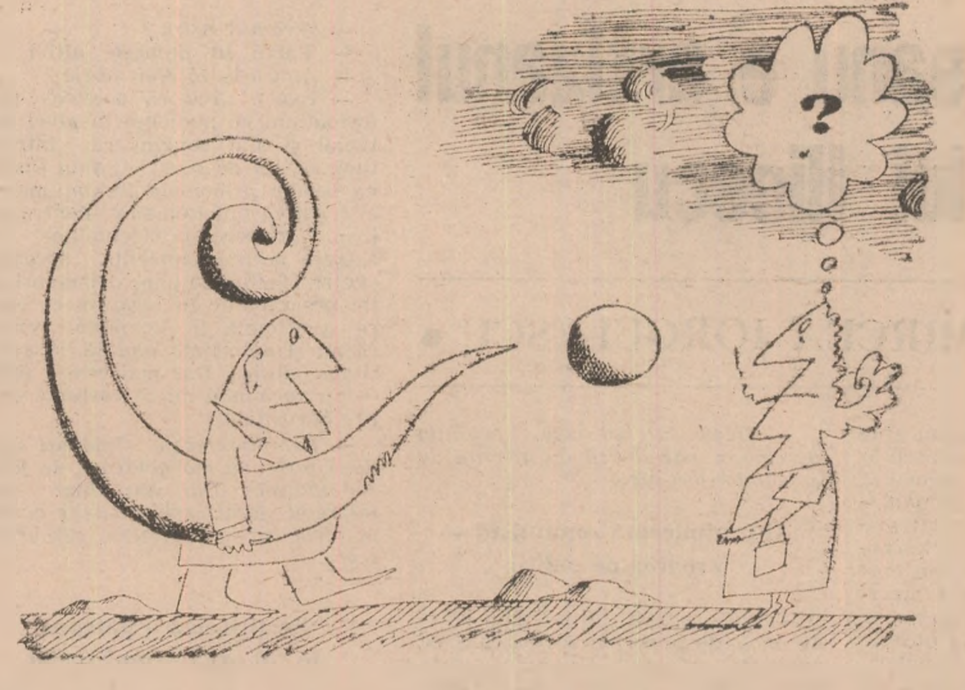
— Cred că Dl. Măgureanu este unul dintre artizanii acestei preluări a revoltei populare de către un grup, probabil că este unul dintre cei care au asigurat victoria grupului care l-a scos în față pe Iliescu. Probabil că Dl. Măgureanu care este și un teoretician al puterii, pare decis, fie pentru că este iritat de incompetența politică a colegilor lui de echipă, să iasă în arenă, deci constrîns să iasă din rolul de șef al unui serviciu secret, de eminență cenușie a puterii. Fie pentru că iată, ar exista una sau mai multe ramuri ale fostei *Securități* care amenință chiar *S.R.I.*-ul condus de Dl. Măgureanu ! Vreau să vă reamintesc — știți cu siguranță acest detaliu, care are hazul lui — că, după unirea celor două Germanii, autoritățile din fosta Republică Federală Germania au făcut numeroase apeluri la foștii agenți ai *Stasi* să se predea pentru că, în acest caz, se vor bucura de clemență etc. Unii dintre cei care s-au predat după data de 3 octombrie, un funcționar al poliției secrete vest-germane de altfel !, care spiona de foarte multă vreme pentru guvernul din RDG, a declarat că, în ziua de 3 octombrie chiar, deci ziua unirii celor două Germanii, primise în semn de adio suma de 30.000 DM. De la cine-i primise ? În nici un caz de la guvernul care dispărea în acea zi. Îi primise, totuși, de la o instituție. Care este acea instituție ? Ne putem întreba dacă nu cumva există în România, în momentul de față, mai multe *Securități* destul de bine organizate și ale căror interese sînt divergente. Nu este exclus ca ofensiva mediatică a D-lui Măgureanu să se datoreze și unei lupte duse în subterană între forțele acestei — sau acestor — *Securități*. Lucrul ar fi evident și pentru observatorii politici occidentali, dacă nu ar face eroarea să judece, să transfere în țările comuniste — sau foste comuniste — terminologia și reprezentările din țările lor.

— Ceea ce spuneți Dumneavoastră este foarte interesant și plauzibil, mai ales dacă coroborăm cu alte informații despre „Stasi", și anume cu cea referitoare la 5000 de agenți care au fost trecuți „în subteran", au fost împrăștiați în societate, acum 4 sau 5 ani, ca să poată activa ulterior sub acoperire. Ne putem întreba dacă nu același lucru s-a putut întîmpla și cu alte servicii secrete din estul Europei... (va urma)

Paris, 10 Noiembrie 1990

Paul GOMA

În cerc

Își întrerupse plîngerea și, de parcă ar fi tras în jug, își muta privirea la Zeno. Asta trebuia să facă de la început. Să nu-i fie frică, și să se lase în voia părerii :

Nu se poate, nu cred că-i el... gîndi bătrînul, acum cu adevărat liniștit, fiindcă se întorsese cu fața către pericol. Cum să fie el, Doamne iartă-mă, vinarsul lui Jancsy-i de vină, ori viscolul care te îmbolnăvește dacă nu știi cum să te dedai cu el. Că-i, că nu-i, n-are de unde ști acuma, să mai vedem, să mai așteptăm un pic, dacă-i, nu se poate să nu se dea de gol. Dar dacă s-a dat și n-a observat el ? Fiindcă nu era atent ? S-o fi dat dar dacă eu n-am băgat de seamă e ca și cum nu s-ar fi dat. Dreptu-i ce zic ?

Mulțumit de felul în care gîndise, mulțumit că nu se repezise cu bănuiala înainte de a ști ceva precis, Herr Walter se întoarse la carte. Ca în momentele de liniște, cînd *Edelweiss* e *Edelweiss*, și nu o crîșmă regățenească, bătrînul începu să urmărească textul cu degetul, urmărindu-l și cu lampa, citind cu glas șoptit și oprindu-se uneori ca să se mire în felul lui :

— Ioooo-oi..., clătinînd din cap a admirație statornică și mereu împrospătată.

Era o ediție jubiliară, primită de la bietul Uwe Martini, adică lăsată de Uwe în grija lui pîn' se întoarce. Ce să se mai întoarcă, noroc-bun. Cărțile rămăseseră la Walter, care le cărase din oraș cîte una, cîte două după cum putuse și întîi le urcase-n pod apoi, după ce lucrurile se mai liniștiseră și-i mai lăsaseră în pace pe sași, umpluse cu ele două dulapuri. De la plecarea lui Uwe, avusese timp să le citească pe toate. Pe unele de mai multe ori, mai ales cele patru volume din *Kosmos* de Humboldt (e adevărat, după ce aflase că însuși marele Goethe spusese despre Humboldt că-i ca o fîntînă cu mai multe guri de la care poți să iei cîtă apă vrei...). Dar *Faust* rămînea, totuși, o fîntînă cu mai multe guri — asta i-o spusese el profesorului Nica, acum doi ani, de-l lăsase cu gura căscată, de unde să bănuiască Herr Profesor că un amărît de cabanier din Făgăraș... Totdeauna cînd clienții îi dădeau pace, ca acuma, Herr Walter și-l așeza cu tot dichisul, citea de ici, de colo, uimindu-se domol și clătinînd din cap, vrînd parcă să spună că așa e, cum scrie acolo, că acolo a scris marele Goethe și că nimeni altul și niciodată n-o să mai scrie atît de frumos și de adevărat.

— Tu, măăă, ăsta, ai să scrii v'odată, măcar pe jumătate ? îl întreba el în gînd, cu ură, pe Duca.

CAP. III

— S-a matolit rău, ăsta, scriitorul, șopti Damiana ca pentru sine, fără a îndrăzni să se mai întoarcă o dată și să i-l arate lui Alaci — care, de altfel, îl avea tot timpul în fața ochilor. Dacă-i trage la votcă de cum se scoală, mai adăugă ea, tot în șoaptă și cu un fel de părere de rău.

— Ce ziceai ? întrebă Alaci tîrziu, apoi numaidecît : Dă-l în crucea mă-si, că are de unde ! șopti el gînjiit. Să bea, mai adăugă înciudat, nu atît pe Zeno, că bea și că are de unde, ci pe Damiana care, cu siguranță, înțelesese altceva ori nu înțelesese nimic, fiindcă el voise să spună că Zeno are de unde să bea, atîta voise el să spună și nu altceva, ce-o fi înțeles muierea asta.

Aranjau piesele în vederea partidei următoare. Iosub, în vechiul loc, aplecat peste caiet, se prefăcea că scrie, Alaci știa fără să se uite că Iosub se preface că scrie. Se preface că scrie, și de fapt, îl urmărește pe Zeno. Cum să nu știe, dacă asta a făcut toată viața. Atît, că încă nu aflase pe cine filează Iosub, atunci cînd se preface că scrie și, de fapt îl urmărește pe bețivanul ăsta — Adică ce ascunde Iosub și îndărătul filajului. Dar las'că.

— Puiule, făcu Damian.

Alaci nu ridică ochii. Mare șmecher, Iosub ăsta. Dar nu destul. Ceva-ceva știe el, dar se vede că n-are vechea școală a filajului. Dar nici din ăștia noi nu e. Ăștia pe puncte, care nu se pricep decît la făcut dosare. Ca și cum dosarele. Dacă-i pui să fileze, sînt în stare să se așeze la aceeași masă cu filatul, pe scaunul de vizavi de el, și să dea în ziar o gaură cît o farfurie și să se chiorască prin gaura aia — Asta, însă. Ceva-ceva tot știe el. Inspectorul Jude îi spune „alarmă falsă“, dar noi o făceam întreit, împătrit. Oricum. Iosub. Dar, la urma urmei, pe cine filează el, de fapt, cînd se preface că-l filează pe scriitor, prefăcîndu-se că scrie ? Pe mine ? Nu mai au ce afla, știu despre mine mai mult decît știu eu, în momentul de față, fiindcă eu am mai și uitat, însă ei cu dosarele alea ale lor.

— Puiule, făcu din nou Damiana.

Nici de astă dată Alaci nu ridică privirea. Își încreți fruntea în semn c-o ascultă, să spună, deci. Însă ea se mulțumi să ofteze ușurel. Mută pionul din fața regelui, privi în fugă și fără să prea vadă fereastra aburită de viscol, se zgribuli, cuprinsă de un fior și abia la a patra mutare se hotărî să continue întrebarea :

— Tu ce zici, ce-i fo acolo-acuma ?

— Care-acolo ? răspunse el întrebînd absent, gîtul nu-i era făcut pentru șoaptă, cînd șoptea, scotea un fel de trîmbițat pe două voci, poate un interval de cvartă, ca la claxoane. Ridică între două degete piesa pe care avea de gînd s-o mute și, ca de obicei, rămase cu ea în aer. Chelia ciudată, perfect triunghiulară parcă trasată cu briciul, cu baza pe linia frunții, de concentrare căpătă brusc luciu — Care-acolo ? repetă el, negăsind aici un locșor pentru piesa dintre degete.

— Acolo, la noi, unde alt' ? făcu Damiana mirată, dar în felul ei blajin, mirarea era numai de formă, așa întreabă oamenii, strecoară un strop de mirare în întrebare, dar nu ca să-l jignească pe cel întrebat, Doamne-ferește, așa întreabă oamenii, întreabă și ei, ce să facă, deși nu se poate să nu le fie gîndul măcar pe sfert la ce anume întreabă, în legătură cu acel *ceva*. Unde alt' ? reluă ea cu un asemenea timbru care, tradus vizual, ar fi putut s-arate și ca o mînă moale de femeie întinsă către umărul povîrnit al unui bărbat.

Alaci depuse, în sfîrșit, piesa pe pătrățelul îndelung ales, înălță ochii, clipind mărunt-mărunt, ca în lumină.

— Care-acolo, gîjîi el și Damiana se trase înapoi abia perceptibil. A-ha, consimți el, și începu să rîdă cu generozitate, acum că femeia se speriase — sperietura ei îl amuza.

— Păi vezi ?, îi reproșa ea cu dulceață, Vezi...

— L-au arat, comunică el alb, după care se adînci iară în joc, de fapt încercînd să prindă un căpețel de care să tragă și să afle pe cine filează Iosub ; cu adevărat pe scriitor, ori, prin scriitor, pe cabanier.

— Arat, repetă Damiana cu un eseu neîncrezător.

Alaci gîndi îndelung mișcarea, o probă din ochi, nu-i plăcu, alese altă variantă (poate pe cineva care nu-i aici, jos, dar trebuie să coboare), împunse cu degetul alt pătrățel, nici soluția asta nu era strălucită (dar cine știe, doar nu-i unul de cartelă) oftă și rămase să calculeze șansele unei manevre cu calul.

— De ce să-l are ? întrebă Damiana.

— De ce, de ce ! De-aia ! se înfurie Alaci, fiindcă femeia îi alungase din minte o idee care s-ar fi putut să fie grozavă. L-au arat și gata. Așa zicea nu știu care ; și ridică din umeri, adică lui nu-i pasă și, dacă o să dea un sfat, atunci o sfătuiește și pe ea să nu-i pese.

— Da' de ce să-l are, dragă ? De ce ?, întrebă Damiana, încă, în ciuda interogației, obrazul accepta cu blîndețe și înțelepciune această situație. De ce să-l are ?, mai întreabă ea, convinsă că nu se putea altfel, adică să nu-l are și că, poate, era chiar bine așa.

— De ce ! I-auzi la ea : de ce !

— Păi, da ; de ce ? Ce ți se pare că-ntreb de ce ?

— Întreabă ! Ce, te opresc eu să-ntrebi ? Te-am oprit eu vreodată ? Să-ntrebi ? N-ai decît să-ntrebi pînă poimarți. Și fiindcă veni vorba, ia pune mîna-aia și mută.

— Mut. Da' cum să-l are, dragă ? Ce-i aia, să-l are ? De ce să-l are ? De ce ?

— I-auzi la ea : de ce ! Pentru pămînt ! Ori ce-ți imaginezi tu, că, știu și eu, să zicem... pentru chiloți ?

— Vaai, mă Puiule, se indignă ea drăgăstos, ca gîdilată. Numai la chestii îți șade gîndul. Auzi la el, că-l ară pentru chiloți !

— Păi dacă pui și tu niște întrebări de să nu mă-ntrebi ! La așa-ntrebare, așa răspuns. Pentru chiloți, pentru pămînt, crucea mamii lor, ce te doare pe tine ?

— Auzi la el, că mă doare. Nu mă doare, de ce să mă doară. De unde-ai mai scos-o și pe asta. Ce mă doare ?

— Atunci ce mă tot... reeduci la cap ? Mai bine vezi ce faci cu tura aia

— Las-că fac eu ce fac. Uite ce fac eu cu tura : șah !

— Ce să zic, ai dat lovitura.

— Îmi permiți să fac altă mișcare ! Nu eram prea atentă. Uite cu pionul.

— Ne-ne-ne ! Nu-ți permit nimic ! *Piece touchée*, gata ! Să te-nveți minte altădată, să-ți gîndești mișcarea.

— Mă rog, nici nu prea insist. Da' ce nevoie-aveau să-l are ? Ce în altă parte n-aveau ?

— N-aveau, în crucea mamii lor ! Cum să n-aibă, dar așa, de-ai dracu'. Ori poate că chiar n-aveau și de-aia ?

— De-aia, ce ?

— De-aia... de taur, na !

— Vaai, mă Puiule.

'87 Iarna

Îmi privesc zgîrieturile :
„și tu ești aici ?" mă întreabă
aprinde un chibrit de sus
cad
fîșii hîrtii afișe îmi alunecă printre degete.
Țin în mînă o bucată de metal greu.
Îmi privesc fața alungită modificată
părul arămiu sau

dedesubt e un corp obișnuit
așezat cu capul pe marginea metalică
a unui pat.

Pînă acum versantul sudic a fost urcat
pînă acum în partea de nord
a bătut vîntul
au lovit ploile
s-au îndoit degete
însingurate sub cerul de plumb
două fete trăgeau dintr-o țigară așteptînd
ceva
atunci a trecut trenul
cu perdelele trase
cu geamurile vopsite
cu geamurile crăpate la colțuri
cu perdelele verzi fîlfîind în aerul negru.

în partea de nord oamenii au adormit
în partea de sud au pleznit becurile și
filamentele lor înroșite s-au agățat de ger
Stau în cămașă.
Eu și caloriferul sîntem tovarăși.

În dreapta o femeie tîrăște plasele peste șine
în stînga se face brusc ziuă

Atunci te întreb :
„cîtă cerneală îți trebuie ca să-i acoperi ?"
să le vezi buzele vinete învinețite
între două stații pe o bancă
înghețată un bătrîn pocăit vrea
să mă converte convertească
îmi aștept iubita trec
mihai fotino ion dolănescu alexandru andrieș
capul mi-e plin de nume
„și așa trec zilele" îmi spun mă ridic.
îmi amintesc perfect. Așa a fost. Și cît am uitat
izolat.

ianuarie.
Femei de sticlă. Ghete înghețate.
Fire și cabluri. Telefoane sunînd ocupat.
Nervii mei obosiți.
Pată albă pe pagina albă
pată sîngerie deasupra
și mai jos
unde sînt hainele cenușii.

Apoi s-au revărsat camioanele de ger.
Tăind orașul ca și cum spumă de mare ar fi tăiat
Și fragmentele mici albe
ar fi acoperit brusc clădirile și
locuitorii ar fi ieșit unul cîte unul
un cîine
o pisică
un om cu creierul încins.

Andrei BODIU

Remus RADINA

Testamentul din morgă (3)

Motto : „Noi și înspăimîntătoare filosofii au apărut pe lume, ca să înțelegem ce însemnează în termeni de sînge de ferocitate, credința că statul e totul, iar individul, nimic" **(P.P. Negulescu).**

LA CANAL DOMNEA O TEROARE PERMANENTA

În fața intenției criminale a regimului de a ne extermina (Gheorghiu-Dej declarase deschis că acest canal va fi „mormîntul reacțiunii") eu am depus un jurămînt : că nu mă voi lăsa pradă fricii și în clipa cînd voi constata că munca mă ucide, să refuz a mai munci, pentru a fi ucis pe față de tirani. Mîncarea era foarte proastă : arpacaș, varză, morcovi dulci, morcovi murați și cartofi. În cei peste patru ani cît am stat în lagărele de la canal nu am văzut un ou. Oamenii, pradă foametei permanente, rupeau în fiecare zi iarbă și o puneau în mîncare. Tatăl meu îmi povestea cum în timpul primului război mondial, cînd fiind rănit a căzut prizonier la unguri, văzuse oameni înfometați mîncînd iarbă. Mulți dintre aceștia nu au supravețuit războiului. La canal domnea o teroare permanentă. Comandantul și securitatea erau foarte aspri, iar brigadierii, deși erau recrutați din rîndul deținuților, erau niște unelte oarbe, gata să ne ucidă fără ezitare, pentru a se salva pe ei. În brigada lui Marinovici am avut colegi pe comandorii de aviație Titus Ceaușu și Cara, maiorul de infanterie Marinescu, scriitorul Răutu, economistul Ion Boian, doctorul Nour, învățătorul Vasile Batin. Deși nu am făcut eforturi mari realizînd numai jumătate din normă, după cîteva săptămîni eram complet epuizat. Brigadierul Marinovici a început să mă persecute, forțîndu-mă să muncesc peste puterile mele. Conform jurămîntului, am refuzat să mai ies la lucru. Cum s-a întors seara în lagăr, Marinovici m-a scos la raportul locotenentului Ghinca, care ținea locul comandantului. Acesta mi-a tras o bătaie și mi-a spus să ies la lucru, chiar dacă acolo nu voi putea lucra. Conflictul meu cu Marinovici lua proporții. I-am atras atenția că tratamentul aplicat de el oamenilor este o crimă. Văzîndu-mă în conflict cu Marinovici, aproape toți colegii m-au izolat. N-au mai avut curaj să stea de vorbă cu mine decît trei colegi : doi români macedonieni, Mihai și Apostol Gospodin și un moldovean, David Turcuță, un om simplu și cinstit, era și el foarte slăbit, dar s-a refăcut numai cu cartofi cruzi, pe care îi primea de la un prieten ce lucra la bucătărie. Între timp eu am slăbit mai rău, încît nu mă mai puteam ține pe picioare. Dar eram obligat să merg la muncă. Colegii mă duceau de brațe pînă la șantier, acolo mă culcam pe pămînt, iar seara mă aduceau tot de brațe. Un coleg care se oferea mereu să mă ducă de braț era Vasile Batin, moldovean. În timpul marșului nu aveam voie să mă opresc, pentru nimic în lume. Nu voi uita scena cu Marin Dandoe, din Craiova, fost student la Facultatea de medicină. Acesta s-a îmbolnăvit de enterită din cauza almentelor alterate, care ni se dădeau în permanență. În timpul marșului a cerut să meargă la W.C. Ostașii din securitate nu i-au dat voie, amenințîndu-l că-l împușcă. Și bietul băiat a trebuit să-și facă necesitățile din mers ! Iată cum reafirma regimul „credința în demnitatea și valoarea persoanei umane", de care vorbea preambulul **Chartei** Națiunilor Unite ! Trebuie să precizez că Marin Dandoe era un om de foarte frumos caracter.

AICI PE TOȚI NE PÎNDEȘTE MOARTEA

Nu știu nici acum dacă starea de epuizare fizică în care mă aflam era cauzată de tratamentul inuman din Jugoslavia sau dacă nu am avut o boală pe care medicii nu au depistat-o. După mai mulți ani, mi s-a găsit un nodul la plămînul drept, fără să fi știut cînd am avut T.B.C., și o insuficiență suprarenală. Mergînd la cabinetul medical, doctorul Eugen Suroiu, ardelean, m-a consultat și s-a adresat doctorului Ahile Sari, care nu lucra la infirmerie dar se afla acolo întîmplător :

— Le malade imaginaire ! (Bolnavul închipuit), și a arătat cu capul spre mine.

M-am adresat și eu doctorului Sari, arătîndu-l pe doctorul Suroiu :

— Le medecin malgre lui ! (Doctorul fără voie !)

Numai că doctorul Suroiu era o unealtă ticăloasă a securității, în timp ce doctorul Sari prefera să lucreze la pămînt, decît să asuprească pe ceilalți deținuți.

I-am mai spus lui Suroiu :

— Doctorul Paulescu a descoperit „insulina", iar dumneata ai descoperit „peninsulina" !

— Ce e aia „peninsulina" ?, m-a întrebat Suroiu.

— Numele vine de la lagărul „Peninsula" și înseamnă tratamentul bolnavilor cu bîta !

După cîteva zile am făcut și un flegmon la mîna stîngă, cu diametrul de aproximativ 7 cm. Așa bolnav, m-au scos la lucru. Atunci lucram la construirea unei căi ferate de șantier. Au format o echipă pentru introducerea șuruburilor în traverse, compusă din sublocotenentul de cavalerie Mircea Magearu, nepot al economistului Magearu, și din mine. Am încercat să lucrez, dar nu mă puteam ține pe picioare. I-am spus lui Mircea Magearu că sunt complet epuizat și că merg să refuz lucrul. Mircea Magearu, care terminase Școala de ofițeri activi cavalerie, din Tîrgoviște, înaintea mea, mi-a spus :

— Eu am încă putere, rămîi numai de formă lîngă mine și eu voi lucra singur ! Nu intra în conflict cu aceste brute !

I-am răspuns :

— Nu e corect să accept soluția dumneavoastră. Chiar dacă mă vor omorî, nu pot să vă distrug ultimele rezerve de energie. Aici pe toți ne pîndește moartea !

Cu toate rugămințile lui Mircea, m-am dus și i-am comunicat lui Marinovici că nu lucrez, fiindcă sunt foarte slăbit și am și un flegmon la mînă. Marinovici m-a reclamat imediat primului brigadier, Buiuga, un marinar din Constanța, „bine hrănit" în lagăr. Buiuga a venit furios și a început să mă lovească cu pumnii în cap, piept și abdomen. Dar nu m-am ridicat la lucru, ci am strigat colegilor mei :

— Priviți, domnilor, libertatea muncii în secolul al XX-lea !

PREGĂTIT PENTRU TORTURA

Peste cîteva zile, a venit în inspecție colonelul de securitate Albon din Turda, fost ceaprazar, despre care se spunea că este comandantul tuturor lagărelor de pe canal. M-am dus la mașina lui, i-am arătat flegmonul și pieptul pe care se numărau coastele și i-am spus că am fost lovit de Buiuga. L-am întrebat :

— Dumneavoastră admiteți sau nu aceste torturi ?

Pus în fața acestei întrebări directe, Albon mi-a răspuns că nu este de acord cu asemenea practici. Apoi m-a trimis la infirmerie. Înainte a fost operat, tot de flegmon, un coleg din brigada mea, Florea Stancu. Eu am fost operat fără anestezie. La aceste operații a asistat și un brigadier de la construcții, Petrini. A doua zi, Petrini a venit la mine și mi-a spus :

— Domnule Radina, am intenția să te aduc în brigada mea, unde te vei pune pe picioare. Și asta numai pentru răbdarea dumitale din timpul operației de ieri. Stancu a țipat tot timpul, iar dumneata n-ai scos nici un cuvînt. Cum se explică această stăpînire de sine ?

I-am răspuns :

— Folosesc toate împrejurările acestea, pentru a face exerciții de voință. Vreau să fiu totdeauna pregătit pentru eventualele torturi.

Peste cîteva zile a venit în inspecție și colonelul Cosmici, tot cu o funcție mare în conducerea Lagărelor de pe canal. Cosmici avea multe crime pe conștiință, totuși i-am semnalat abuzurile lui Buiuga și Marinovici. Am gîndit totdeauna că trebuie să semnalăm toate crimele comise celor cu funcții de răspundere, pentru ca aceștia să nu spună vreodată că nu au știut ce s-a petrecut. La cîteva zile am aflat o veste care a căzut ca o lovitură de trăsnet : sublocotenentul de cavalerie, Mircea Magearu, fusese împușcat de securitate pe șantier !

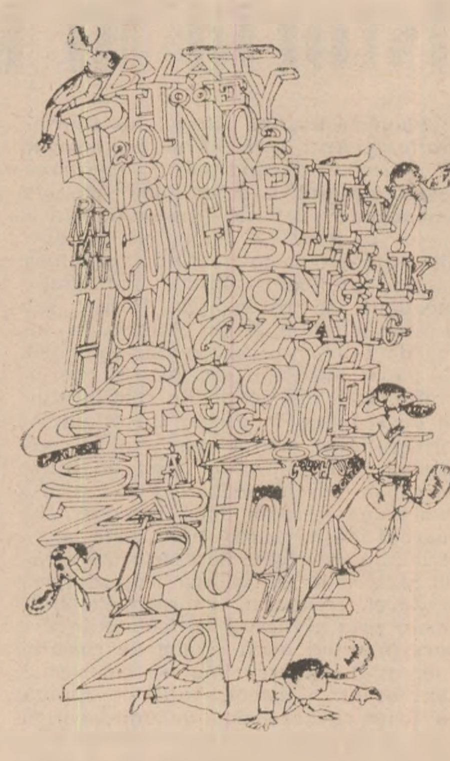
Călăul numărul unu al lagărului de exterminare Peninsula a fost ofițerul politic, Chirion, care ocupă și azi o funcție într-un minister !

CAPITOLUL 8

Motto : „Răbdarea în suferință este mai mare decît învierea din morți sau decît orice altă minune" **(Seuse)**

PENICILINA ERA REZERVATĂ PORCILOR

După cîteva zile, am fost mutat în brigada lui Petrini. Aici era o atmosferă cu totul diferită de cea din brigada torționarului Marinovici. Petrini era un om inteligent și bun, care a știut să ducă la liman corabia cu toți oamenii săi. Pe mine m-a repartizat să lucrez cu Hans, care m-a învățat să zidesc sobe de cărămidă, necesare în barăcile pe care le construiam în permanență pe traseul canalului. Pe la începutul anului 1951, au venit la canal și în brigada noastră cîțiva intelectuali deosebiți, pe care îi voi descrie succint. Profesorul și avocatul Mihail Paulian, fost director la Colegiul național „Carol I", din Craiova, fusese

fruntaș național-țărănist. Era un om foarte cult și de o demnitate deosebită. Arșavir Acterian, din București, era fratele regretatului critic Haig Acterian, căzut eroic pe front. Arșavir era un bun creștin, partizanul cel mai convins al non-violenței. El era un neîntrecut povestitor. Totdeauna cu zîmbetul pe buze, căuta să ne descrețească frunțile cu povestirile lui. Oricît de mari ar fi fost suferințele, noi tot găseam prilejuri să rîdem... Avocatul Chita, din Cluj, care lucra la tencuieli și avea ca ajutor pe preotul Oțoiu, din Sibiu, și-a făcut următoarea epigramă :

Mare crimă la canal,
Să audă tot norodul !
Chita a ucis mortarul,
Popa i-a cîntat prohodul.

Comentînd o altă epigramă a lui Chita, i-am spus :

În epigrama ta, băiete,
O nimeriși „ca Luca în perete!"

Luca era avocatul Luca Sindile, din București, care lucra la tencuieli și scotea niște pereți cu valuri. Odată cu Paulian și Acterian a venit și doctorul Traian Mihăilescu, fost comandant al spitalului militar „Regina Elisabeta", din București. În scurt timp, el a fost mutat la infirmerie, fiind un mare chirurg. Cum a ajuns la infirmerie, doctorul Traian Mihăilescu a fost crunt bătut de către ajutorul de comandant, locotenentul Cojan, pentru vina de a fi făcut injecții cu penicilină unui bolnav pe moarte. Penicilina era rezervată porcilor securității și nu oamenilor. Iată cît preț punea regimul comunist pe viața unui om ! Alți oameni de caracter din brigada Petrini au fost : Marțian, din București, licențiat al Academiei comerciale, Virgil Tălpășanu, din Oltenia, învățător și Cornel Dumitrașcu, din Oltenia, marinar...

(va urma)

La ușile batante

Să-mi pui om bun în palmă o monedă
chiar de oftez prin șapte arte ;
e lumea roasă-n coate lîngă mine
și bate tactu-n tobe sparte.

Eu am intrat la bal cu suprapreț
strîngînd la piept o muzicuță
și-am adormit prin spațiu, scuturat
de-o roată lipsă la căruță.

Și mi se bate ochiul stîng
și căni mă-nghit cu gurile amante ;
om bun, chiar falsă, dă-mi moneda
să pun zăvor la ușile batante.

Cheek to Cheek

O fată-a soarelui se suie
iar dincolo de-acuma se înclină
la țărm cu apa amăruie ;
dar alt obraz nici n-o să vină
iar chipul tău dacă răsare
eu îmi ard mîinile pe plită
și-n curte sînt grămezi de fiare
și-obrazul tablă îndoită

Mereu ne-a despărțit o plasă
plecări pe fugă ori uitare
și chiar și voalul de mireasă
căzu pe ochi să ne separe.
n-am fost obraz lîngă obraz
sub ape dulci de toaletă ;
tu ți-ai pus fard ca să faci haz,
un gard de sîrmă drept voaletă.

Cina cea de taină

Nici nu mă tem nici nu m-ascund
cînd trec în ritmuri de mazurci
vivandiere cu șold plin
spre hoții adormiți în furci,
iar jos în portul cu scrumbii
și diguri răsturnînd merinde,
pe la ecluze fără șir,
mulțimea beată mă cuprinde.

În turn sub ceas de antimon
stau drept cu halebarda-n mînă
și țip comenzi prin ambrazuri
să bată clopotul de lînă.
Cînd printre ramuri de măslin
bacante-au sînii pe gherghef,
la cina cea de taină fac
cu toți enoriașii chef.

Mircea POPOVICI

Istoria în impas?

Spunem înadins *istorie*, nu *istoriografie*, pentru a menține un echivoc ce s-a vădit fecund prin abordarea complementară a celor două fețe ale fenomenului: Istoria — realitate și discursul aferent. La amîndouă ne gîndim, într-un moment cînd imaginea istoriei de după ultima conflagrație mondială se revizuiește drastic, sub presiunea schimbărilor produse în lume de falimentul sistemului comunist. Cu ea, se modifică *ipso facto* și istoriografia, mai ales aceea din spațiile atinse de sistemul în cauză. Un bilanț istoriografic al anului abia expirat, imposibil aici și oricum greu de întreprins, ar revela încă o dată strînsa conexiune a celor două ipostaze. Urmărind desfășurarea procesuală a istoriei, ne îndreptăm necesarmente atenția și spre imaginea, mai curînd *imaginile* ei, recuperate istoriografic, limpezite prin critică și articulate în discurs (pluralul ar fi și aici de rigoare) coerent. Lichidarea unui sistem social-politic într-o cadență atît de rapidă, cu toate că prevăzută de unii analiști demult, se pretează desigur la noi studii, revizuiri, demistificări și reconsiderări de tot felul. Eram deprinși, înăuntrul sistemului comunist, cu rescrierea continuă a istoriei, dată fiind poziția ancilară a discursului istoric față de comandamentele politice. Depuneam eforturi, greu de estimat din afară, pentru a asigura pe cît posibil puritatea discursului. Ceea ce se întîmplă de cîțiva ani, însă, mai exact: de cînd s-au ivit semnele unei destructurări accelerate a sistemului, e o sursă de mari perplexități pentru specialistul deprins cu anumite scheme de gîndire. Sociologilor și politologilor (ca să numim doar categorii vital cointeresate) li se alătură istoricii în amplul proces de reconsiderare a ultimei jumătăți de secol. Noi sinteze s-au și produs pe seama acestei perioade, la nivel global, însă și regional, stimulînd efortul de integrare a unor fapte în plină revizuire. Apariția unei *Revue du revisionisme*, la Paris, e semnificativă și pentru această problematică.

În ceea ce privește istoria noastră, ca popor asupra căruia a căzut blestemul dominației sovietice și prin aceasta al aberantului, inumanului experiment comunist, totul e susceptibil de reconsiderare cînd e vorba de perioada postbelică. De la spectaculoasa, plină de consecințe răsturnare de la 23 August 1944, pînă la revoluția din Decembrie 1989 e un interstițiu tragic, care a însemnat distrugerea completă a vechilor structuri, moartea silnică a mii și mii de oameni, deturnarea însăși a destinului colectiv. Două generații au fost sacrificate de molohul comunist, reduse la tăcere, cînd nu la neant, silite să-și pervertească sufletele pentru a supraviețui. Omul nou, așa cum l-a descris Zinoviev cu o stranie limpezime, e produsul unui imens efort de adaptare, cel mai adesea brutală, silnică, uneori benevolă, dacă nu și entuziastă. La scara istoriei, două generații nu înseamnă mare lucru. În economia devenirii noastre, ca națiune, ele contează însă enorm, căci au produs o ruptură dramatică tocmai atunci cînd România avea mai multă nevoie de continuitate, de consolidarea instituțiilor sale moderne, cînd, eliberată de obsesia împlinirii politice, ea își putea îndrepta, în fine, energiile creatoare spre cultură, știință, modelare a spiritului, justiție socială. „N-a fost să fie", ar spune Constantin Noica, a cărui supraviețuire în planul culturii arată că ceva s-a putut salva totuși (prețul nu interesează), că s-au păstrat unele „relicve", fragile punți peste o teribilă prăpastie. Ele ne dau astăzi putința să reconsiderăm totul în ordinea rupturii produse, dar și a unei subtile continuități, asigurată de *diaspora* exilului românesc și deopotrivă înăuntrul sistemului. De aceea unii comentatori au estimat evenimentele din 1989 ca o *contra-revoluție* (raportînd-o la răsturnările revoluționare din perioada anterioară), dacă nu chiar de o *restaurație*, în sensul că ele ar îngădui, abia acum, reînnodarea firului istoriei noastre (Petre Țuțea). Oricum am considera această perioadă, e limpede că ne aflăm la începutul de nouă serie istorică, ale cărei linii de forță se vor defini în acest final de secol și de mileniu. Istoriografia produsă în exil și cea asigurată în țară de specialiștii care n-au voit (prețul iarăși nu importă) să se abată de la rigorile profesiei vor putea constitui puncte de sprijin pentru noile inițiative.

Deocamdată, istoriografia noastră manifestă reticență, timiditate, derută. Nu știu să fi apărut vreun studiu important de revizuire a perioadei în discuție. Cei care s-au ocupat cît de cît de ea au făcut-o în cadrul unor angajamente politice care le condamnau dinainte rezultatele. Abordări parțiale, fragmente, mai ales cu privire la politica externă, ar putea supraviețui. E nevoie însă acum de studii sistematice menite să ducă la o nouă sinteză asupra perioadei. Un imens teritoriu de explorat, în condiții neprielnice, fiindcă nu se poate conta pe surse demne de credit și va trebui să se pună la punct o metodologie capabilă a înlesni restituții cît mai verosimile, adică să asigure un coeficient superior de obiectivitate. Lessing spunea că nu poți scrie bine decît istoria timpului tău. Cu două secole în urmă, lucrul acesta era poate adevărat, căci se practica un discurs ce conta mai ales pe evenimente dinastice și militare, pe biografii, pe cînd scrisul istoric de azi comportă o gamă întinsă de formule, cu apel la surse extrem de variate, a căror valorificare nu e deloc simplă, nici comodă. Dacă e vorba însă de o perioadă ca aceea de după război, cînd durata întreagă a fost supusă unei grosolane mistificări, istoria rescrisă mereu, după interesul momentan al puterii, operația devine mai dificilă. Cine vrea să-și facă repede o idee despre dimensiunile programului de revizuire a patrimoniului nostru istoric, cultural, de artă, să parcurgă atent seria de *Publicații interzise*, un vast index de prohibiții intelectuale, menit să extirpe din memoria mulțimii tot ce-i putea aminti de valorile ei autentice. Numai catalogul publicat (cu supliment) în 1948 conține aproape 10 000 de titluri, ceea ce presupune o drastică selecție, pe măsura efortului depus de noul regim pentru a indica societății românești un alt sistem de valori, unul adus de ocupanți și pus la lucru cu ajutorul unei minorități ambițioase, dar străine cu totul de interesele noastre ca popor. În lipsa oricărei legitimități, ei au falsificat grosolan scrutinul din 1946 și au făcut apel la istorie, răstălmăcind-o nu mai puțin grosier. Polemica cu trecutul apropiat, pe care trebuia să-l anuleze oricum, avea să o extindă asupra întregii durate și să o impună ca normă de conduită în didactica istoriei, după cum indicase chiar Lenin într-o misivă către Pokrovski. Cum a fost impus noul discurs asupra istoriei, un discurs mereu ajustat, mereu adus la zi sub raportul exigențelor puterii? Vlad Georgescu ne-a prevenit deja (*Politică și istorie*, München, 1981) asupra modalității de constituire a „frontului istoric", gîndit ca unealtă formativă și deformantă în același timp, la îndemîna altui „front", mai amplu, care era acela deschis de armatele străine și continuat de comuniști, un front ce trebuia să distrugă cu orice preț o lume și să creeze alta. O enormă prezumpție era la mijloc. Pe seama unei doctrine teleologice, noul regim voia să modeleze pe oameni în perspectiva unui paradis pămîntean, al cărui model s-ar găsi la origini și a cărui reașezare presupunea un „om nou". Ambițiosul proiect implica deci și modelarea trecutului conform acestei viziuni finaliste de care noii potentați se lăsau conduși.

Cum a reacționat breasla istoricilor? Diferențiat, cum era și firesc. Unii s-au opus, plătind adesea cu viața pentru atitudinea adoptată. La cealaltă extremă, alții au fost prinși sub tăvălugul nivelator al ideologiei marxiste, punîndu-se în slujba puterii, intrînd „în front". La mijloc s-ar plasa o categorie restrînsă de „tehnicieni" ai domeniului, care au supraviețuit profesionalmente dedicîndu-se unor lucrări fără prea multe implicații paraștiințifice. Toate trei merită atenție, nu numai fiindcă reprezintă un capitol de neocolit al istoriografiei noastre, dar și pentru că analiza conduitelor respective ne-ar face să înțelegem timiditatea de azi a multor istorici. Unii au subscris, în plină revoluție, un apel care trebuia să fie totodată o condamnare și un program: condamnarea oricărei abateri de la deontologia profesiei; program de restituție severă, onestă, metodică a trecutului nostru, inclusiv și mai ales a trecutului apropiat, coincident cu dictatura comunistă. Fiindcă, sub unghi istoriografic, această perioadă a impus inițial o denigrare sistematică a valorilor românești, apoi o restituție distorsionată, în spirit fals-naționalist, parcă spre a înveдera anume spusa lui Max Weber că istoria e o stradă pe care diavolul a pavat-o cu valori distruse. Recuperarea se anunță anevoioasă, căci adevărul istoric nu e dintre cele care ajung repede și deplin la evidență. Criza morală sporește dificultățile. E caracteristic faptul că un grup de studenți au intrat de curînd în greva foamei ca protest contra noii dictaturi ce se instituie, dar și pentru a reclama prezentarea istoriei din ultima jumătate de veac așa cum a fost. Firește, istoria se află în impas, într-un dublu impas: ca realitate umană, fenomenologică, și ca reflecție asupra devenirii noastre. Dar este cazul să observăm numaidecît că prin însăși natura ei, istoria e mereu în impas, în acea „agonie" de care vorbea Unamuno. E un gînd ce poate consola, într-o măsură, pe cei înclinați să dramatizeze excesiv clipa de față.

Al. ZUB

Chacall

Scutieri în peisaj

Avem (noi avem, voi aveți etc.) tablouri definitive, în compoziția cărora nici artistul însuși nu mai poate interveni. Ne mai aparțin-du-i. Aparținînd patrimoniului național. *Casa memorială din Scornicești*, de Viorel Mărginean, este un astfel de tablou, intrat de mult în conștiința generală și dacă, ab absurdo, artistul ar vrea, ar avea curajul să-și caute lucrarea și să scoată din ea, să zicem, țarcul ce planează oracular asupra casei mesianice, sau prazul din bătătură (din ce motive tocmai astea?), nimeni nu i-ar îngădui s-o facă. Operă definitivă, perfectă, patrimonizată! De altfel, dacă ar mai fi ceva de făcut, artistul, cred nici nu mai știe unde se află acum capodopera. De n-o fi manglit-o țiganii într-un moment destabilizator, s-o usçhească peste fruntarii cu ea și s-o plaseze la Tate Gallery din Londra. La mintea lor...

În schimb, o altă lucrare de-a maestrului este, ierte-mi-se părerea, perfectibilă. Cunoscutul *Peisaj cu Intercontinental*, sau cam așa ceva, e o vedere splendidă, ușor plonjantă, a bulevardului, de o ataraxie paradisiacă. Ei, ei, dar tocmai de aceea și vag dubioasă.

Ne-am îngădui să-i sugerăm artistului epocii de aur să introducă o notă ceva mai gravă în suava compoziție. Ca și ea să devină definitivă, perfectă, patrimonizabilă.

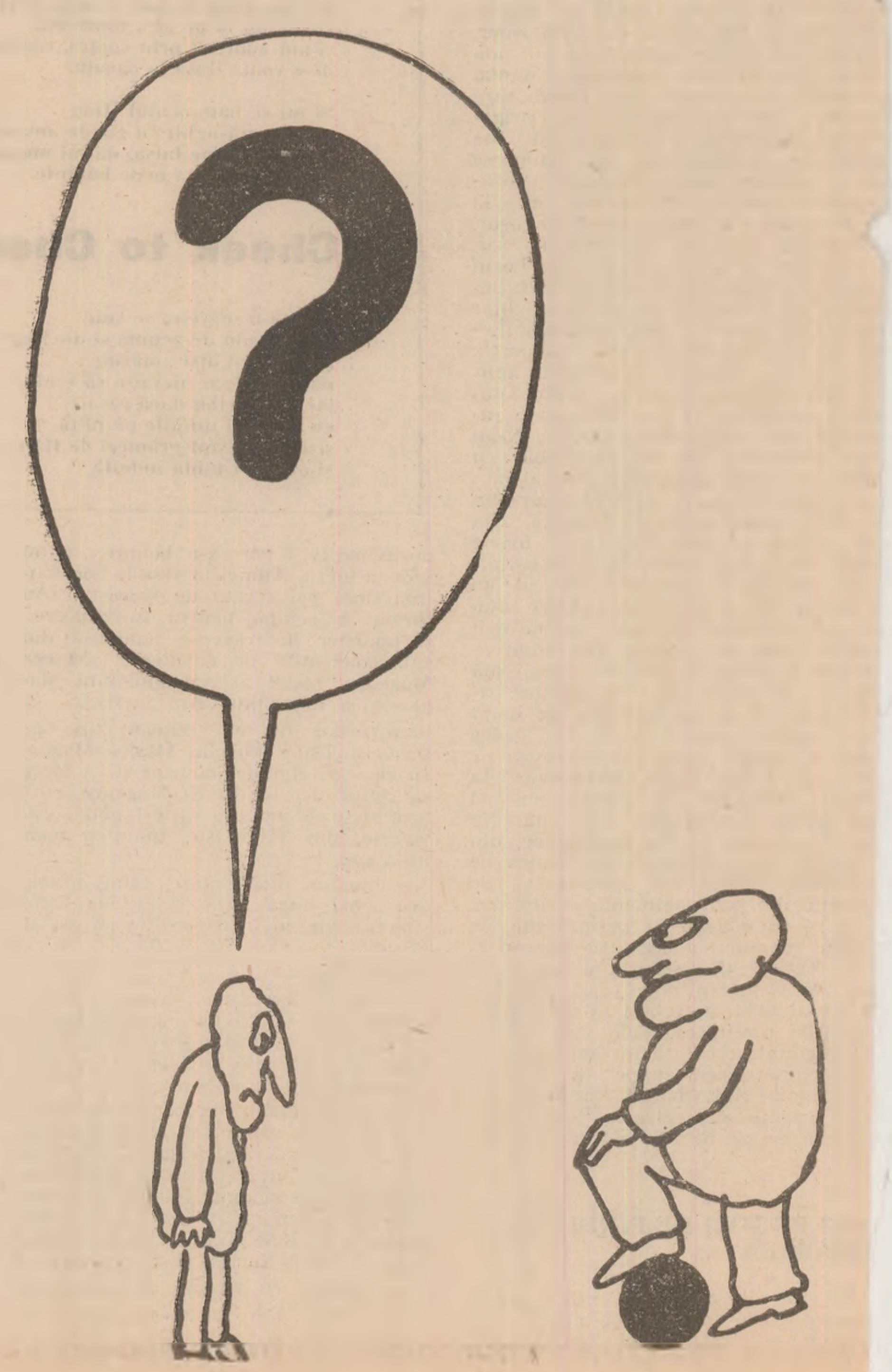
Scutieri.

Da, în locul trecătorilor insignifianți, de plasat printre copacii bulevardului, ca element (neo)decorativ, scutieri, dar nu prea spăimoși de să aducă a secumineri, și nici prea serafici precum cei din Parlament.

Scutieri scutieri.

Nu?

Val GHEORGHIU

Hiasmul camaradului Pierre Louys

Istorie şi Ficţiune : cam pe unde ar zace diferenţa dintre ele ? Nu cumva în faptul că în ultima Destinul acţionează simetric şi e mare iubitor de repetiţii ?

Profesorul P. M. ne povestea, în acest sens, că pe vremea cînd funcţiona ca lector moldovalah la a Sorbonei instituţiune, s-a legat emoţional cu o studentă frumoasă, pre numele ei de botez Françoise, şi, cum dispunea de piţule hexagonale, a întrebat-o, în ajunul unei aniversări, dacă i-ar displace să-i cumpere o piesă de vestimentare, un mantou bunăoară. Drăguţa a acceptat ideea mantoului[1], însă nu şi modul de procurare. *Dacă prietenul meu ar fi un student sărac, m-ar încînta gîndul achiziţionării preţioasei haine. Aş aprecia sacrificiul. Tu ai totuşi parale. De la tine aştept altceva, şi anume să mi-l furi.* S-a descurcat bietul om cum a putut, adică ingenios : a cumpărat ţoala de la magazin, pretinzînd totodată a o fi şterpelit[2]. C-aşa-i în istorie, în lunga durată braudeliană, continuum al banalităţii, al imprevizibilului care nu surprinde.

Nu e tot aşa în Ficţiune, sub care totdeauna decelăm o figură. Precum în *Afrodita* camaradului Pierre Louys, precum în visul lui Demetrios, amantul reginei Berenice. Romanul, transpus în grai dunărean de Ani B. pentru edificarea erotică a maselor carpatine, şi chiar a minerilor, lansează doi protagonişti : sculptorul Demetrios şi curtezana Chrysis, de care el se îndrăgosteşte în accepţia foarte negreacă a acestui vocabul. Înainte de a-i ceda, peripateticiana exige de la capriciosul copil al decadenţei alexandrine nu biştari, cum cerea de la iubiţii ei de ocazie, cît o dovadă de amor, o triplă dovadă de curaj nebun, de risc, de punere în joc a capitalului vital. Îl înştiinţează că i se va dărui de-i va aduce trei obiecte : oglinda rivalei sale Bacchis, pieptenul nevestei marelui preot şi colierul sacru al zeiţei cipriote. Artistul se execută, dar, odată furtul şi sacrilegiile perpetuate, nu-şi mai solicită recompensa, căci, între timp, şi-a astîmpărat în vis dorinţa ; căci, între timp, a realizat superioritatea visului nocturn asupra realului amăgitor. În *Invenţiunea lui Morel*, capodoperioară a lui Adolfo Bioy Casares, dragă inimii mele impregnate de canon greco-latin (şi, în curînd, paralel cu sporul demografic romic, şi de clasicism sanscrit), un refugiat pe o insulă pustie se face — cu ajutorul unui aparat proiector de raze letale — imagină, spre a putea trăi în intimitatea imaginară a unei femei ce anterior a suferit o operaţie identică. De unde morala, şoptită mie de o voce din îndepărtatul textual, că literatura *nu este o simplă înşelăciune, ea este primejdioasa putere de a merge către ceea ce este, prin infinita multiplicitate a imaginarului. Osebirea între real şi imaginar, inestimabilul privilegiu al realului, e că avem mai puţină realitate în realitate, aceasta nefiind decît irealitatea negată, îndepărtată prin energicul travaliu al negaţiei cît şi prin această negaţie ce este travaliul.*

Să ne întoarcem însă, plini de coragiu, la cartea louysiană, unde, zguduită de atîta temeritate, curtezana se îndrăgosteşte la rîndul ei de sculptor. Detaşat, apolinic, acesta reclamă o încercare similară, poate şi mai dură : să facă irupţie pe stradă, împodobită cu obiectele sustrase cultului. Ea nu are încotro, într-atît îi e de mare pasiunea. Cîteva clipe o ia lumea drept zeiţa Afrodita, apoi profanatoarea se vede arestată, aruncată în temniţă. Aici primeşte mai tîrziu vizita artistului şi, în culmea încîntării de a-l regăsi, îi propune să bea împreună cucuta socratică. Imortal şi rece, tot atît de impersonal ca viitorul Flaubert, dar de o politeţe perfectă, Demetrios refuză. Pe urmă ia modelul corpului inert, în *rigor mortis*, în vederea statuii irealizante.

Nu-mi rămîne acum decît să debuschez figura ce subtinde logica fabulei louysiene, ca, de altfel, a naraţiunii cervanteşti, dacă băgăm sama la quijotizarea lui Sancho şi la sanchizarea finală a lui Don Quijote, în amintirea lui Salvador de Madariaga. Daco-roman agil, mă prind că această figură e hiasmul, litera X, modul de dispoziţie a constituenţilor sintactici, narativi şi ficţionali, întemeiat pe recurenţă şi în care două perechi de termeni primesc o distribuţie încrucişată. Cam aşa : a — bb — a. În genul : Nu *trăim* ca să ne *privatizăm*, ci ne *privatizăm* ca să *trăim*. Fiindcă dacă, la început diegetic, implacabila *Chrysis* se refuză îndrăgostitului *Demetrios*, în partea a doua inflexibilul *Demetrios* n-are ochi pentru diurna *Chrysis*. Destinul se piteşte, dară, la Louys, în spatele unei simple cruci a Sfîntului Andrei. Cam aşa : A × B
A B

Prin urmare, avertismentul lăsat de tradiţie, şi trîmbiţat de noi, ar suna că *singurele evenimente a căror necesitate absolută se poate postula sînt cele ce ţin de o serie recurentă.* Astfel, conform distincţiei omului stagiritic, *datoria Poetului nu e să povestească lucruri ce efectiv au avut loc, dar lucruri putîndu-se întîmpla în marginea verosimilului şi a necesarului.* Pe de altă parte, excelenţa istoriei ficţionalizate, minunăţia ei, rezidă în faptul că, în ea, lumea-i pe dos ; că, în ea, determinarea retrogradă e regină : cu alte cuvinte, *determinarea mijloacelor de către scop şi a cauzelor de către efecte.* La Louys, peripateticiana nu moare pentru că a perpetrat sacrilegiu ; ea îl perpetrează pentru a muri şi, mai ales, pentru a-i da artistului prilejul de a triumfa exhibîndu-se, de a învinge conceptul sensibilizîndu-l, de a nemuri efemerul încadrîndu-l în imagină, prinzîndu-l în figură. Dacă în Istorie se bate un cui în perete, mai tîrziu cineva se spînzură de el. În Ficţiune e puţintel altfel. În Ficţiune, finalul suscită începutul, ceea ce precede e ales în funcţie de ceea ce urmează, spînzurarea inventează, bricolează cuiul, narativul cui al lui Pepelea, cel isteţ ca un poet.

Arheologia e dimensiunea Istoriei, eshatologia şi teleologia sînt ale Ficţiunii. O dată regula posteriorului : cauza unui fapt trebuie să rezide, musai că rezidă, într-un fapt subsecvent ; altă dată, regula anteriorului : mişcarea regresivă spre *illud tempus*, resurgenţa seriilor ce mereu sînt în urmă. De aici inanitatea oricărei glorii sau gloriete. Ele nu ne dau nici măcar modesta posibilitate de a face bună impresie asupra precursorilor, lui Joyce şi Vergiliu să fie admiraţi de Homer, lui Pierre Louys să fie citit, chiar şi unimanual, de autorul lui *MadAmoiselle Salammbôvary*[3] sau de Restif de la Bretonne şi Divinul Marchiz, cărora nu le-ar fi disconvenit *Afrodita*, necum *Cîntecele lui Bilitis*, necum *Trei fete ale mamei lor*. Poate nici *Femeia şi paiaţa*[4]. Poate nici *Aventurile regelui Pausole*[5].

Luca PIŢU

---

[1] Altfel ar fi procedat contemporana ei de la Gurile Danubiului, framcofilă şi francofonă. *Soyons donc realistes : exigeons l'impossible*, ar fi murmurat ea *in petto* şi ar fi cerşit partenerului nu palton, nu pantofi, dar un superb palton, cum nici în reveriile unui student arab din anul pregătitor, involuntar comităţor de cuvinte-valiză, nu va fi apărut.

[2] Cetitoriul amator de conjecturi se va întreba cum ar fi reacţionat profesorul P. M. dacă Françoise s-ar fi comportat, în primă fază, aidoma grecoaicei Chrysis. Răspunsul este elementar : ca Demetrios. Mai ales în faza a doua. I-ar fi pretins occidentalei, în schimbul amorului său nesăbuit, colaborare cu serviciile secrete *ubucureştene* întru stoarcerea de informaţii relative la centrala atomică de la Cadarache, apoi ar fi denunţat-o la D.S.T., care ar fi lichidat-o discret, dîndu-i, lui, ocazie să ofere pieţei după cîteva luni de scriitură, un roman poliţist senzaţional.

[3] Ocheadă insolentă lui Şerban Foarţă şi *Afinităţilor efective !*

[4] Întîlnim aici, ca şi în *Afrodita*, pînă la un punct, tematizarea iubirii depăşitoare a posesiunii fizice şi transformate în înrobire. Pasiunea pentru Concha face din Mateo o paiaţă menită rîsului public şi nemiloasei exploatări pecuniare, poate şi un as al masochismului amorului pur neîmpărtăşit, subiect în care Mihai Ursachi şi Paleologu diverg atît de mult unul de celălalt. Reamintesc teza ambasadorului golanilor : *N-o îndrăgi nici tu, băiete !* A Magistrului ţicăuan e şi mai şi.

[5] O naraţiune filosofică, utopică şi comedioasă: Pausole duce o existenţă tihnită, de nepăsare şi huzur, într-un regăţel imaginar, consacrîndu-se în principal lenei şi plăcerilor, în mijlocul unui harem de 366 de femei. Acest paradis erotic, unde ţinuta preferată a cetăţenilor este nudismul, posedă şi un negativ, pe marele Eunuc Taxis, auster şi puritan. În acest paradis se iţeşte şi un evenimenţel : fiica regelui o şterge cu un paj, e regăsită, tatăl o iartă, iar negativul e rejectat în tenebrele exterioare, printre ecologi deznădăjduiţi, la alegeri libere şi environ poluat.

APEL

Asociaţia „Pro Basarabia şi Bucovina", Alianţa Civică — Filiala Iaşi, Forumul Democratic şi Antitotalitar din Moldova, Societatea „Agora", Solidaritatea Universitară — Filiala Iaşi, **luînd cunoştinţă de situaţia din Republica Moldova, prezentată de Victor Nedeliţă din Comisia organizatorică** a Frontului Popular din Moldova, **iniţiază o acţiune de subscripţie în vederea achiziţionării unor autoturisme de teren, absolut necesare** Frontului Popular din Moldova **pentru realizarea legăturilor permanente cu alegătorii din zonele puţin accesibile, mai ales pentru ducerea la bun sfîrşit a campaniei de respingere a semnării Tratatului Unional.**

Facem apel la Frontul Salvării Naţionale **şi la toate celelalte organizaţii politice şi nepolitice, de asemenea facem apel la cetăţeni să susţină această iniţiativă, avînd în vedere că este o problemă de interes naţional, mai presus de orice fel de confruntări politice.**

Banii se vor depune în Cont 45110984, Bucureşti CEC, sector II, agenţia Conturi organizaţii, pentru Asociaţia „Pro Basarabia şi Bucovina".

În loc de diligenţa poştală

15 IANUARIE 1991

Sînt zile în care se aglomerează evenimente ce ar trebui să acopere un an întreg. A-ţi păstra sîngele rece e un fel de ostropel de a vorbi. Sîngele curge fierbinte, izbit violent de pereţii din ce în ce mai fragili ai inimii.

Vezi cum la Vilnius, într-un gest de superb disperare, oamenii bat cu beţe tancurile ce-i strivesc. Halucinant !

Gorbaciov declară că nu ştia de masacrul declanşat de armata sovietică. Stupefiant !

Domnul Alexandru Bîrlădeanu, oricît am dori noi să fim de zgubilitici şi metaforoşi, ameninţă în plin Senat (pipăindu-şi mîinile, una cu cealaltă, ca şi cum ar fi uitat că are două), ameninţă, deci, cu o lege a presei ce va rade, tunde şi freza pe toţi îndrăzneţii. Amenzi, zice domnul A. B., nu închisoare. Amenzi substanţiale (şi-şi pipăie din nou mîinile ca să nu i se piardă degetele, şi surîde fermecător, dulce, aburit de vise staliniste). Amenzi, repetă domnul A. B. (şi poate că-i trece prin minte că, în fond, alfabetul se termină la primele două litere). Încît să nu-ţi mai ardă să spui, ca daltonistul, că roşu e verde, ci să-ţi căptuşeşti cuvintele cu mătăsică. Să presupunem că greşesc, dar era preferabilă închisoarea. Eventual împuşcarea ! Şi apoi să vină domnul Alexandru Bîrlădeanu în Senat şi să anunţe cîţi ziarişti, scriitori etc. au mai fost împuşcaţi. Nu-i cinstit ? Ce să mai aplici amenzi ? De ce să te mai vaiţi că eşti acuzat de neocomunism, cînd activezi la umbra comunismului în floare ? Iar comunismul o dă cu bîta în baltă de-ţi mînjeşte cu stropii lui vînjoşi, şi ultima bucăţică de geam rămasă curată.

Şi-n timpul ăsta, cînd stă gata să plesnească piersica-n Golf, preşedintele ţării şi ministrul Apărării Naţionale poposesc la Islamabad şi, repejor, o iau spre China unde, cum remarca un crainic TV, delegaţia noastră conţine un număr dublu de persoane decît cei care-i primesc, bineînţeles, chinezeşte ! Rămîi perplexoid ! ! !

Dar nu s-a terminat mosorelul. Data liberalizării preţurilor este iarăşi lin mişcată. La 1 aprilie ! Din perplexoid devii hexagonal ! Doreşte cineva să discrediteze Puterea ? Nu e nevoie să se mai ostenească. Puterea se discreditează singură.

Şi-ţi crapă memoria în paişpe cînd dai de anul 1971. Da, anul 1971, cînd Ceauşescu făcea o vizită de pomină în Kitai. Anul 1971, cînd cultura noastră a fost strangulată cu o dibăcie demnă de cruzimea orientală a proaspăt, pe atunci, vizitaţilor.

Şi-ţi mai crapă ce-ţi mai viază, cînd dai şi de anul 1989, cînd acelaşi Ceauşescu, făcîndu-se că plouă, a tras o fugă pînă în Iran. Estimp la Timişoara, ploua de-adevăratelea. Cu gloanţe.

Doamne, pe ce lume ne aflăm ?

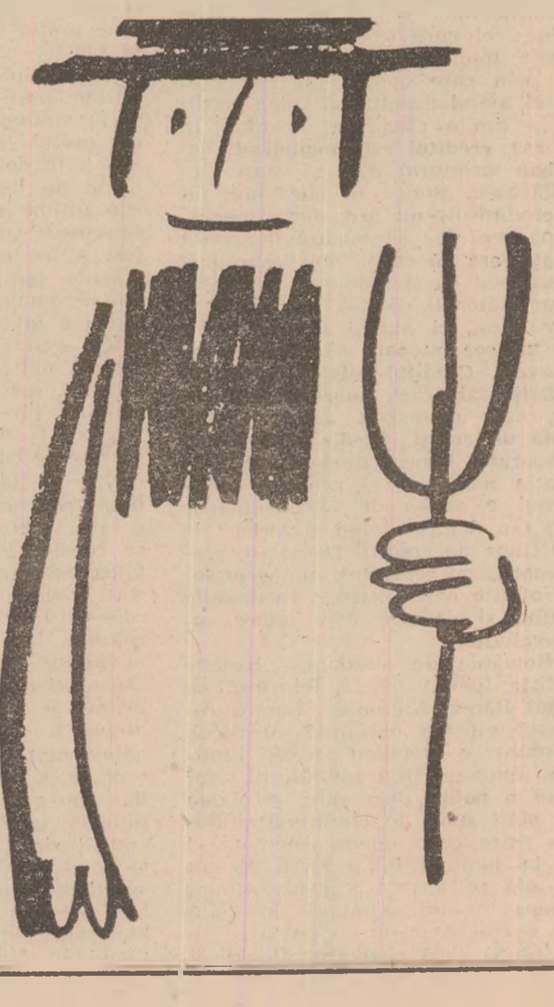
Să zîmbim larg ca să nu destabilizăm şi noi situaţia.

Mi-e o lehamite de nedescris.

Coşmarul nostru cel de toate zilele continuă.

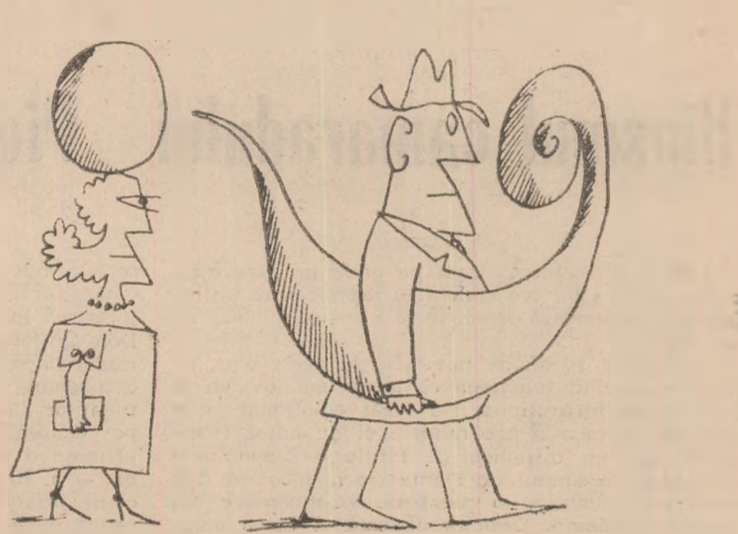
Ajută-ne Eminescu !

Emil BRUMARU

Anghel N. RUGINĂ

Un „miracol economic" este încă posibil!

2. CEC-ul transformat într-o rețea de bănci populare de economii și investiții

Prin aceeași Lege bancară, CEC-ul se va reorganiza într-o rețea de bănci populare de economii și investiții împrăștiată pe întreg cuprinsul țării, cu oficii chiar și la sate, astfel ca oamenii să deprindă obiceiul economiilor producătoare de venit, și cu un sistem bancar care este orientat spre **funcția socială** de a servi populația contra unei indemnizații normale și legitime, iar nu de a o exploata. Depunătorii la CEC vor trebui să se decidă după reforma monetară, împărțind economiile între Departamentul A, ca fonduri lichide plătibile la vedere, pentru care se va calcula o dobîndă negativă, și Departamentul B, unde se calculează o dobîndă pozitivă.

3. Deosebirea fundamentală între două feluri de credit

Chiar și printre economiștii de profesie, există o mare confuzie în privința tipurilor de credit, în esență două. Există mai întîi **creditul normal, real**. Creditorul are în posesie o sumă de bani în numerar sau un produs oarecare, pe care îl dă cu împrumut unui debitor ce se obligă să returneze valoarea în chestiune mai tîrziu, cu o dobîndă sau o diferență de preț. Prin acest împrumut s-a creat o utilitate socială ce se traduce prin avantaje atît pentru creditor, care primește o dobîndă, cît și pentru debitor, care se află într-o poziție de dezechilibru financiar rezolvată prin restabilirea echilibrului. Utilitatea socială justifică, în cazul de față, plata dobînzii. Aceasta este esența creditului **normal**, real, cunoscut din cele mai vechi timpuri. Din punct de vedere monetar, creditul real este **neutral** în ceea ce privește circulația monetară, adică nu o schimbă. În cazul unui regim bancar de echilibru, el nu poate crea inflație sau deflație. Prin natura sa, creditul real nu are nimic a face cu moneda.

Cu totul alta este situația cînd creditul este manipulat de o bancă modernă din Apus. Băncile capitaliste nu au decît o fracție mică în numerar și pe baza acesteia acordă credite de 5,6 sau chiar 10 ori mai mari, calculînd — evident — dobînda de pe piață și realizînd, prin asta, un profit suplimentar nelegitim. În țările apusene, cel care se împrumută nu primește numerar, ci numai o scrisoare prin care contul lui este creditat, el avînd dreptul să tragă cecuri pînă la limita creditului acordat. În acest caz, **creditul este monetizat**, devine ban scriptural, cum i-a spus Victor Slăvescu. Banca în chestiune (**adică creditorul**) nu are suma specificată **pe** cec, dar se bucură de credit **pe piață**, așa că cecul emis asupra ei **este acceptat** ca și numerar. Debitorul (**împrumutătorul**), la fel, nu primește **efectiv** banii, ci numai dreptul de a **emite un** cec cu care să cumpere ce **are** nevoie. Creditul este în cazul de **față fictiv, abstract, anormal** sau **nominal**, este monetizat, adică devine **monedă de credit**. Creditul monetizat **prin** aparatul bancar modern modifică **circulația** monetară și produce inflație (cînd e vorba de expansiune de credit) sau deflație (cînd e vorba de contracțiune de credit). De aceea, **creditul** monetizat reprezintă un **viciu social**: inflația care distruge economiile **poporului** și deflația care aduce șomaj involuntar.

În România de altădată, băncile **capitaliste** lucrau tot la fel, însă cu **sprijinul** Băncii Naționale. Lumea românească nu era obișnuită cu cecul. Împrumuturile trebuiau să fie înmînate în numerar. Împrumutătorul semna însă o **poliță** prin care se obliga că va plăti suma în chestiune și dobînzile (care erau uneori oneroase, 2 sau 3 la sută pe lună, adică 24 sau 36 la sută pe an). Așa a fost ținută țărănimea cu un standard de viață relativ scăzut. Dar nu se putea face nimic, fie și dacă cineva ar fi ridicat problema, deoarece în regimul capitalist băncile monetizau credit cu sprijinul Băncii Naționale și sub scutul Legii bancare. Plătind împrumuturile în numerar, băncile ar fi epuizat repede orice rezerve de numerar. Însă organizau în fiecare săptămînă un borderou (listă) de polițe semnate care se înmînau temporar la Banca Națională, de unde căpătau numerar înapoi prin operațiunea numită rediscont și plătind un discont foarte mic în comparație cu dobînda de pe piață, pe care o calculau la împrumuturi. Diferența era cîștigul lor suplimentar.

Dacă guvernul actual intenționează să introducă din nou în România bănci de tipul vechi capitalist cu fonduri aduse de alte bănci capitaliste din Apus, atunci fenomenul conjunctural cu inflații-deflații, șomaj și inechități sociale va aduce mai mult rău decît bine pentru economia românească și pentru poporul român. În planul nostru de refacere și stabilizare economică, aparatul bancar este unul de echilibru, așa că băncile nu au voie, printr-o stipulație precisă în noua lege bancară, să monetizeze credit. Băncile pot numai să acorde credit real pînă la limita **economiilor încredințate** din afară, inclusiv capitalul propriu. Cîtă vreme Departamentul A este separat de Departamentul B, iar conturile curente și depozitele la vedere sînt acoperite 100 la sută în lei interni sau externi, băncile nu pot monetiza credit.

V. Reforma burselor

Am explicat în textul Planului că, la bursele apusene, au loc în fiecare zi două tipuri diferite de tranzacții:

(1) **Tranzacțiuni reale**, adică cumpărări și vînzări efective de acțiuni, mărfuri sau valută (devize) străină. Ele creează utilități sociale atît pentru economia națională, cît și pentru cei ce iau parte la ele.

(2) **Tranzacțiuni nominale**, adică **speculații pure** în legătură cu prețul viitor la acțiuni, mărfuri și devize. Obiectul acestor tranzacțiuni nu mai e cumpărarea sau vînzarea efectivă, ci un pariu în a se preface că cumpără (speculator a la hausse), dar de fapt nu cumpără, de la un alt speculator (a la baisse), care se preface că vinde, dar în realitate nu vinde. Pînă la urmă, această speculație se lichidează și unul cîștigă (cel care a ghicit mai bine prețul de viitor), pe cînd celălalt pierde.

Nenorocirea este că volumul speculațiilor pure este cu mult mai mare decît volumul tranzacțiunilor reale, iar prețul la acțiuni, mărfuri și devize este determinat de amîndouă felurile de tranzacții. De aceea, prețurile ultime sînt artificiale, adică sînt sau prea ridicate (grupul de speculatori a la hausse domină) sau prea scăzute (grupul de speculatori a la baisse domină). Așa bunăoară, cînd clima e favorabilă, prețul la grîu sau cafea scade vertiginos, adică cumulativ cu mult înainte de recoltă și asta datorită speculațiilor pure. Sub aceste condiții, producătorii de grîu sau cafea pot fi ruinați cînd recolta a fost extrem de bună.

Nici că se poate imagina o mai mare contradicție în viața economică și asta datorită speculațiilor pure ce se consideră a fi o parte din libertatea economică. Mai mult decît atît, sînt economiști de talie internațională care susțin că speculațiile pure sînt cel mai bun instrument de a ajunge la prețul real de competiție pură. Dacă guvernul român intenționează să instaureze astfel de burse capitaliste, atunci e sigur că, prin asta, se va aduce mai multă pagubă decît cîștig economiei românești. Ungurii, de pildă, s-au grăbit să introducă burse capitaliste la Budapesta și au adus specialiști de la Bursa din New York și Londra ca să îi învețe cum să facă speculații pure. Care este rezultatul? Deși finanța internațională a pompat mai mult de un miliard dolari americani în Ungaria, economia ungară, în loc să progreseze rapid, se izbește dimpotrivă de greutăți din ce în ce mai mari, cum a declarat recent primul ministru maghiar. E sigur că o bună parte din aceste fonduri venite din străinătate au fost utilizate pentru finanțarea speculațiilor pure, în loc să fie întrebuințate în investiții productive. Și datoria externă a Ungariei a crescut. Culmea culmilor este că Gorbaciov vrea să introducă burse capitaliste și în Rusia sovietică!

În orice caz, Planul nostru recomandă, printr-o nouă Lege a burselor în România, să se înființeze burse, care sînt necesare însă numai pentru echilibru, unde speculațiile pure sînt interzise prin lege și sub pedepse civile și penale. Dimpotrivă, tranzacțiile reale sînt încurajate, fiindcă ele contribuie la valorificarea maximă de acțiuni, mărfuri și devize străine în folosul economiei naționale și a celor care iau parte la astfel de tranzacții.

VI. Reforma băncii naționale a României (BNR)

1. O Bancă Centrală de emisiune liberă și independentă

Odată cu reforma bancară, este absolută nevoie și de o reformă a Băncii Naționale a României sau cum i se spune în limba economiștilor Banca Centrală de Emisiune. BNR trebuie să fie liberă și independentă din două direcții: (a) față de bugetul statului și (b) față de aparatul bancar privat (intern și extern). Pentru aceste două probleme trebuie găsită o altă soluție, cum vom vedea mai departe.

În noul statut al BNR sub forma Legii Băncii Centrale de Emisiune trebuiesc bine precizate următoarele funcțiuni:

(a) Să emită moneda oficială în formă de lei interni și externi, acoperiți 100 la sută și convertibili la vedere;

(b) Să administreze „Magaziile Generale Populare (MGP) unde se află rezervele pentru acoperirea și convertibilitatea Leului intern;

(c) Să îngrijească cu precădere de stabilitatea Leului extern;

(d) Să păstreze Leul intern la paritate cu Leul extern;

(e) Să conducă reforma monetară recomandată de acest Plan.

Capitalul Băncii Naționale să fie subscris pe cale privată cu emisiunea de acțiuni nominale și cu garantarea unui dividend fix, 6 la sută anual.

2. Înființarea unei Bănci a Băncilor

Deoarece în noul regim de echilibru general nici statul, nici băncile private nu au acces la rediscontul BNR, se recomandă înființarea unei **Bănci a Băncilor** (BAB), care să se ocupe și cu aceste două probleme, precum și cu asigurarea economiilor și depozitelor individuale din celelalte bănci. În acest scop: (a) fiecare bancă privată sau publică (domestică ori străină) va fi obligată prin noua lege bancară să depună la BAB 1/10 din 1 la sută din totalul economiilor și depozitelor la vedere pentru asigurarea lor în caz de faliment; (b) statul va depune toate fondurile sale din impozite și taxe la BAB, care se va îngriji, la rîndul ei, de plățile statului în limita fondurilor depuse; (c) dacă statul are nevoie de fonduri suplimentare pentru a acoperi un deficit temporar sau pentru realizarea unui proiect extraordinar, atunci se poate împrumuta la BAB plătind o dobîndă cu două puncte mai jos decît dobînda pieței; (d) băncile private se vor putea bucura de același privilegiu, însă numai în cazuri de nevoie și cu justificare. Problema monedei, a băncilor, a bursei și băncii centrale de emisiune sînt atît de importante pentru o societate liberă democratică încît elementele esențiale trebuie incluse în Constituție.

VII Reforma agrară

Problema pămîntului este foarte complicată și nu poate fi rezolvată peste noapte. În Planul nostru am prevăzut o împroprietărire imediată a țărănimii pentru două motive de bază: (a) unul de natură pur economică, anume asigurarea alimentelor pentru populația civilă și militară, fără cartele și fără cozi; (b) celălalt de natură socială, pentru a se crea posibilitatea de mișcare a populației urbane către sat, descongestionarea orașelor de suprapopulație fiind o problemă acută. Am prevăzut în Plan ca, pe o perioadă de trei ani, o familie tînără fără copii, care trăiesc sau se decid să locuiască la țară și să lucreze pămîntul, să primească inițial 4 ha, la care să se adauge cîte 2 ha în al doilea an și într-al treilea, în total 8 ha. După Revoluția din decembrie, s-a dat țăranilor cîte un pogon, dar asta nu se poate numi nici pe departe reformă agrară. În unele cercuri guvernamentale se afirmă că n-ar exista suficient pămînt liber pentru punerea în aplicare a Planului nostru. Însă 6,9 milioane ha se găsesc în posesia cooperativelor agricole. De asemenea, statul deține alte 4,1 milioane ha (vezi: Schița privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România, mai, 1990, Publicație a guvernului). La origine, cooperativele agricole nu au fost asociații cu adevărat libere, ci forme de colectivizare forțată a țărănimii, fără nici o indemnizare, ceea ce o face ilegitimă într-o societate democratică. Ca atare, acest pămînt e liber să se împartă la țărani. Același lucru se poate spune și despre fermele de stat. Problema este ca transferarea să se facă în ordine, încît cultivarea pămîntului și culegerea roadelor să nu fie întrerupte. Pînă la urmă, nu lipsa pămîntului creează dificultăți în împroprietărire, ci lipsa țăranilor, trebuind atrași urmașii celor care, indirect, au fost forțați să se mute la oraș. Problema mutației de populație de la orașe la sate este urgentă și nu se poate rezolva pașnic decît prin simțitoarea îmbunătățire a standardului vieții rurale.

Proprietatea pămîntului va trebui declarată funcție socială, în sensul că numai cine îl lucrează poate să-l stăpînească. Industrializarea produselor agricole aproape de locul de origine reprezintă o altă măsură prioritară pentru îmbunătățirea standardului vieții rurale. În ce privește pămîntul de la orașe, și aici proprietatea trebuie declarată o funcție socială. Cine locuiește în casa proprie dinainte de naționalizarea proprietăților trebuie să se considere proprietar de drept mai departe. Cei ce locuiesc în blocuri să devină proprietari în formă de condominium cu plata unei rente pe o perioadă de 20 de ani, după care să se înceteze a se mai plăti altceva decît impozitul ordinar.

Konrad Sakowski

Ultimul călău al lui Stalin: Beria (2)

MAI ÎNTÎI AU FOST ÎMPUȘCATE FEMEILE

Stalin și Beria se străduiau cu orice preț să nu submineze încrederea lui Hitler. În acest scop au predat Gestapo-ului un grup de comuniști germani, care locuia din 1935 în Uniunea Sovietică. Aceste amabilități ale lui Stalin nu au dat însă rezultatele scontate. La 22 iunie 1941 germanii trec granița Rusiei. Îndată după izbucnirea războiului, Stalin dă ordinul cu privire la lichidarea imediată, pe întreg teritoriul Uniunii, a persoanelor bănuite de spionaj. Au loc execuții în masă în lagăre și în închisori. Cele mai vaste acțiuni se desfășoară însă în republicile vestice și în cele baltice. Ofensiva germană dăduse naștere haosului. În regiunile vestice închisorile erau suprapopulate. Pentru evacuare nu mai era timp. Criminalii au fost eliberați. Însă la Moscova a fost emis un ordin special — să fie împușcați toți deținuții politici. Iată un exemplu: la 22 iunie 1941, la închisoarea din Lvov și-au făcut apariția unitățile NKVD-ului. La ordinul acestora, serviciul închisorii a început să cheme deținuții conform listei prezentate. Execuția se făcea în grabă. La început îi împușcau lîngă zidul capelei închisorii, mai apoi — în curtea acesteia. Mai întîi erau împușcate femeile. Unii deținuți, vrînd să se salveze, nu au ieșit cînd au fost strigați. Dar nu și-au putut ocoli soarta. Cu puțin înainte de pătrunderea nemților, au fost masacrați în celule cu foc de mitraliere. și cu grenade. Această curățire a durat pînă la 28 iunie. Pe 29 iunie noaptea subunitățile germane au pătruns în Lvov.

UN ALIAT TEMPORAR, BISERICA

NKVD-ul a primit, de asemenea, ordinul să organizeze mișcarea ilegală pe teritoriile ocupate. Toți agenții care cunoșteau limba germană au primit ordin să se înscrie pe listele de *Volksdeutsche* (etnici germani — n. tr.) și apoi să intre în rîndurile NSDAP, (partidul nazist). Stalin, văzînd ritmul galopant în care armatele germane înaintau spre răsărit, a înțeles că trebuie să îmblînzească teroarea față de populația civilă. O manifestare a acestei relaxări o constituie îmbunătățirea raporturilor cu Biserica pravoslavnică rusă. El se străduiește ca, prin promisiuni personale, să readucă Biserica în situația de a reînvia în popor duhul măreței Rusii, să declanșeze patriotismul nobil, sprijinit pe o bogată tradiție. Și acest lucru îi reușește. Din amvoane se revarsă chemările la luptă și apelurile pentru sprijinirea armatei. Bisericile se umplu de credincioși. Spre front sînt trimise pachete de alimente și cu îmbrăcăminte. Se adună sume de bani pentru construirea de tancuri

UN NOU JOC SÎNGEROS A LUI BERIA

Beria nu-și contenește activitatea. Supraveghează industria de armament și aprovizionarea armatei. De asemenea, pe teritoriul ocupat de hitleriști pune la cale un joc perfid. Voia să atingă două obiective: să obțină cît mai multe informații militare și să provoace o asemenea situație încît revenirea Puterii sovietice să le pară oamenilor ca o adevărată izbăvire. Această a doua misiune a provocat o mulțime de victime. Securitatea știa că numai cruzimea dușmanului va trezi ura în popor. S-a hotărît deci ca aceasta să fie cauzată prin provocări De exemplu, la Rovno, agenții sovietici au împușcat un funcționar german, contînd pe o replică dură. Nu s-au înșelat în precizeri: Gestapo-ul s-a răzbunat în mod sîngeros pe un grup de civili. După pătrunderea nemților în Uniunea Sovietică, toți comuniștii au primit ordinul să se retragă odată cu trupele sovietice. Cei ce au rămas au fost considerați dușmani și trebuiau lichidați imediat. Și din nou serviciile Securității recurg la provocări și trădare. Iată un exemplu din bazinul Donețk. La unul din „Einsatzkommando-urile S.D." aflate în oraș s-a anunțat un agent bolșevic, care s-a dat drept fost ofițer alb, pretextînd că dorește să se răzbune pe comuniști. El a prezentat nemților o listă de membri ai partidului bolșevic, care acționau în ilegalitate. S-a verificat și toate informațiile s-au dovedit exacte. Patruzeci de bolșevici arestați au fost imediat executați prin împușcare, dar, între timp, informatorul dispăruse.

ÎN DOUĂ ORE AU FOST ARESTAȚI TOȚI

În teritoriile neocupate de nemți se ajunge la deportări masive în adîncurile Uniunii Sovietice. Această misiune a fost încredințată celui mai apropiat colaborator al lui Beria, I. Serov. Primele victime ale acestei acțiuni au fost nemții de pe Volga. Încă de pe data de 28 august 1941, 300 000 de nemți au fost exilați pe neașteptate în adîncurile Uniunii. Cum s-a desfășurat operația? Pe teritoriul Republicii Autonome a germanilor de pe Volga a fost lansat un batalion de parașutiști ai NKVD-ului, în uniforme nemțești. Aceștia au fost luați drept hitleriști adevărați și populația germană i-a primit cu entuziasm, oferindu-i lui Beria un motiv suficient pentru aducerea la îndeplinire a masacrului. Cei rămași au fost exilați. Într-un mod asemănător au fost deportați cecenii, ingușii, karaciaii; calmucii și tătarii din Crimeea. Deci și cecenii și ingușii (populații caucaziene — n.tr.) au fost înșelați. La 23 februarie 1942 a fost organizată în Republică sărbătorirea zilei Armatei Sovietice. S-au aprins focuri la care au fost invitați locuitorii satelor. Nebănuind nimic, toți s-au strîns în jurul acestora, moment în care subunitățile NKVD-ului au trecut la acțiune. În două ore au fost arestați toți cei prezenți, iar a doua zi, pe 24 februarie, erau deja deportați. Întregul inventar a fost jefuit, iar animalele au fost împărțite refugiaților din regiunile Kursk și Orel. Deportarea a cuprins în acei ani peste un milion de oameni.

AGENTUL SECRET SOROKA ÎȘI UCIDE ȘEFUL

Cînd Armata Roșie a trecut la contraofensivă și a început să elibereze rapid regiunile ocupate de nemți, Sovietul Suprem din Moscova a aprobat două noi pedepse: moartea prin spînzurare și munca silnică în închisorile corecționale. Acest sistem de pedepse a fost utilizat mai întîi pentru soldații sovietici care fuseseră în prizonieratul german. Toți au fost tratați drept trădători. Eliberarea din prizonierat nu însemna pentru ei și sfîrșitul suferințelor. În această etapă au mai fost asasinate cîteva milioane de oameni. După trecerea frontului, conducerea Securității a preluat imediat lupta cu detașamentele de partizani anti-sovietici, care acționau îndeosebi în Ucraina, Bielorusia și în republicile baltice. Ea n-a adus dintr-o dată rezultatele scontate. Drept urmare s-a încercat ruperea mișcării ilegale de mediul său. În 1945 au început să fie „școliți" la Moscova cei care doreau să lupte cu „bandele". În cadrul învățăturii intra în primul rînd studiul dialectelor și istoriei zonelor în care acționau detașamentele ilegale. Au fost predate inclusiv principii ale religiei locale și obiceiuri legate de aceasta. Cu voluntarii astfel pregătiți s-au alcătuit noi detașamente naționaliste de partizani. Ele aveau misiunea de a cîștiga încrederea localnicilor și de a contacta adevărata mișcare ilegală. Pentru a-și asigura succesul aveau dreptul să participe și la lupte. În acest mod, „munca" Ministerului Securității Statului (M.G.B.) a fost încununată de succes. „Jocurile făcute" de Securitatea sovietică aminteau acele partide de șah în care nu o dată se recurge la sacrificiul unei figuri pentru cîștigarea partidei. Însă aceste partide au avut întotdeauna finaluri sîngeroase. De multe ori erau folosiți ca „momeală" cetățeni sovietici, adepți fervenți ai orînduirii. Iată un exemplu: în anul 1947, în orășelul Rohatin (Ucraina) lucra un chelner, un tînăr în vîrstă de 21 de ani pe nume M. I. Dowhîi. Nimenea din zonă nu știa că este agent al M.G.B. și că are numele de cod Soroka (în românește: Coțofana — n.tr.). Prefăcîndu-se că este un dușman înverșunat al comunismului, a luat contact cu mișcarea locală ucraineană de partizani. El o aproviziona cu alimente, pe care le fura din restaurantul în care lucra. Partizanii continuau să nu aibă încredere într-însul. Au hotărît să-l supună unei noi încercări și i-au ordonat să aducă la îndeplinire condamnarea la moarte a șefului raional al M.G.B., căpitanul Anasov. Dowhîi a anunțat Centrala M.G.B. despre acest fapt, și a obținut acordul pentru asasinarea lui Anasov. „Soroka" a adus la îndeplinire sentința și astfel a obținut încrederea mișcării ilegale. După toate acestea i-a demascat.

DINTR-UN LAGĂR ÎN ALTUL

Încheierea socotelilor cu perioada ocupației germane nu avusese încă loc. Bărbații continuau să fie învinuiți de colaborare cu nemții, iar femeile de afaceri amoroase cu foștii ocupanți. Ca urmare, în lagăre se găsea aproximativ 16 la sută din populația matură a Uniunii Sovietice. Pe toți cei care avuseseră de a face cu Apusul, indiferent de faptul că se întorceau din prizonierat ori din lagărele de concentrare naziste, Stalin îi trata drept dușmani potențiali ai U.R.S.S.-ului și astfel o parte dintre aceștia au nimerit din nou în lagăre, de data asta sovietice. O altă parte a fost expediată la muncă silnică. (fragmente din lucrarea *Secretele Ceka*, episodul V. *Lavrentii Beria*).

Traducere de Alexandru SERBAN

Convorbiri ne(literare)

● Mai întîi, doresc să mulțumesc *tuturor cititorilor* care ne-au felicitat și transmis urări cu prilejul Crăciunului și Anului Nou. Acelea și bune urări facem și noi cititorilor noștri.

● *Margareta Popovici*, Lugoj. Din nefericire, nu sînteți singurul abonat față de care *Direcții difuzării* nu-și face datoria. Noi am protestat în mai multe rînduri, dar efectele, cum se vede, nu prea se... văd! În mod normal, chitanța de abonament (a Dumneavoastră are numărul 0352238/10. VIII. 1990) reprezintă un contract între Dumneavoastră și întreprinderea respectivă, astfel încît ați putea să o acționați în judecată. Tocmai pentru a evita, pe cît posibil, asemenea întîmplări, noi am introdus o formă de abonament direct la redacție, revista urmînd a fi primită acasă în plic închis. Dacă mai aveți curaj, aș îndrăzni să vă sugerez, pentru viitor, o asemenea formă de a intra în posesia revistei noastre.

● *Simona Ianculescu*, Cîmpina. Vă mulțumesc pentru această nouă scrisoare în care regăsesc multe din preocupările care ne frămîntă și pe noi. Dacă aș avea suficient spațiu, aș publica-o în întregime, așa mă mulțumesc să public în pasaj, între atîtea altele, ce mi se pare mai mult decît semnificativ: „Să sperăm, totuși, că o minune, ceva deasupra noastră, va trezi rapid, cînd nu ne mai așteptăm, din ce în ce mai mulți oameni. Din 13 mai, de cînd am scris prima scrisoare, nucleul format din oameni de o anumită structură s-a mărit. Nu credeți?" Ba cred, mai cred că o să se mărească în continuare. De altfel, părerea mea este că și în decembrie a fost vorba, măcar parțial, și de un miracol. Ca și Paul Goma, eu cred și în miracole. Cît privește psihologia, știu și eu cum e cu satisfacțiile. Am terminat o facultate de psihologie-sociologie și am lucrat 10 ani în cercetarea de profil. Ce să vă mai spun? În primul rînd, că mi-a plăcut fragmentul trimis, că o să-l publicăm, că sînt pe cale să dau și de urma celorlalte trei proze. În final, vă mulțumesc pentru cuvintele frumoase și vă mărturisesc că, adesea, îmi este dor de Noica Mi-ar fi plăcut să văd cum reacționează la cele ce se întîmplă acum. Mai ales că el spera ceva asemănător de-abia peste vreo 200 de ani! Încă o dată, vă doresc numai bine și aștept vești — îmbucurătoare, dacă e posibil — de la Dumneavoastră.

● *Ioan Vornicu*, Timișoara. Cred că ne iubiți foarte mult odată ce ne răsfățați cu o treia scrisoare. Vă mulțumesc și pentru cuvintele de bine, și pentru observații, și pentru urări, și pentru pachetul de ziare *Timișoara* pe care ni l-ați trimis Într-adevăr. aici vine foarte rar și mi se pare un cotidian foarte bun — cinstit, curajos și bine scris. Se vede de la poștă că e cel puțin cu un pas înaintea întregii țări. Am trimis lui D S. mesajul Dumneavoastră de „împăcare" și, de asemenea, am găsit pe cineva care să ducă, la Chișinău prietenului Iurie Roșca numărul despre Unire din *Românul liber*. În numărul din preajma lui 15 Ianuarie, vom avea cîteva pagini, nu multe dar, sper, consistente, dedicate lui Eminescu. Cum vedeți, ținem seama și de sugestiile cititorilor noștri! Pe Dl. Marino îl avem în vedere pentru un interviu, dar, din păcate, încă nu am reușit să-l prindem. Oricum, la această secțiune vă rezervăm, în continuare, surprize mari și, sper, plăcute. Dar într-un loc tot v-am prins! Pe Dan Petrescu, l-am intervievat chiar eu în august. Bănuiesc că nu ați prins numărul. De aceea, am să caut în rezerva redacției un exemplar și am să vi-l trimit. Trebuie să încercăm și noi să ne revanșăm pentru serviciile, nu puține, pe care ni le faceți. Dat fiind că sîntem imediat după Sfîntul Ioan, vă rugăm să primiți călduroasele noastre urări de bine. Vă așteptăm, în continuare. Scrisorile Dumneavoastră sînt dintre acelea pe care le citim cu toții în redacție. Încă o dată, vă mulțumim.

Liviu ANTONESEI

Un rege „fără interpret“:

Jurnalul lui Carol al II-lea

Personaj complex şi extrem de controversat în epocă, şi nu numai atît, Carol de Hohenzollern (1893—1953), fost mai intîi prinţ moştenitor la tronul României şi devenit... ex-prinţ moştenitor cu puţin timp înainte de decesul tatălui său Ferdinand I Întregitorul, dar, în final, la 8 iunie 1930, proclamat Rege al României Mari, silit să abdice în septembrie 1940 şi petrecîndu-şi restul zilelor în străinătate, se prezintă de astădată cititorului drept omul care a fost, fără interpret! *Şi aceasta graţie unui document fundamental ce ne-a rămas de la Carol, un document pe care l-a conceput ca atare din clipa în care a procedat la redactarea lui şi în privinţa semnificaţiilor cărora se pronunţase deschis încă din primele rînduri ale* Însemnărilor zilnice *ori* Jurnalului politic *— căci despre acestea este vorba! — atunci cînd, la 11 martie 1937, după o mai veche tentativă, se hotărîse să-şi încredinţeze gîndurile şi consideraţiile asupra faptelor în care era implicat ori pe care, pur şi simplu, le-a provocat (! ?) „caietelor“ sale ce-l vor însoţi în continuare prin toate peregrinările pînă cu aproape doi ani înainte de moarte.* Jurnalul *Regelui Carol al II-lea prezintă o deosebită importanţă mai ales pentru valoarea informaţiilor acoperind anii 1937—1940, aceia ai sfîrşitului domniei sale, atunci cînd, aşa cum a şi consemnat, ca „actor principal“, departe de gîndul de a-şi aranja „pledoarii* pro domo“, *voia „o nudă expunere... a faptelor, a gîndurilor, a intenţiunilor mele“. Avînd chiar în familie o frumoasă tradiţie în privinţa reţinerii cotidianului pentru atenţia viitorimii (pseudo-memoriile regelui Carol I,* Povestea vieţii mele *rămasă de la Regina Maria, notele inedite ale prinţului Nicolae etc.), Carol al II-lea nu a impus restricţii pentru uzul „caietelor“ sale decît doar pentru primii 25 de ani de după moartea sa.*

Gh. BUZATU

JOI, 11 MARTIE 1937

Reîncep, după o prea lungă întrerupere, aceste caiete. În trecut am făcut o experienţă tristă cu ele, mi-au fost luate cred, poate că sînt la Păsărică? În tot cazul erau însemnări de tinereţe, poate interesante ca suflet, dar nu cred de prea mare valoare ca fapte. De altfel, ce participam eu atunci la marile fapte? Puţin, le vedeam ca spectator. nu ca astăzi, cu chipul actorului principal. Mărturisesc că am greşit că de şase ani n-am scris un rînd cum trebuia, deşi atîtea au trecut peste capul meu şi al ţării. Aceste rînduri ce se vor găsi aici nu sînt pledoarii **pro domo**, n-am scopul şi nici intenţiunea de a fi o justificare în faţa viitorului, ci o nudă expunere pe scurt a faptelor, a gîndurilor, a intenţiunilor mele. Un **memento** al celor petrecute zilnic, un controlor sufletesc al conştiinţei mele. Vorbesc de viitor, căci fatalmente în zilele ce vor să vină, Dumnezeu ştie cînd, cineva le va găsi, le va citi şi, poate, le va comenta favorabil sau, dimpotrivă, după cum va crede de cuviinţă şi după cum viitorul va judeca faptele de azi.

Încă o dată, aceste caiete sînt notiţe zilnice, nu sînt memorii. Oricine le va avea după dispariţia mea dintre cei vii să nu le întrebuinţeze pentru **nici un** scop înainte de 25 de ani de la trecerea mea în lumea celor ce nu sînt.

Am oroarea acelora care — în viaţă sînt sau abia au trecut în pragul veşniciei — publică aşa-zise memorii. Ele sînt sau nesincere sau o pledoarie **pro domo** sau ofensatoare pentru prea multă lume [...]

MARŢI, 23 MARTIE 1937

De dimineaţă, miniştri; singurul interesant — [Victor] Antonescu, reîntors cu foarte bune impresii de la Ankara. Marea admiraţie şi Kemal [Ataturk], pe care-l consideră ca un om foarte capabil şi inteligent. S-a constatat din nou comunitatea de interese dintre ţări. Turcia aprobă politica noastră şi voinţa noastră de a nu se angaja prea „à fond“ cu nici o partid. Rüstü Aras vede o întărire a Alianţei Balcanice şi îi e cam teamă de cehi, care în momentul de faţă sînt punctul greu al Micii Înţelegeri. Franţa cam împinge la o frînare a unei înţelegeri ceho-germane, ca punct de cedare obtuz şi miop.

La prînz D[uduca = Elena Lupescu], care stă toată după masa pînă seara cu mine. Cum lipsesc mîine am voit să am această bucurie. A fost cina, aprés midi charmante comme lel vrai vieux menage que nous sommes rentes tranquilles et heureux toute l'aprés-midi.

Seara cina.

La 1 plec cu automotorul la Sihea-Rm. Sărat pentru vînătoare cu Mihăiţă, Tonczi şi Radu.

MIERCURI, 24 MARTIE 1937

Vînătoare la Sihlea, Rm. Sărat dată de C. Sutzu. O vreme ideală, vînat mai puţin ca anul trecut, totuşi s-au împuşcat 61 de sitari şi o vulpe, la tabloul meu 14, veşnic acelaşi număr de care nu pot să trec. Participanţi: Mihăiţă, Tonczy, Contele Hunyadyi, Eliza Sutzu, Săulescu, C. Gane, Dinu Sutzu, Radu, gazda şi administratorul lui, vremea e uscată.

La întoarcere l-am luat pe Hunyadyi cu mine, am vorbit ceva despre lucrurile de acolo. Horthy a îmbătrînit şi, după dispariţia lui, se vorbeşte de un consiliu de regenţă. Ei mai vorbesc şi de o reformă agrară.

MARŢI, 30 MARTIE 1937

De dimineaţă miniştri, cei mai importanţi Antonescu, care vine cu Tătărescu. Studiem situaţia internaţională. Nu e clară şi marele punct de întrebare tot Anglia rămîne. Pare aşa de nehotărîtă şi din cauza democraţiei ei puritane nu rezistă suficient bolşevicilor. Situaţia s-a mai schimbat şi prin ultimul acord italo-iugoslav. Pentru noi, tot U.R.S.S. rămîne punctul slab. Toată lumea, cu mine în cap, afară de unii naţional-ţărănişti şi Tituleştii, sînt hotărîţi contra unor rapoarte prea apropiate cu ei. Dar aşa cum stăm avem cel puţin linişte, dacă nu prietenie din partea lor. Dacă, cum unii vor, ne apropiem mai mult de Germania şi Italia, situaţia faţă de U.R.S.S. devine precară şi răcim şi celelalte alianţe ale noastre. În tot cazul trebuie să avem ochii deschişi şi să aşteptăm, mai întîi, ce se va hotărî zilele acestea la întrunirea Micii Înţelegeri de la Belgrad şi pe urmă cum se vor desfăşura evenimentele ulterioare.

După masă audienţe; mai întîi, Dr. Liviu Cîmpeanu din Braşov care mi-a povestit multe din cele văzute în U.R.S.S. şi teama adevărată cu care s-a întors din cauza ideii revoluţiei mondiale. Zice că mizeria fizică, morală şi economică este de nedescris. Pe urmă îmi cere ajutorul pentru munca ce vrea să întreprindă pentru ridicarea Ţării, cam pe linile pe care am apucat-o cu Straja şi echipele mele. Mai vorbeşte despre extraordinarele sale operaţii prin sutura inimii. Visul lui este de a dobîndi o catedră la Facultatea de medicină din Bucureşti. În tot cazul este unul din cei mai valoroşi doctori din ţară. Pe urmă, Macovei, directorul general al CFR, şi generalul Cornicioiu, secretarul general al Ministerului Apărării Naţionale.

Seara cinema.

MIERCURI, 12 MAI 1937

Azi, ziua încoronării la Londra. Spre a putea asculta în linişte la radio, am amînat audienţele de dimineaţă. N-am putut, din păcate, să aud toată procesiunea şi entuziasmul popular care a fost, pare-se, formidabil, dar am prins cît se poate de bine retransmiterea slujbei de la Westminster.

Impresionantă ceremonie, chiar aşa prin transmisiune mecanică. Am putut perfect urmări toată slujba. M-am gîndit la băiatul meu care e unul din rarii care să aibă noroc de aşa ceva. Părinţii au asistat la două [ceremonii]. Eu n-am avut acest prilej, dar trebuie să mărturisesc că-l invidiez pe Mihăiţă. Astăzi nu va pricepe norocul său, dar mîine va înţelege, poate, că aşa ceva nu cade din senin oricui [...]

LUNI, 31 MAI 1937

Dimineaţa pleacă D. la Bucureşti. Eu mă scol tîrziu. Fiind singur, toată ziua mă ocup să mai termin unele hîrtii ce aveam de citit şi să pun la punct acest jurnal. În sfîrşit, să bat în lemn, a treia zi fără febră.

Vin din Spania ştiri care mă îngrijorează. Crucişătorul german „Deutschland" a fost ieri atacat de avioanele roşii, 28 de morţi şi vreo 30 de răniţi. Ca represalii, azi germanii au bombardat Alimiera.

Se înţelege că „lumea civilizată“ este indignată de această purtare barbară şi se începe a se vorbi de sancţiuni dacă se merge mai departe. Dar nimeni nu pare indignat că „Guvernul legal“ a atacat un vas care-şi făcea serviciul în apele spaniole conform unei convenţii internaţionale. Curioasă şi „lumea aceasta civilizată“. Să ne rugăm lui Dumnezeu să dea minte „civilizaţiilor“ şi celorlalţi.

SÎMBĂTĂ 5 — MARŢI 8 IUNIE 1937

Sînt zile tradiţionale de sărbătoare, sînt şi pentru mine zile de reculegere în care pot judeca ce s-a făcut în aceşti 7 ani ai domniei mele. Am dreptul de a fi mulţumit; fără nici un dubiu constat că Ţara a făcut progrese. Greutăţi, intrigi şi piedici au fost şi sînt, cu toate că n-am putut obţine completa restabilire politică pe care o doream; totuşi, în ciuda ei, s-a făcut un enorm pas înainte.

Grea este şi situaţia internaţională. Germania cea nouă ia avînt şi presiunea ei se simte mult. Neputinţa de a ne putea înţelege cu U.R.S.S. asupra Basarabiei este eternul element de nestabilitate şi de nelinişte pentru noi. Zilele acestea se împart întotdeauna în două, una de sărbătorire intimă, într-o comuniune sufletească cu D. la care, acum că a crescut, participă şi Mihăiţă; celelalte serbări intime, adică masa celor ce au participat la evenimentele din 1930 [iunie — revenirea lui Carol în ţară şi proclamarea sa ca rege al României] n-o mai pot ţine, prea mulţi au trebuit să se retragă de pe scenă [...]

LUNI, 18 IULIE 1938

Cu toate nădejdile ce le-am putut avea ieri, astăzi, la 5,38 seara, s-a stins mama [Regina Maria], fără durere. Dimineaţa mi se telefonează că în cursul nopţii a avut din nou o puternică hemoragie. În total, în aceste două zile a pierdut 2,500 litri sînge. Situaţia devenise, deci, foarte gravă şi eu, în sufletul meu, de dimineaţă nu mai aveam speranţă, cu toate cele spuse de doctori, care declară că, dacă trece ziua fără accident, sînt speranţe că va putea rezista încă o bucată de vreme [...]

Iată că s-a stins şi mama; s-a dus ultimul din vechea generaţie din familia noastră. Ce fiinţă plină de energie şi de impulsie a fost ea, ceea ce a făcut-o adesea nedreaptă şi, mai ales, faţă de mine. În anii din urmă, am fost acuzat că am persecutat-o; nu e adevărat. Am fost însă obligat să iau anumite măsuri, căci ea devenise centrul de atracţiune al tuturor nemulţumiţilor şi trîndavilor. Nu a priceput că ea, ca mamă, avea dreptul de a-mi face reproşuri mie, dar nu avea dreptul de a face cor cu toţi acei care mă calomniau în faţa ei. Trebuie să mărturisesc că, de un an încoace, purtarea ei s-a îndreptat şi că, adesea, mai ales în străinătate, m-a apărat.

Pentru înmormîntare am hotărît că va trebui făcut tot fastul cuvenit **Reginei Maria**. O vom transporta la Peleş, unde vreo două zile va rămîne expusă pentru populaţia din regiune, pe urmă la Cotroceni, pe urmă la Argeş. Vom lua tot timpul necesar ca eventualele delegaţii străine să poată veni.

Fapt important, Mihăiţă telefonînd seara mamei sale, am vorbit eu la telefon ca să-i dau trista veste. La aceasta am fost îndemnat de D., care a şi asistat la conversaţie

(va urma)

Colectivul de redacţie: Radu ANDRIESCU, Liviu ANTONESEI (redactor şef adjunct), Emil BRUMARU (redactor şef adjunct), Codrin BURDUJA (secretar de redacţie), Mariana CODRUŢ, Nicolae DABIJA, Nichita DANILOV, Alexandru DOBRESCU (redactor şef), Valeriu GHERGHEL (secretar general de redacţie), Mădălina GRIGORAŞ (secretar de redacţie), Ion HADARCA, Nicolae IONEL, Alina MUNGIU, Constantin PRICOP, Horia ZILIERU.

REDACŢIA: IAŞI, Casa cu absidă, Centrul civic: telefon (981) 16242
Administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 133—135, telefon (90) 506618.

PPREŢUL UNUI EXEMPLAR: LEI 5

Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA — Sector export-import presă P.O. Box 12—021, telex 10376 prsfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64—66, sector 1.